

új kéve

AZ ÉSZAKI MAGYAR PROTESTÁNS GYÜLEKEZETEK LAPJA

1965 - Liget a Tolken-tó partján (Diakép Koltai Rezső tulajdonában)

Isten iránti hálával gondolunk vissza azokra az elődökre, akik negyven esztendővel ezelőtt a svédországi Tolken-tó partján gyülekezeti otthont teremtetek északra vetődött magyar testvéreink számára. Alázattal olvasva a zsoltáros szavait: "Ezer esztendő előtted annyi, mint a tegnapi nap, amely elmúlt, mint egy őrvtásnyi idő éjjel", bizakodó szívvel kérjük Istent: "Legyenek láthatóvá tetteid szolgálidon, és méltóságod fiaikon! Legyen velünk Istennünknek, az Úrnak jóindulata! Kezeink munkáját tedd maradandóvá, kezeink munkáját tedd maradandóvá!"

SZOLGÁLATTEVŐK

MOLNÁR-VERESS PÁL *lelkész*
151 64 SÖDERTÄLJE (STH) Granövägen 126
Tel/Fax: 08-550 160 66 Mobil: 070-602 29 68

MAGYARI-KÖPE GÁBOR *másodlelkész*
170 70 SOLNA (STH) Kungshamra 25 B
Tel: 08-655 49 93 Mobil: 070-413 25 39

KÖZPONTI TISZTSÉGEK VISELŐI

JORDÁKY BÉLA *főfelügyelő, az ET elnöke*
428 35 KÄLLERED Gamlehagsvägen 19
Tel: 031-795 25 02 Fax: 031-795 25 04
Mobil: 070-562 31 08

TÓTH ILDIKÓ *főjegyző, Sölvesborgi felügyelő*
294 34 SÖLVESBORG Rektor Dahlgatan 4 H
Tel/Fax: 0456-140 37 Mobil: 070-892 94 95

PAP IVÁN *központi pénztáros*
181 30 LIDINGÖ (STH) Frisksportarvägen 2
Tel: 08-731 83 60 Fax: 08-731 08 28
Mobil: 0708-30 81 90

VÁJLOK ILDIKÓ *Szeretetszolg.orsz. megbízott*
431 66 MÖLNDALEduard Boyes gata 15
Tel: 031-27 02 63

TOVÁBBI GYŰLEKEZETI VEZETŐK

KAJTÁR LÁSZLÓ *Borási felügyelő*
502 36 BORÁS Nollhagagatan 2
Tel/Fax: 033-13 35 68

FEKETE JENŐ *Eskilstunai mb. felügyelő*
633 53 ESKILSTUNA Klarbärsvägen 23
Tel: 016-12 00 39 Mobil: 070-920 33 72

LÁSZLÓ BÉLA *Göteborgi felügyelő*
418 31 GÖTEBORG Vädersölgatan 21
Tel: 031-54 27 19 Mobil: 070-744 19 68

VERESS CSABA *Halmstad-i felügyelő*
302 50 HALMSTAD Roskildegatan 13
Tel/Fax: 035-21 00 92

BLÉNESSY ZOLTÁN *Helsingborgi felügyelő*
267 33 BJUV Våren 14 A
Tel/Fax: 042-820 64

GAAL ANDRÁS *Jönköpingsi felügyelő*
567 31 VAGGERYD Smedbygatan 21
Tel: 0393-161 69

ÁLLÓ RÓZSIKA *Katrineholmi felügyelő*
643 30 VINGÅKER Parkvägen 23
Tel: 0151-103 01

PAPP ANNA *Ljungbyi felügyelő*
341 37 LJUNGBY Ågårdsvägen 19
Tel: 0372-819 67

PITLIK PÁLHÁZI KATALIN *Malmöi felügy.*
217 46 MALMÖ Roskildevägen 9 A
Tel: 040-26 76 38

SEBESTYÉN GÁBOR *Stockholmi felügyelő*
126 47 HÄGERSTEN/STH Fastlagsvägen 42/1
Tel: 08-18 41 72

PITTNER JÁNOS *Uppsalai felügyelő*
754 24 UPPSALA Kantorsgatan 18-411
Tel: 018-24 16 89 Mobil: 070-422 76 52

REHÓ ISTVÁN *Västerås-i felügyelő*
723 51 VÄSTERÅS Glasbärgatan 7
Tel: 021-12 09 91

SPÁDA JÁNOS *Växjöi felügyelő*
352 47 VÄXJÖ Hjalmar Petris Väg 10 B
Tel: 0470-76 34 42 Mobil: 070-759 19 21

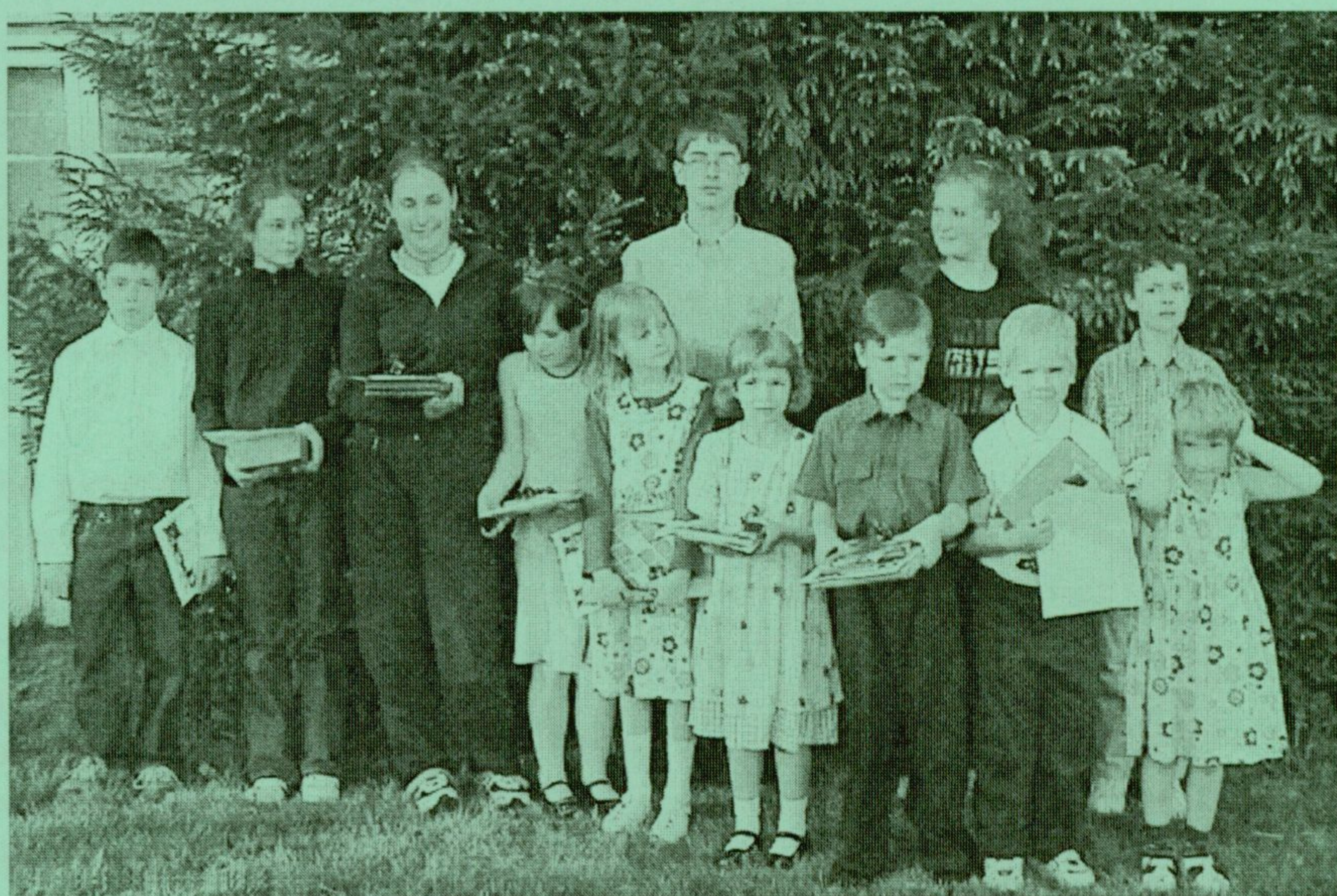
Külföldről előbb a 0046-ot kell tárcsázní, s a körzetszám előtti 0-t el kell hagyni

Az Egyháztanács elnöksége köszönti a konfirmandusokat. Balról jobbra: Sebestyén Gábor főgondnok, Jordáky Béla főfelügyelő, Tóth Ildikó főjegyző, Magyar-Köpe Gábor másodlelkész, Molnár-Veress Pál lelkész, valamint Mátyás István, Szabó Tímea Edina és Mészáros Péter konfirmandusok

“Midőn konfirmálásotok bizonyosságául ezt az emléklapot áldás-kívánatokkal kiadjuk, kérjük a mindenható Istent, hogy őrizzen meg titeket a Maga dicsőségére, keresztény anyaszentegyházunk, egész nemzetünk javára és áldozatkész szolgálatára.”

(Idézet a Konfirmációi emléklapról)

Az Ige és anyanyelv versmondó és bibliaolvasó verseny országos döntőjének résztvevői Balról (a nyertesek nevei vastagított betűvel): Bozóky Benedek, **Bozóky Felícia**, **Zöld Dominique**, Andrassy Regina, Lindberg Karola, Fülöp Attila, Fekete Erika, **Andrassy Hunor**, Réczy Emese, **Lipcsey-Andersson Raffael**, **Tóth Márton András** és Lindberg Paula (Nagy Gábor felvétele)

Molnár-Veress Pál lelkész, Mészáros Péter, Szabó Tímea Edina és Mátyás István konfirmandusok, Magyar-Köpe Gábor másodlelkész (Jordáky Béla felvétele)

KONFIRMÁLTAK 2002-ben

Ragyogó napsütéssel köszöntött ránk idén pünkösd szent ünnepe. Két nappal korábban már nagy nyüzsgés keringte körül tángárdei otthonunkat, ahol közel nyolcvanan gyülekeztünk össze a jubileumi napokkal és gyülekezeti találkozóval egybekötött egyháztanácsai értekezletre, az Ige és anyanyelv versmondó és bibliaolvasó verseny országos döntőjére, konfirmandusaink meghallgatására, s a mindezt mintegy betetőző pünkösd, konfirmációi ünnepi istentiszteletre.

A Trogared-templomban összesereglett gyülekezet előtt idén három svédországi magyar ifjú vallotta meg keresztény hitét, s tette le a konfirmációi fogadalmat. Közülük ketten már Svédországban születtek: Mészáros Péter Malmöben, Mátyás István Växjöben; Szabó Tímea Edina pedig Nagyváradon. Pétert a rákospalotai református egyházközség lelkipásztora, Tímea Edinát a nagyváradai ferencrendi barátok templomának plébánosa, Istvánt pedig Borásban, a svédországi magyar protestáns gyülekezetek akkori lelkésze keresztelte.

”Ahogyan a szőlővessző nem teremhet gyümölcsöt magától, ha nem marad a szőlőtőn, úgy ti sem, ha nem maradtok énbenem” - szólt az ige a konfirmandusokhoz, és az egybegyűltekhöz is, akik a mai Magyarországról, Erdélyből, a Partiumból, Kárpátaljáról, a Vajdaságból, ez

utóbbiak egy részének szülei pedig még Bukovinából származtak el, és kerültek messzire az anyanyelv, a kultúra, a nemzet megtartó közösségétől: ki Svédországba, ki Finnországba, ki Észtországba, ki máshova.

Egyszerre figyelmeztet és vigasztal az ige, melyben Jézus ezt mondja: az én Atyám, a szőlősgazda ”azt a szőlővesszőt, amely nem terem gyümölcsöt énbenem, lemet-szi, és amely gyümölcsöt terem, azt megtisztítja, hogy még több gyümölcsöt teremjen.” Amint az északi országokba szétszóródott magyarok példája tanúsítja, a gyökerektől végleg elszakadók száma nöttön nő. A más által és mással beoltott vessző már másnak, és más gyümölcsöt terem.

De nemcsak az anyanyelv, a kultúra, a nemzet jelent megtartó közösséget, hanem az egyazon hitből élők közössége is, akik hallgatnak a mennyei Atyától jött Úr szavára, aki ezt mondja: ”Ti már tiszták vagytok az ige által, amelyet szóltam nektek. Én vagyok a szőlőtő, ti a szőlővesszők: aki énbenem marad és én őbenne, az terem sok gyümölcsöt.” És hozzáteszi: ”Nélkülem semmit sem tudtok cselekedni”.

Pünkösdkor, a Szentlélek kitöltetésének ünnepén mi sem kérhetünk Urunktól többet és mást, mint azt, hogy Szentlelke által maradjon velünk és bennünk, hogy sok és jó gyümölcsöt teremjünk általa. (MVP)

Jubileumi találkozó, egyháztanácsi konferencia

A Tångagärdén álló Magyar Gyülekezeti Otthon idén ünnepi fennállásának 40. évfordulóját, melynek jegyében idén pünkösdkor jubileumi gyülekezeti napokat hirdettünk meg. Egy héttel korábban meghívásunkra Svédországra érkezett gyülekezeteink első lelkésze, a ma Németországban élő Glatz József és felesége, akik Malmöben gyülekezeti találkozón, Göteborgban pedig istentisztelet keretében láthatták viszont egyházi közösségünk néhány alapító tagját, s egy Tångagärdén tartott szűkebb körű fogadás keretében a környékbeli gyülekezetek újabb tagjainak egy kisebb csoportjával is találkozhattak. (Glatz József sajnos nem tudott tovább maradni.)

A pünkösdi találkozón résztvevők kedves csoportját alkották azok a Vajdaságból, de szüleik révén Bukovinából elszármazott asszonyok, akik két fiatalabb erdélyi egyháztagunkkal Halmstadból érkeztek egy bérelt kisautóbuszon, s először élvezhették Tångagärde vendégszeretétét, de ugyanúgy nagy szeretettel köszöntöttük a Finnországból és Észtországból érkezett vendégeinket is, akik az Egyháztanács kibővített értekezle-

tére jöttek. Öröm volt együtt lenni az Ige és anyanyelv versmondó és bibliaolvasó verseny országos döntőjére érkezettekkel, hasonlóképpen az idén konfirmáló ifjainkkal, szüleikkel és rokonaikkal is. És jó volt találkozni újból svédországi gyülekezeteink képviselőivel, akik az Egyháztanács értekezletén vettek részt Stockholm, Västerås, Eskilstuna, Jönköping, Göteborg, Halmstad, Ljungby, Växjö, Helsingborg, Malmö és Sölvesborg gyülekezeteinek képviselőiben.

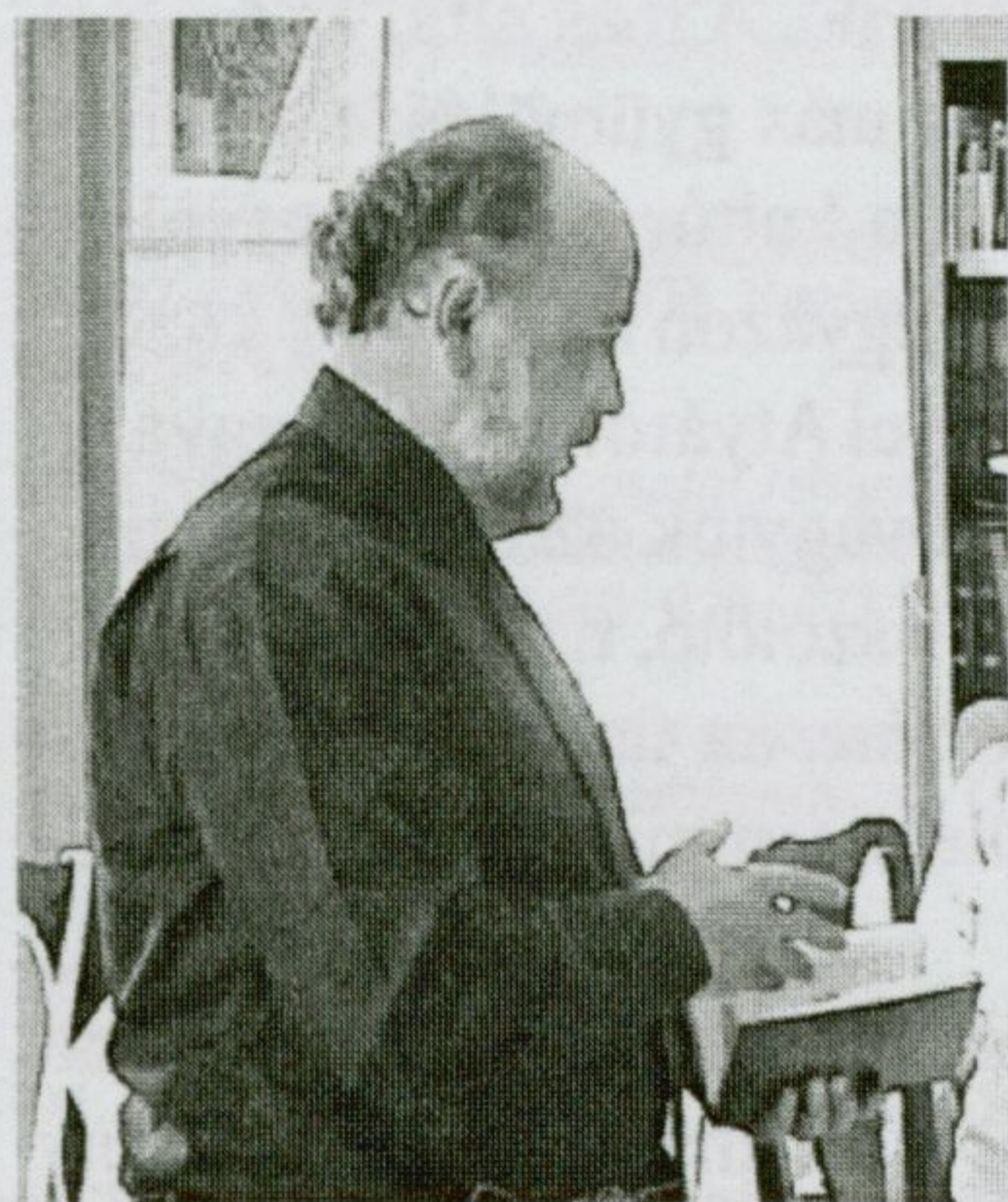
Az Egyháztanács értekezletének résztvevői meghallgatták a lelkész és a másodlelkész értékelését a szolgálat egészéről, ezen belül is az istentiszteleti látogatottságról, az ifjúsági munkáról, a stockholmi idősek klubjával nemrégiben kialakított kapcsolatról, a gyülekezeti lap szerkesztéséről stb. Meghallgatták az Egyháztanács elnökének, a Gyülekezeti Otthon Intézőbizottságának, az országos szeretetszolgálatnak és a központi pénztárosnak helyzetjelentéseit. Beszámolókat hangzottak el a Nyugat-Európai Magyar Evangéliumi Ifjúsági Konferenciáról, a Magyar Evangélikusok Tanácskozó Testületének budapesti üléséről,

Balról jobbra: Tóth Ildikó főjegyző, sölvesborgi felügyelő, Jordáky Béla főfelügyelő, az Egyháztanács elnöke, Dózsa Katalin, a lelkész felesége, Molnár-Veress Pál lelkész, Vájlók Ildikó a Szeretetszolgálat országos megbízottja, ifj. Vaszi Árpád helsingborgi presbiter, Magyarai-Köpe Gábor másodlelkész, Rehó István västeråsi felügyelő. (Nagy Gábor felvétele)

Az ajtóban Nilsson Gyöngyvér országos pénzügyellenőr, ülve, balról Fekete Jenő eskilstunai felügyelő, id. Vaszi Árpád helsingborgi gondnok, Sebestyén Gábor főgondnok, stockholmi felügyelő.

Bán István
észtsországi presbiter

Lindberg Katalin
västeråsi presbiter

Pitlik Pálházi Katalin
malmöi felügyelő

László Béla göteborgi felügyelő és
Pap Iván központi pénztáros

A Jubileumi találkozó résztvevőinek egy csoportja

valamint a Protestáns Magyar Szabadegyetem erdőbényei Akadémiai Napjairól. A résztvevők nagy érdeklődéssel hallgatták meg Nagy Gábor finnországi presbiter beszámolóját a Helsinkiben, legutóbb pedig Tampereben is beindult gyülekezeti életéről, a kis létszámú szórványgyülekezet elképzeléseiről, a Finn Egyházzal kiépített gyümölcsöző kapcsolatáról, valamint Bán István presbiter beszámolóját az észtországi magyar közösség múltjáról, a magyarnyelvű gyülekezeti élet kezdeteiről, a Tallinnban és néha Tartuban is tartott istentiszteletekről és más rendezvényekről. A gyülekezetépítés kapcsán szóba került a tagság újbóli nyilvántartásba vételének és az egyházfenntartási járulékok, ill. támogatások befizetési módjának kérdése. A résztvevők számbavették, mely gyülekezetekben esedékes ősszel tisztújítást tartani, s azt, hogy ez milyen előkészületeket igényel.

A jubileumi találkozón résztvevők meglepetéssel hallgatták és nézték meg azt a két diavetítéses előadást, melyet Pitlik Pálházy Katalin édesapja korabeli diaképeinek, Molnár-Veress Pál pedig a Koltai Rezső nyugalmazott lelkész diaképeinek felhasználásával tartott.

Tárgagárdén is, de több gyülekezetünkben is élénk érdeklődést váltottak ki, olykor nosztalgiát ébresztettek azok a fényképek, amelyek Glatz József és Koltai Rezső lelkészek fényképalbumaiból származnak, s amelyek számítógépes feljavítás után újranyomtatva elevenítik fel egyházi közösségünk elmúlt 40 esztendejét.

Egyháztanácsunk feltett szándéka, hogy azt az örökséget, melyet elődeitől kapott, méltó módon megőrzi, és újabb értékekkel gazdagítva továbbadja az utódoknak.

Nagy Gábor a finnországi magyar gyülekezetről tartott beszámolót

Balról: Gaal András (Jönköping), Vájlók Ildikó (Göteborg), Fekete Jenő (Eskilstuna), Sebestyén Gábor (Stockholm), Etédi Lajos (Ljungby), Nilsson Gyöngyvér (Göteborg), Molnár-Veress Pál (Stockholm), ifj. Vászi Árpád (Helsingborg), Papp Anna (Ljungby), Ritó Attila (Växjö), Rehó István (Västerås), Spáda János (Växjö), Nagy Gábor (Finnország), Bán István (Észtország), Magyar-Köpe Gábor (Stockholm), Pap Iván (Stockholm), - elől Jordáky Béla (Göteborg).

Glatz József

Mintha hazamentem volna

Tångagärdén – a skandináviai magyar protestánsok otthonában – 40 évvel ezelőtt, 1962 júniusában indult az élet. Mivel akkoriban én voltam a gyülekezet lelkésze, 2002 májusában meghívott a presbitérium egy jubileumi találkozóra. Feleségemnek is sikerült magát szabaddá tennie – én már nyugdíjas vagyok, ő még tanít –, elindultunk hát kettesben: a Köln mellőli Hürthből, ahol jelenleg élünk, Tångagärde felé.

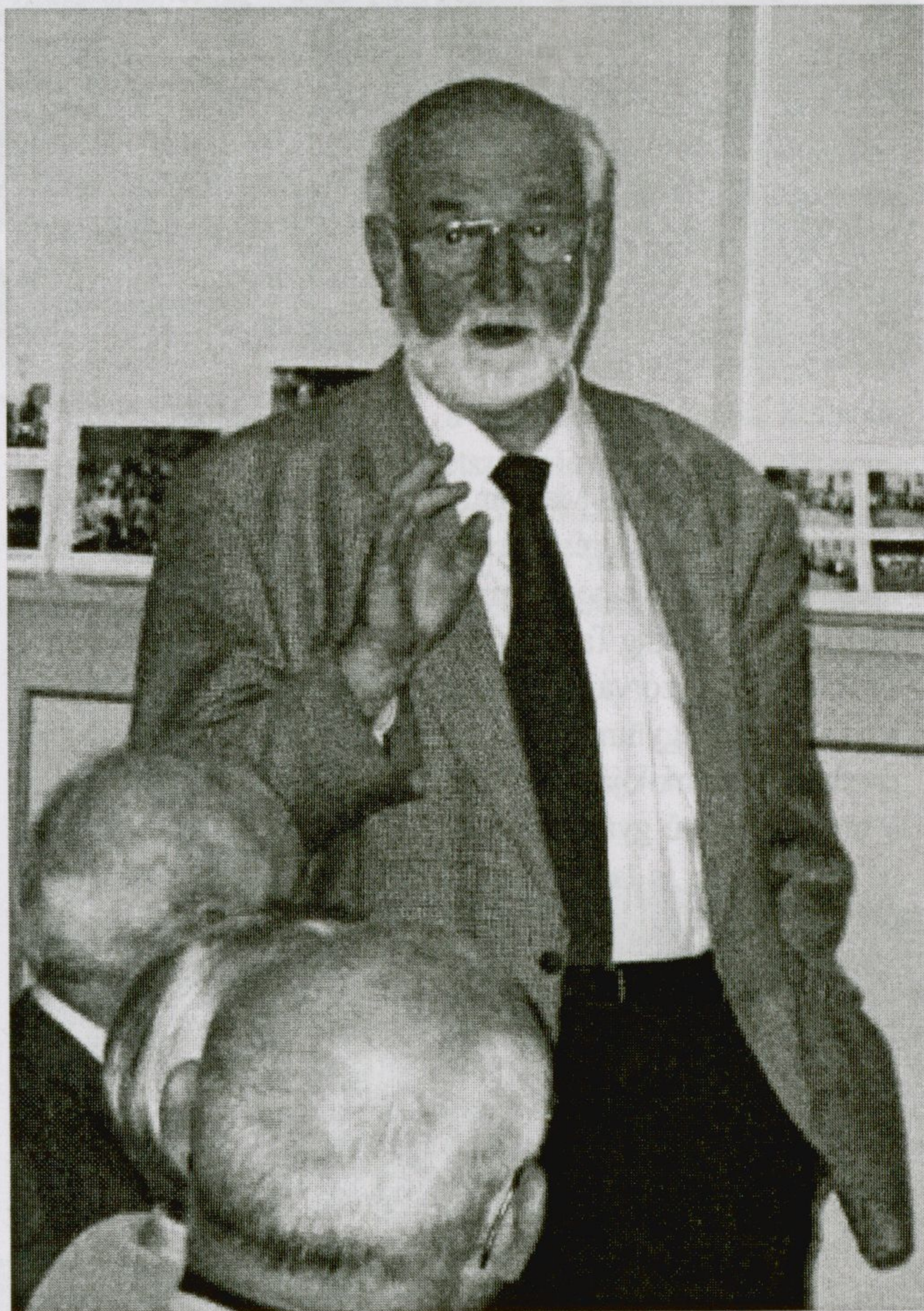
Úgy indultam, mintha hazamentem volna. Malmöben gyülekezeti délutánon vettünk részt, ahol főképp "régiekkel" találkoztunk, akik már az ötvenes években oszlopos tagjai voltak a gyülekezetnek. Micsoda öröm volt egy-egy ilyen viszontlátás! Hálával telt meg a szívünk, hogy annyi év után Isten még ezt is megadta nekünk. Feleségem – aki csak egy tucat éve párom – azon csodálkozott, hogy őt is úgy fogadták ezek a régiek, mintha kezdettől fogva hozzájuk tartozott volna. Egyből otthon érezte magát.

Tångagärdén s Göteborgban találkoztunk aztán sok kedves "újjal", olyanokkal, akik még egyikőnket se ismer-tek, s ez volt második nagy meglepetésünk: ők is úgy fogadtak – mindkettőnket –, mint családtagokat, mintha már mindig hozzájuk tartoztunk volna. Milyen meghitt volt az együttlét Göteborgban, s micsoda ünnep lett az a tångagärdei fogadtatás! Nem fogjuk elfelejteni. Köszönjük, köszönjük.

Részletekbe nem megyek, hiszen más a feladatom: a múltból kell mesélnem.

A svéd egyház hívására, 1957 őszén érkeztem Svédországba, hogy az ötvenhatos forradalom után odakerült magyar protestánsokat pásztoroljam. Nem én voltam az első a sorban, aki itt Északon magyar protestáns istentiszteleteket tartott. Elöttem jártak: Vajta Vilmos, Pósfay György, Leskó Béla, Terray László, Ferenczi Zoltán s talán még mások is.

1956 után – tehát az én időmben – az volt az új, hogy gyülekezetek szerveződtek, s a szolgálatok, istentiszteletek rendszeresedtek. Bizonyos dolgok még ma is úgy vannak, ahogy annak idején beindultak: pl. Malmöben a hónap első hétvégén, Göteborgban a másodikon, Stockholmban az utolsón van a gyülekezet istentisztelete.

Glatz József a múltat emlékezik a 2002 május 12-i göteborgi gyülekezeti találkozón. (Jordáky Béla felvétele)

Az indulás nem volt egyszerű. Tudtam, hogy van itt az országban – jól szétszórva – legalább 1500 hívem, csak azt nem tudtam: hol? Kaptam ugyan egy – azt hiszem Vajta Vilmostól ráánkmaradt – régi listát 40-50 címmel, de a címzettek java időközben elköltözött vagy már más névre hallgatott. Elöttem érkezett Svédországba Szigethy Sándor teológus, aki tanulmányai mellett hitoktatott a göteborgi magyar iskolában (ilyen is volt!) és szorgalmasan prédikált a "táborokban", de a táborok lakói – hála Istennek – hamar szétszóródtak: lakást s munkát kaptak.

Elindultam hát egy kis szótárral és néhány oldalas svéd nyelvtannal a kezemben, hogy híveimet felkutassam. Itt-ott segítettek a svéd lelkészi hivatalok; istentiszteletein

Szigethy Sándor, Glatz József, Wagner Nándor

ket újságban is hirdettük, de a legjobb út mindig a személyes kapcsolat volt: mindenki tudott valakiről, akit vagy ő meghívott, vagy akit mi meghívhatunk alkalmainkra.

Minden nehézség ellenére szépek voltak ezek az idők: az

emberek szívesen jöttek össze; örültünk, ha láttuk egymást, volt mit megbeszelnünk, s beszélhettünk egymással magyarul. A lelkünk mélye is megnyílt: nyitottak voltunk Isten felé. Milyen jó lenne – gondoltam –, ha egyszer egy évben hosszabb időre is együtt lehetnénk! Így születtek nyári gyülekezeti konferenciáink.

Volt ennek a konferenciázásnak már hazai tradíciója. Különösen a háború utáni nehéz években – a nyári hónapokban – a Balaton partján, a Bükkben vagy a Dunakanyarban néha százával gyűltek össze a hívek az ország különböző részeiből, hogy a testvéri közösségben egymást erősítsék, s lélekben megújuljanak, gazdagodjanak.

Volt nekem ezen túl egy személyes mintaképem is. Szüleim vallástanárok voltak; a harmincas évek végén teltet vettek a Mátrában, s arra barátok segítségével házat építettek, ahol nyaranta egy-egy hónapra 20-22 fiatal nyaralhatott. Céljuk az volt, hogy a gyerekek jól érezzék magukat: játsszanak, kirándulgassanak (édesapám volt a nagy túra-vezető), tábortüznél mókázzanak, énekeljenek stb. Ennek a vidám életnek volt egy természetes kerete: a reggeli és esti áhítat, meg a vasárnapi istentisztelet. Bagolyirtás – mert így hívták a vidéket, ahol házunk állott – sokaknak fogalom lett.

1959 - Jönköping. A második nyári konferencia résztvevői

Ebből a kettős hagyományból – a családból s közegyháziból – és szétszóródottságunk szükséghelyzetéből nőttek ki gyülekezeti konferenciáink. Az elsőt 1958 nyarán Rättvikben tartottuk, a Siljan-tó partján, az ottani stiftsgårdenen. Kicsiket-nagyokat, s futó vendégeket összeszámolva húsznál többen voltunk.

A következő két jönköpingi konferencián – 1959-ben, illetve 1960-ban – már mintegy hetvenen gyűltünk össze. Előadóink főképp a svéd kapcsolatokkal rendelkező, korábban itt szolgált magyar lelkészek voltak, akik közben már Svájcban, Norvégiában (Terray László), vagy éppen Dél-Amerikában éltek (Leskó Béla, Pósfay György), de ha erre jártak, minket is útjukba ejtettek. Állandó előadónknak a szom-szédos Finnországban, Turkuban élő Molnár Rudolf lelkészt kértük fel. Jó dolgunk volt.

1958 - Rättvik - nyári konferencia. Szabadtéri bibliaóra

Az első jönköpingi konferencián fontos döntés született. Terray László javaslatára elhatároztuk, hogy megpróbálunk egy külön ifjúsági konferenciát rendezni. 1956-ban sok fiatal hagyta el az országot, ezeket akartuk mozgósítani. A tervezetésbe később bekapcsolódott még néhány oslooi magyar egyetemista, s így született 1960

nagyhetére a "Trysili (Norvégia) sítábor", melyen 9 országból 72-en vettek részt, és a sítáborból a még ma is élő s viruló "Húsvéti magyar evangéliumi ifjúsági konferencia".

Emlékezetem szerint a második jönköpingi konferencián határoztuk el, hogy keresünk valahol az országban egy saját gyülekezeti otthont. Elárulom, hogy eb-

1962 - Tångagärde Magyar Gyülekezeti Otthon. Német diákok csoportja segédkezett a beköltözés előtti rendbetételben. Balról a negyedik Kovács Irma, aki a főzést vállalta, jobbról a második Szilágyi Feri bácsi, aki megtudta, hogy a kúria eladó.

ben a döntésben rossz idegeim is nagy szerepet játszottak. Egy-egy konferencia előtt ugyanis az utolsó hétig nem tudtam, hogy húszan leszünk-e, vagy ötvenen, s lettünk végül hetvenen. Ez nem lett volna baj, de jó svéd gazdáink a számokat s az érkezések időpontját mindig előre akarták tudni. De gondoltunk arra is: ha van saját otthonunk, akkor azt berendezzük kedvünk szerint szépen, magyarosan, s ott spontán – mikor nekünk tetszik – többször is összejöhetünk.

A keresést már Jönköping környékén megkezdjük, de megfelelő objektumot nem találtunk. A konferencián megjelent presbiterek magukkal vitték a feladatot: – Házat keresünk, mely céljainknak megfelel! Legyen elég nagy, de ne legyen túl drága, s mindenkihez közel legyen.

Végül Boråsból jött a hír, hogy találtak valamit. Szilágyi Feri bácsi lett arra figyelmes, hogy a Tolken tó partján van egy eladó kúria: Tångagärde. Fekvését kedvezőnek találtuk: a három nagyváros közt közel "félúton". Maga a ház és a táj hamar megnyerte tetszésünket.

Ház már lett volna hát, de még hiányzott a pénz. Megindult a gyűjtés. Jöttek perselypénzek, adományok és – ez volt a legfontosabb – téglajegyeket árultunk Wagner Nándor "Menekülés Egyiptomba" című linóleummetszetével. Lassan-lassan összegyűlt a vételár negyede (a felét akaruk előteremteni); ami hiányzott, azt adták a svéd egyházi szervek – Lutherhjälpen és Svenska Kyrkohjälpen –, meg a norvég Kirkens Nödhjelp. Ha jól emlékszem, 1962 júniusában ünnepeltük a házszentelőt.

Használt öreg bútorait az eladó a házban hagyta, de a 8-10 ágy, két mosdó, egy kád és egy vécé kevés lett volna gyülekezeti találkozókat rendezésére. Új berendezésre pedig pénzünk nem maradt. Úgy jártunk mint a rátóti legények, akik pénzért nyúltak a zsebükbe... Valahonnan végül mégis kaptunk néhány öreg vaságyat, pokrócot, s vásznat lepedőnek (asszonyaink szabták-szegték őket), kaptunk néhány új mosdó- s vécékagylót (azokat is magunk installáltuk). Nagy gond volt a víz! Mikor a kútban a pumpa végképp elromlott, akadtak, akik az újat beszerelték. Lett saját villanyszerelőnk, s lett világosság...

Nem tudtunk mindent saját munkával megoldani, pl. a pumpát a kútba venni kellett, hasonlóan egy villanytűzhelet is a konyhába. Rossz kémény mellett nehezen boldogultunk a fafűtéssel.

1962 - Házszenelő, egyben az első nyári magyar iskola megnyitója

1961 - A norvég Kirkens Nödhjelp elnökének látogatása
(Fénykép Glatz József albumából)

Honnan vegyük a pénzt? Divatba jöttek a kézimunka-vásárok. Asszonyaink hónapokon át hímezgettek (még én is csináltam egy párnahuzatot keresztöltéses hímzéssel). Stockholm, Göteborg és Malmö versengtek, hogy ki, melyik gyülekezet tud magasabb bevételt elérni. De nemcsak dolgoztunk a házért, hanem éltünk, működtünk is benne. Kezdetől fogva nagy súlyt fektettünk a gyerekek közt végzett munkára, beindítottuk a "nyári magyar iskolát" (ennek helyébe jött később a cserkészlet). Konferenciáinkra a "svédek" mellett jöttek "dánok", "norvégok", sőt néha még hazai vendégek is, de hetvenen már nem voltunk (an-

nyinak még helyet se tudtunk volna szorítani); örültünk, ha összejöttünk harmincan, hétvégeken néha többen is.

A ház kapacitása akkor nőtt meg, mikor a szomszédos kis házat is megvehettük, de annak kiépítése már utódom, *Koltai Rezső* idejében történt. A kezdet nem volt könnyű, de számomra nagyobb csoda, hogy ez a ház még ma is megvan, s van benne élő, eleven élet.

1962 - Szigethy Sándor, Glatz József és
Koltai Rezső Tàngagárdén
(Fénykép Koltai Rezső albumából)

Legyen Isten áldása ezen a házon s mindazokon, akik ott ki- és bejárnak. Feleségemmel együtt szívből köszönjük, hogy közöttetek – Malmöben, Göteborgban s Tàngagárdén – otthon lehettünk.

(A Tàngagárdén álló Gyülekezeti Otthon 40 évére való visszaemlékezést a Koltai Rezső lelkész szolgálata alatti huszonöt éves időszak bemutatásával folytatjuk.)

Reformkori séta

E címet viselte idén, a már lassan hagyományossá váló „Cimbora” gyermektábor, amit a helsingborgi Hungária Klub rendezett meg a Svédországi Magyar Protestáns Egyház segítségével, a Helsingborg melletti Sonarp községben, nagyon szép környezetben, egy csodálatos tó partján. A helsingborgi és a Helsingborg környéki magyar gyermekek találkozájára négy évvel ezelőtt került sor, és attól kezdve, évről-évre egyre nagyobb sikernek örvendő, lelkes szülők és segíteni vágyók támogatásával szerveződik a Cimbora. A gyermektábor elsőrendű célja az anyanyelv ápolása, ezenkívül barátságok születésének, kapcsolatok létrehozásának támogatása a gyermekek körében, annak érdekében, hogy egymást megismerjék, és a későbbiekben is keressék egymás társaságát. A táborok központi témáját a magyar történelem valamely nagy eseménye, kora vagy híres személyiségének bemutatása alkotja. Így került sorra az évek folyamán - hogy csak a fő témákat említsük - István király, Magyar hírességeink, Mi magyarok a nagyvilágban, stb., valamint mindezek mellett rendszeressé vált a gyermekek vallásos nevelése is.

A Cimbora idei táborozására május 8-12 között került sor 37 gyermek és 17 felnőtt részvételével. A hat és tizenöt év közötti gyermekek három korcsoportra voltak felosztva. Mindenik csoportnak saját oktatója, valamint saját „csoport apukája” volt. A gyermekek számára színes és sokoldalú programok sorozata tette felejthetetlen élménnyé e pár napot. Délelőttönként szakképzett anyanyelvi tanárok felügyelete mellett ismerkedtek meg a reformkor eseményeivel. Az oktatók, a gyermekek korához és tudásához igazodva, nagy lelkesedéssel tanították a reformkor különböző eseményeit, ismertették meg a e kor kimagasló alakjait, magyarázták e korra jellemző politikai és gazdasági helyzetet, próbálták megértetni e korszak fontosságát. Ezenkívül, a kicsi és középső csoportnak vallásórák, valamint, a nagycsoportos gyermekek számára rövid egyháztörténeti előadások tették még érdekesebbé az oktatást. Délutánonként, az alkotóműhely keretében pártakészítés és gyöngyfüzés, zeneoktatás és festészet tette teljessé a programot. A szabadtéri foglalkozások alkalmával számháború és akadályverseny, esténként a tábortűz, meg a közös éneklések váltak maradandó élményévé gyermekeknek, felnőtteknek egyaránt. Nagy sikere volt a közös horgászásnak, csónakázásnak, na meg a szombat esti „buli”-nak.

Jó hangulat, vidámság, életöröm jellemezte a tábor. Testben-lélekben megerősödve, élményekkel eltelve távoztak a gyermekek a vasárnap délutáni záróünnepség után, már mostantól készülve a jövő évi táborra.

Magyari-Köpe Gábor

NYELVÉBEN ÉL A NEMZET?

Beszámoló az Európai Magyar Protestáns Szabadegyetem
Akadémiai Napjairól

Az Egyháztanács megbízásából idén is részt vehettem az Európai Magyar Protestáns Szabadegyetem Akadémiai Napjain, melyet ezúttal 2002. május 6-12 között, Erdőbénye fürdőn rendeztek, félúton Tokaj és Sárospatak között, a Zempléni hegység egyik festői völgyében.

Az egyhetes rendezvény minden eseményére, előadására és előadójára, a felszólalókra és hozzászólásaikra, a kulturális programokra és szereplőikre stb. mind nem térhetek ki, ezért élményeim között amolyan önkényes válogatást tartva, az Akadémiai Napok egy-egy számomra érdekes színfoltját emelem ki. Főként olyan gondolatokból kötök csokrot, melyek megítélésem szerint Svédországban élő honfitársaim érdeklődésére is számíthatnak.

Bogárdi Szabó István teológiai tanár *Bábel, pünkösöd, reformáció* című előadásában kiemelte, hogy a nyelv hatalom, mellyel élni és visszaélni is lehet. Bábel az emberi nagyravágyás, telhetetlenség következményének jelképe; ezzel szemben pünkösöd az istenti kegyelem és ígéret beteljesülése. A reformáció áldása - mint mondta - az, hogy ma már mindenkihez anyanyelvén szólhat az Ige.

Kiss Gábor nyelvész a magyar nyelv régi és új szavairól tartott előadásában szólt a nyelvek változásáról és fejlődéséről, mint az emberi lét és fejlődés természetes velejáróiról. Véleménye szerint, amint a technikai újdonságoktól sem félünk, ugyanúgy nem kell félnünk az ezzel járó idegen szavak áradatától sem, és nem kell annyira görcsösen féltelnünk anyanyelvünket. Horatiust idézve: "Ahogyan a levelek változnak évről évre a fákon, úgy engedik át helyüket az előregedett szavak az újaknak" - mondta. Hasonlóan vélekedett Nádasdy Ádám nyelvész is, aki szerint a magyar egy élő, fejlődő nyelv, mely a jövevényszavakat többnyire elfogadja, s magához idomítja.

Kolczonay Katalin irodalomtörténész vezetésével érdekes kerekasztal-beszélgetés folyt a többnyelvűségről, melyben egy magyarul, oroszul és ukránul beszélő beregszászi tanárnő, egy magyarul is megtanult berlini német mérnök és egy ma permanens háromnyelvűségben élő detroiti orvos vett részt. Ez utóbbi, Kovalszki Péter - mint mondta - tulajdonképpen erdélyi szász származású, de magyar iskolába és magyar nyelvű egyetemre járt, s időközben románul is tökéletesen megtanult. Amikor 1986-ban családjával kitelepedett az Amerikai Egyesült Államokba, az angol nyelvet is elsajátította. Jelenleg állandó háromnyelvűségben él: a magyar és az angol mellett a románt is használja, részben orvoskollégái, részben páciensei révén. Szakmai vonatkozásban is foglalkozik a nyelv szerepével: mint geriatrikus tapasztalja, hogy az öregkori elbutulás első tünete a tanult nyelv elfelejtése, és ezzel együtt az anyanyelv visszatérése, újból meghatározóvá válása.

Kolczonay Katalin szerint a világon élő embereknek legalább a fele két- vagy többnyelvűségben él. Mint mondta, megállapítást nyert az a tény, hogy minél gazdagabb valakinek az anyanyelvi szókincse, és minél helyesebben használja azt, annál könnyebb lesz számára megtanulnia egy, vagy akár több idegen nyelvet is. Orvosilag megállapított tény az is, hogy a két vagy több nyelvet beszélő emberek agyműködése sokkal aktívabb, mint azoké, akik csak egynyelvűek. Semmilyen vizsgálat nem erősítette meg azt a korábbi feltevést, hogy két nyelv párhuzamos tanulása miatt identitászavar lépne fel valakiben. Az identitástudat ugyanis nem csak a nyelvtudás függvénye, hanem annak számtalan más - történelmi, társadalmi, kulturális, lélektani stb. - összetevője van. Mivel az Európai Unióhoz való csatlakozásunk elkerülhetetlenül magával hozza a többnyelvűséget, paradox módon most nem az idegen nyelvek elsajátítására, hanem az anyanyelv tökéletesítésére kell a legnagyobb figyelmet fordítanunk. Sütő András figyel-

Erdőbénye kastélya, az Akadémiai Napok színhelye

Kerekasztal-beszélgetés a többnyelvűségről

meztetett az úgynevezett nyelvkárosultak egyre népesedő táborára: ezeknek nyelvtudása beszűkült, anyanyelvi- és a tanult nyelvi szókincsük egyaránt szegényessé, beszédük pongyola-stílusúvá vált, s az ilyenek igen hajlamosak keverni a nyelveket.

Róth Endre, a kolozsvári Babes-Bolyai egyetem szociológia tanszékének professzora *A nyelv, mely elválaszt és összeköt* címmel tartott előadást, melyből kivonatossan egy külön cikkben idézünk (lásd a 13. oldalon).

A XXI. század irodalmi nyelve című pódiumbeszélgetés során Kukorelli Endre költő úgy vélekedett, hogy irodalmi nyelv tulajdonképpen nincs, de voltak és vannak írók, akik kialakították saját nyelvezetüket. Az, amit irodalmi nyelvnek nevezünk, soha nem volt még ilyen heterogén, mint éppen ma. Egyed Emese költő szerint a nyelv élményközösség, s ezen belül az irodalmi nyelv a találkozás nyelve Isten és ember között, ember és ember között. Szilágyi István író a nyelv válságáról szóló borúlátóknak üzenete: Amint a végvári vitéz, lehet, hogy elboldogult 150 szóval, de mögötte ott volt Balassi csodálatos költeményeivel, ugyanúgy igaz lehet, hogy a mai utcagyereknek sem bővebb a szókincse 150 szónál, de mögötte ott áll például egy Eszterházy a maga sokrétű, fordultatos nyelvezetével.

Pomogáts Béla irodalomtörténész felelevenítve egy XVIII. századi német filozófus megállapítását, miszerint a magyar nyelv száz év után ki fog halni, elmondta, hogy annakidején ez a jóslat kondította meg a vészharangot, és talán erre való válaszként született Vörösmarty Szózata, Széchenyi egész munkássága, ami a nyelv megmaradására irányult. Mint megjegyezte, ez a harc és munkálkodás ma is aktuális, mivel a két világháború teljesen új helyzetet teremtett a magyarság számára. A magyar nyelv megtartása, ápolása és tanítása, a tanítás módszereinek kidolgozása elsősorban a magyar állam feladata. Olyan stratégiát kell kidolgozni, mely figyelembe veszi a különböző helyzetben élő magyarok sajátos igényeit. Nyilván más tanítási módszert kell alkalmazni Magyarországon, mint az elcsatolt részek egy tömbben élő magyarsága (Beregszászi járás, Székelyföld, Csallóköz stb.) esetében, de mást a szóránymagyar vidékek, és egészen mást a nyugati diaszpórában élő magyarság számára.

A liturgia nyelvezetéről szóló párbeszédben Székely Kinga Réka unitárius lelkész és ifj. Hafenscher Károly evangélikus lelkész egyetértettek abban, hogy a liturgiában nem szükséges az egyformaságra törekedni, viszont annál inkább szükséges, hogy a felekezeti különbségeinken felülemelkedve egységesek legyünk lélekben.

A fenti gondolat jegyében, áldozócsütörtökön Baskó falu görögkatolikus templomában ökumenikus istentiszteleten vettünk részt, majd Erdőbényén megtekintettük a református templomot. A karzat alatti emléktáblán az egy-

házközségben szolgált református lelkészek neveit és szolgálati idejüket örökítették meg, 1598-tól kezdődően. Közöttük olvasható annak a Sepsi Laczkó Máténak a neve is, akit az aszú feltalálójaként emlegetnek.

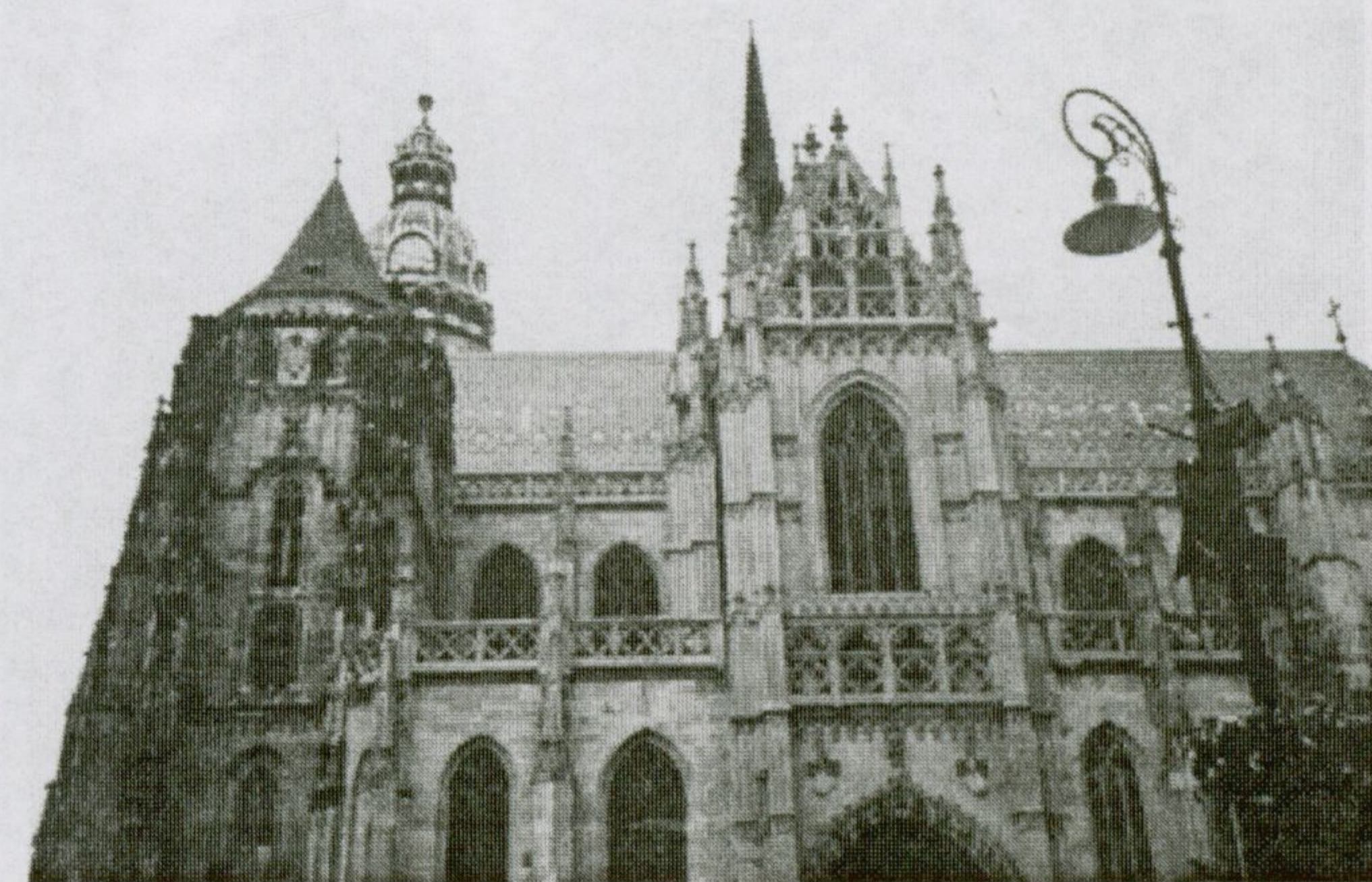

Tokajban a pincén belül és kívül is egyaránt jó a hangulat

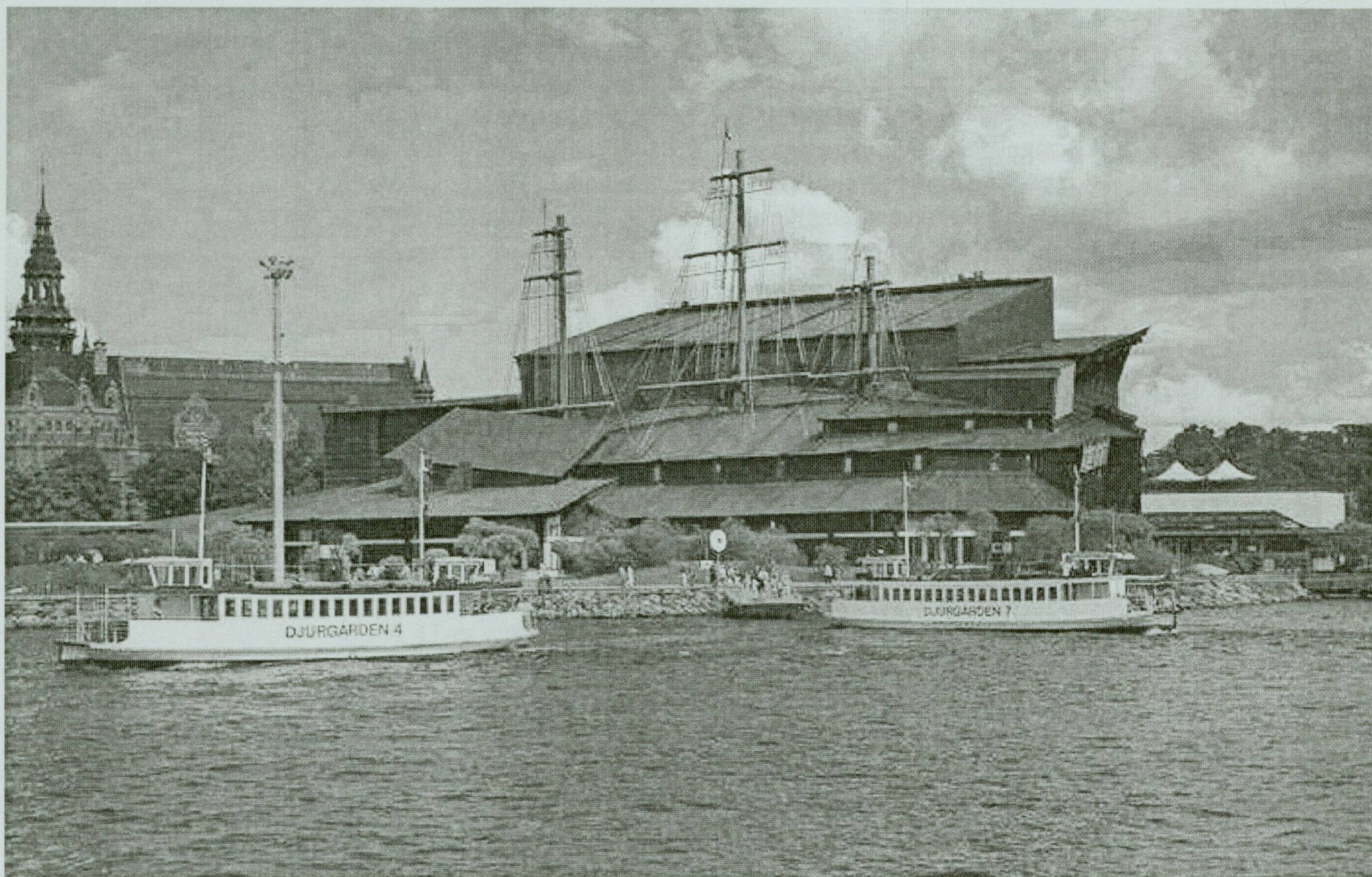
Ha már aszú, akkor Tokaj sem maradhatott ki a látnivalók, s a tokaji sem az innivalók sorából, melyet egy szakszerű előadással egybekötve a Rákóczi-pincében volt alkalmunk kóstolgatni. A nagy fejedelem előtt aztán Kassán is tisztelegtünk, amikor Sátorajjá hely, Szécskeresztúr, s a mai szlovák határon túl Szalánc és Füzes vára romjait érintve érkezünk meg a Felvidék e gyönyörű városába. A központot uraló székesegyház - a kassai dóm - altemplomában nyugszanak II. Rákóczi Ferenc és bujdosótársainak a törökországi Rodotóból 1906-ban hazaszállított hamvai. Visszafele közvetlenül a határ melletti Borsi községben aztán megtekintettük a fejedelem szülőházát is.

Befejezésül hadd említsem meg a kulturális programokat is: Szvorák Katalin népdalestje és az Ando Drom cigányegyüttes előadása mellett fuvolahangversenyen, Kiss Török Ildikó színművész közreműködésével irodalmi esten vettünk részt; a Mészöly Miklós emlékestet Bánffy György színművész előadása, az Akadémiai Napokat pedig a Honvéd Együttes világhírű Cigányzenekarának búcsúesti fellépése zárta.

Tóth Ildikó

Kassa dómtemploma, melyben II. Rákóczi Ferenc hamvai pihennek

ISTÓKHALOM

Stockholmi útikalauzunk harmadik, befejező része a *Djurgården*, a *Millesgården*, valamint a *Skeppsholmen* és *Kastellholmen* című fejezeteket tartalmazza. Az Új Kéve 2001 júniusi (IX. évfolyam 2.) számának mellékletében a város történetét bemutató, továbbá *Az Óváros*, a *Séta az Óvárosban*, *A Nagytér*, *A Nagytemplom*, a *Riddarhuset* és a *Riddarholmen* című fejezeteket hoztuk, míg a 2002 márciusi (X. évfolyam 1.) szám úgynevezett tavaszi melléklete *A Királyi palota*, a *Slottsbacken*, a *Helgeandholmen* és a *Gusztáv Adolf-tér*, a *Kungsträdgården* és a *Blasieholmen* nevezetességeit ismertette.

Ezúton köszönjük meg a "Zit@-néni" álnevet választott szerzőnek – itt élő honfitársunknak –, hogy útikalauzát közlésre átengedte lapunknak. Egyúttal felhívjuk internet-kapcsolattal rendelkező olvasóink figyelmét, hogy az Istókhalom teljes, eredeti anyaga – a szerző más írásaival együtt – elérhető a Magyar Elektronikus Könyvtár internetes honlapján: <http://www.mek.iif.hu/porta/szint/human/szepirod/modern/zitaneni/>. Reméljük, hogy Stockholmba látogató olvasóink haszonnal forgatják majd útikalauzunk lapjait.

DJURGÅRDEN

A belvárostól félórányi járásra fekvő Djurgården szigete a stockholmiak kedvenc kirándulóhelye. A sziget a Vasa-királyok idejében alapított Kungliga Djurgården – Királyi Vadaskert – déli része. A húsz kilométer hosszú kerítéssel körbevett kertben szarvasra és vaddisznóra vadásztak a királyi család tagjai. Az 1600-as évek vége táján a kerítést lebontották, és a szarvasokat átterelték a kert északi részén fekvő Hjorthagenbe.

Az izzadságszaggal vegyült porfelhőbe burkolózott, kocsmákkal zsúfolt Djurgårdenen nyüzsgött az élet. A Blå Porten – a Kék Kapu – kocsmában verte el a kor mesterdalnoka, *Carl Michael Bellman* cimboráival a kölcsönbe kapott pénzt és a főlősleges idejét. Danolászásuk messze elhallatszott a nyári éjszakában. A Tivoliban olykor hajnalig nyúló táncmulatságokat

Carl Michael Bellman

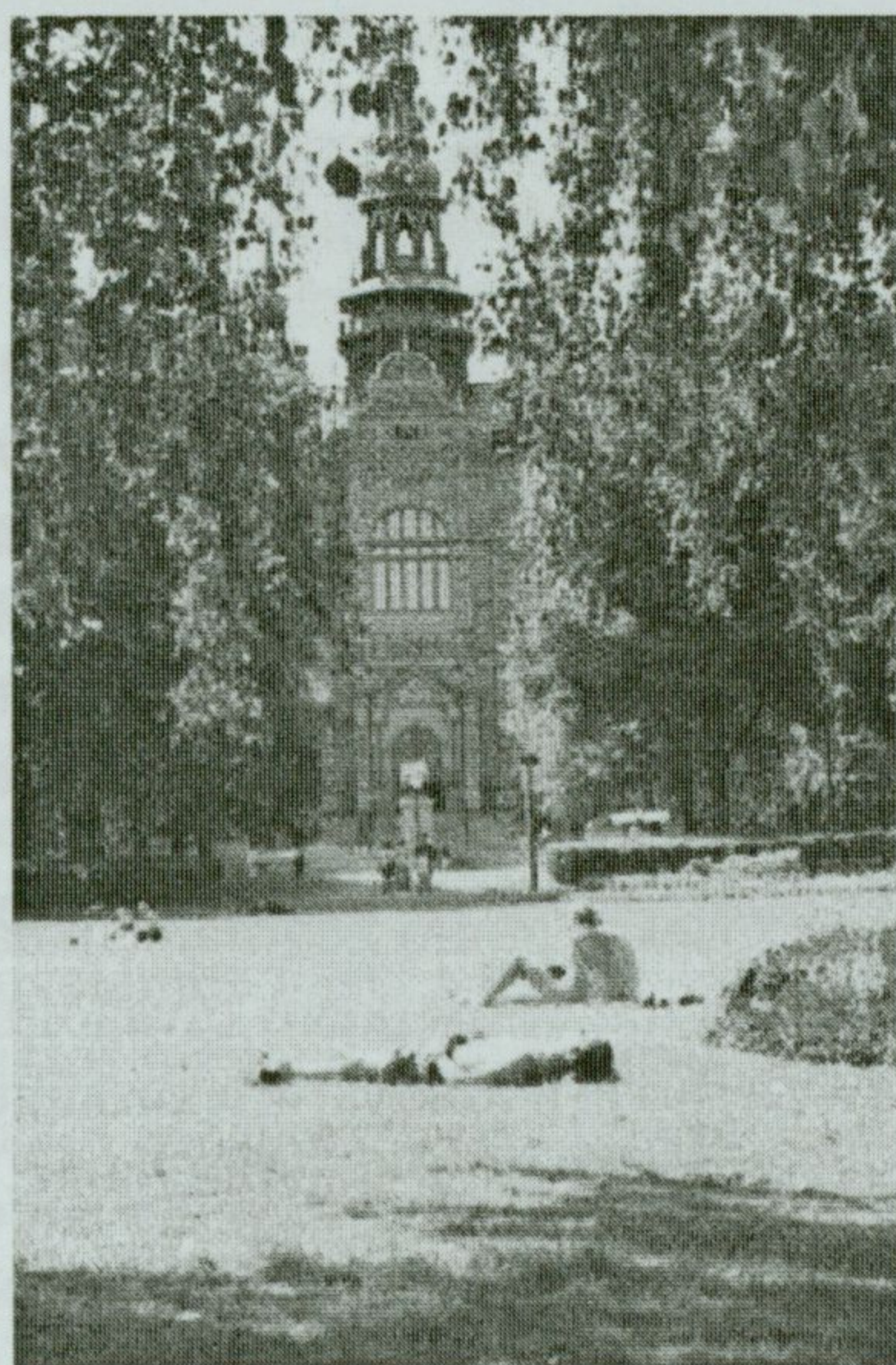
Thor viking isten szobra

rendeztek, hatalmas festett képeken vásári mutatványosok mutatták be az éppen aktuális gyilkosságokat, a szabadtéri színpadokon komédiások szórakoztatták a hétköznapi szürkeségét felejteni vágyókat.

A Strandvägenről az Asa-istenek két és fél méter magas, rézzel galvanizált cinkszobroival díszített híd vezet a Djurgårdenre. A hidat az 1897-es stockholmi kiállítás alkalmából építették.

A Strandvägen felőli oldalon, kezében bottal Frigga és Heimdal, a sziget felőli oldalon pedig Thor és Fröja áll. Thor kezében csákányra sikerült kalapács, Fröja kezén sólyom pihen. A hídfőhöz közel kékre festett, kovácsoltvas kapu, mellette a sziget stilizált térképe.

A hídfőtől jobbra az 1907-ben épült, eredetileg négyszer ekkorára tervezett *Nordiska Museet* – Északi Múzeum impozáns épülete magaslik. A múzeumot Artur Hazelius (1833–1901), a skandinávizmus mozgalmának híve alapította. – "Eljön az az idő, amikor a világ minden aranya sem lesz elég ahhoz, hogy képet alkossunk az elmúlt időkről!" – olvasható a múzeum előtt álló obeliszken. A múzeum előcsarnokát Gusztáv Vasa festett tölgyfaszobra díszíti, melyet az állítólag a király által ültetett tölgyfából készített Carl Milles (1925).

Nordiska Museet

A múzeum előtt áll X. Károly Gusztáv király lovasszobra; – ő volt, aki átvezette a svéd hadsereget a Bált jegén. A szobrot a Roskilde-i béke emlékére (1658) emelték 1917-ben (alkotója G. Malmquist). Talapzatába 66 befolyásos kortárs – hadvezér, diplomata – nevét vésték.

Az Északi Múzeum mögött áll a szerencsétlenül járt Vasa hadihajó múzeuma, a *Vasamuseet* (képe az előző oldalon), valamint az idén elhunyt Astrid Lindgren mesealakjainak otthont adó múzeum, a Junibacken. – "Jag ser ljuset" (látom a fényt) – áll a töpörödött meseíró szobrán.

A régi hajógyár – a *Galärvarvet* – egykori alkalmazottainak temetőjét magas kökerítés veszi körül. A Fredrik Blom tervei alapján 1830-ban elkészült kerítés sokáig a "kínai fal" nevet viselte. A *Vasa tengerészeinek közös sírja* a hadihajó ballasztjának használt köveivel kirakott, kis emléklugas közepén van. A tömegsírtól nem messze nyugszik Anders Franzén professzor, aki a szerencsétlenül járt Vasa-hajót és a tengerészek maradványait 333 év után kiemeltette a hullámsírból. Az 1997-ben elsüllyedt hajó, az *Estonia áldozatainak síremléke* a temetőnek a tengerpart felé eső kerítése mellett áll.

A Vasa-tengerészek közös sírja

A villamossíneken túl, a Djurgården-Alpoknak is becézett dombon áll Artur Hazelius miniatűr Svédországa, a világhírű *Skansen*. (Az 1891-ben megnyitott nemzeti szabadtéri falumúzeum, kézműves-múzeum és állatkert részletes leírása külön könyvet igényelne.) A hegy aljában, a

Biológiai Múzeum előtti téren vitézkötéses dolmányban feszít XV. Károly király. "Land skall med lag byggas!" (Az országot törvényekkel kell építeni!) – áll a jelmondat a merevsége miatt ólomkatonának csúfolt szobron. (Charles Friberg, 1909).

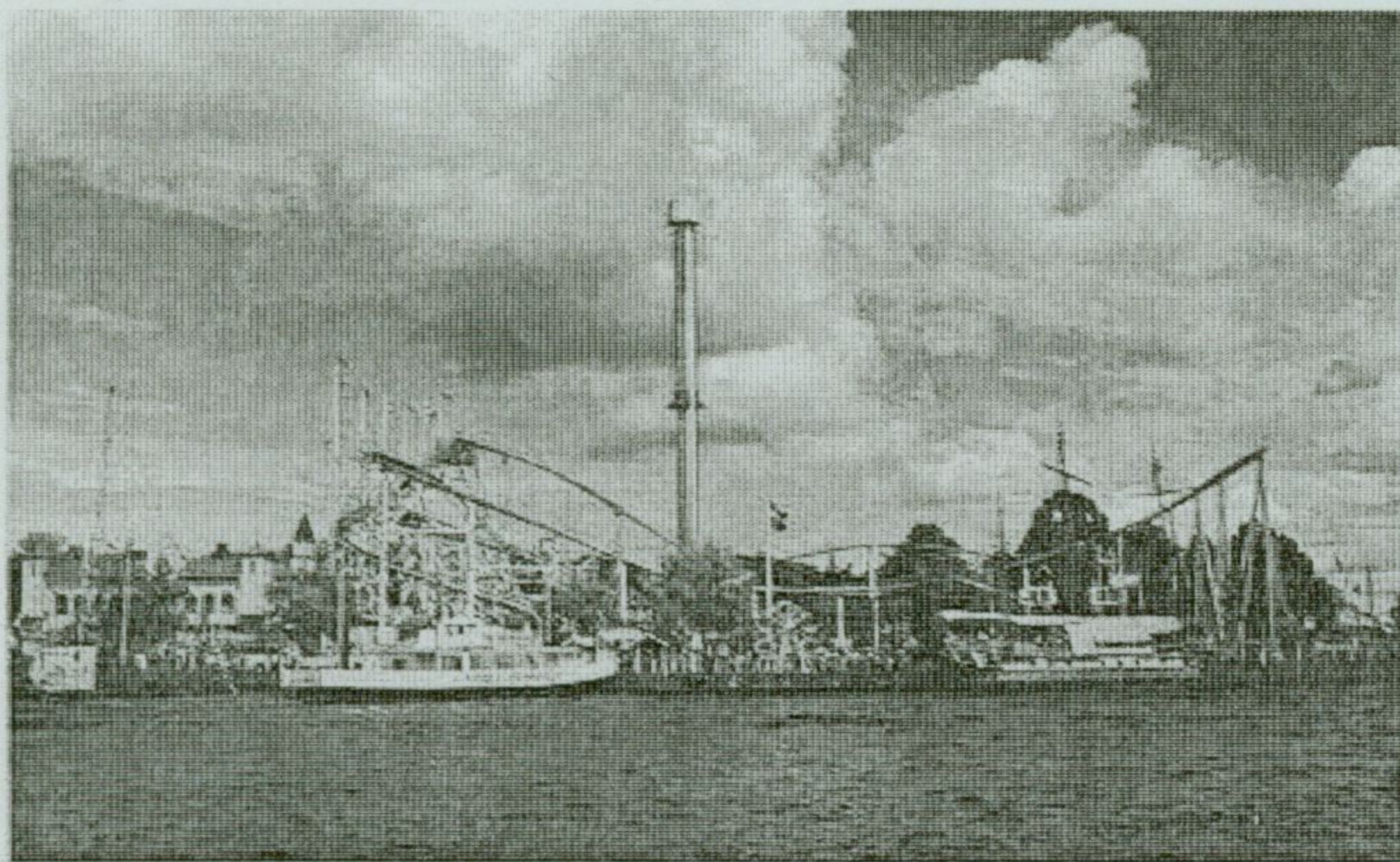

Az Estonia áldozatainak síremléke

A villamossínek megkerülve a szemrevaló *Jägarhyddant*, (Vadászlakot), a *Liljevals Konsthall* (képgaléria) előtt álló *Bågskyttan* (A nyilas,

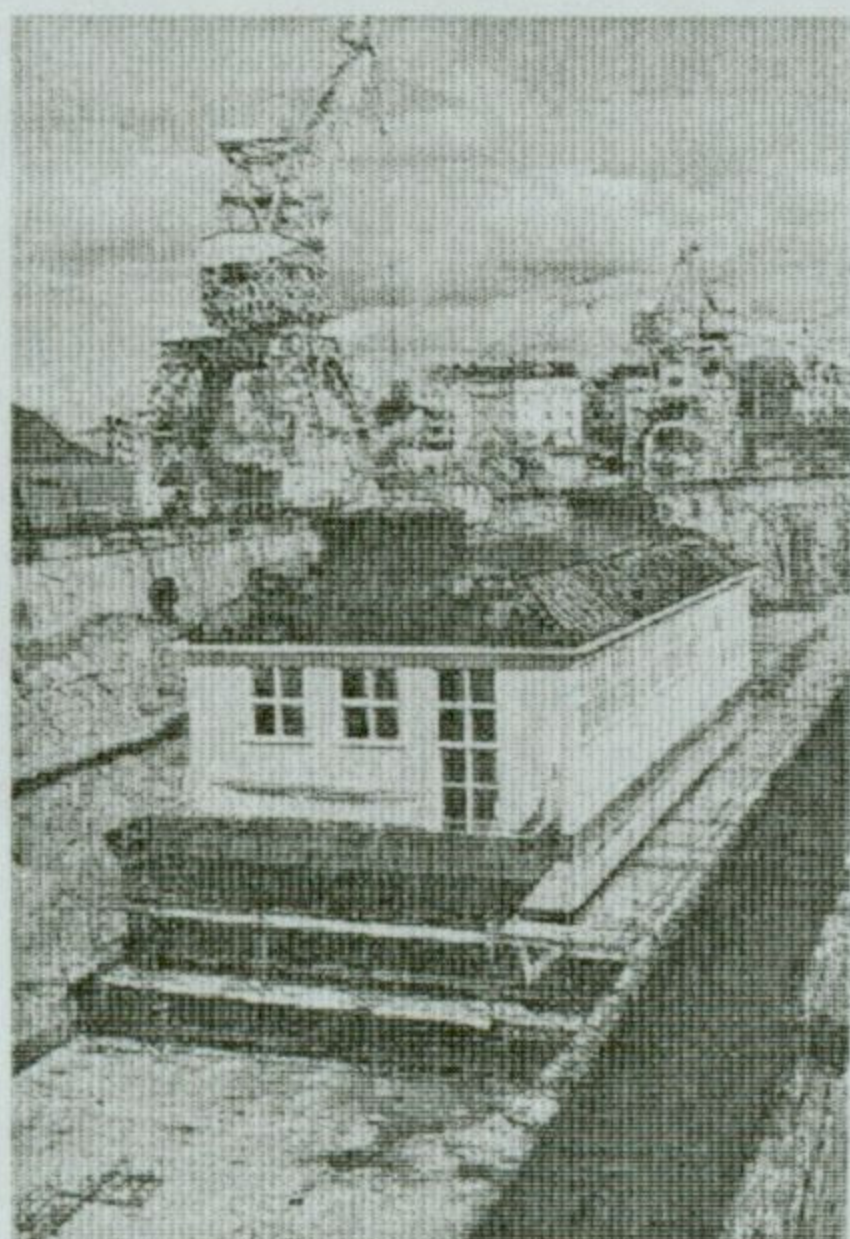
Milles alkotás, 1919.) előtt vezetnek a *Gröna Lundhoz* – a Vidámparkhoz. A Gröna Lund mögötti területen festői kisváros áll, a Djurgårdstaden. A kapukon álló levelesládából ítélve az egykori hajógyári munkások liliputi házai ma is lakottak.

Rozoga fahíd vezet a szomszédos Beckholmenre – a Szurok-szigetre. A szigeten épphogy elfér a három, sziklába robbantott szárazdokk. A legnagyobb, a harminc méter mély, ötven méter széles és legalább 150 méter hosszú dokk

A Gröna Lund – a Vidámpark – távlati képe

V. Gusztáv nevét viseli. Két, zsiráfra emlékeztető daru hajol a soros "páciens", a Liljeholmsbadet slepp-fürdő fölé.

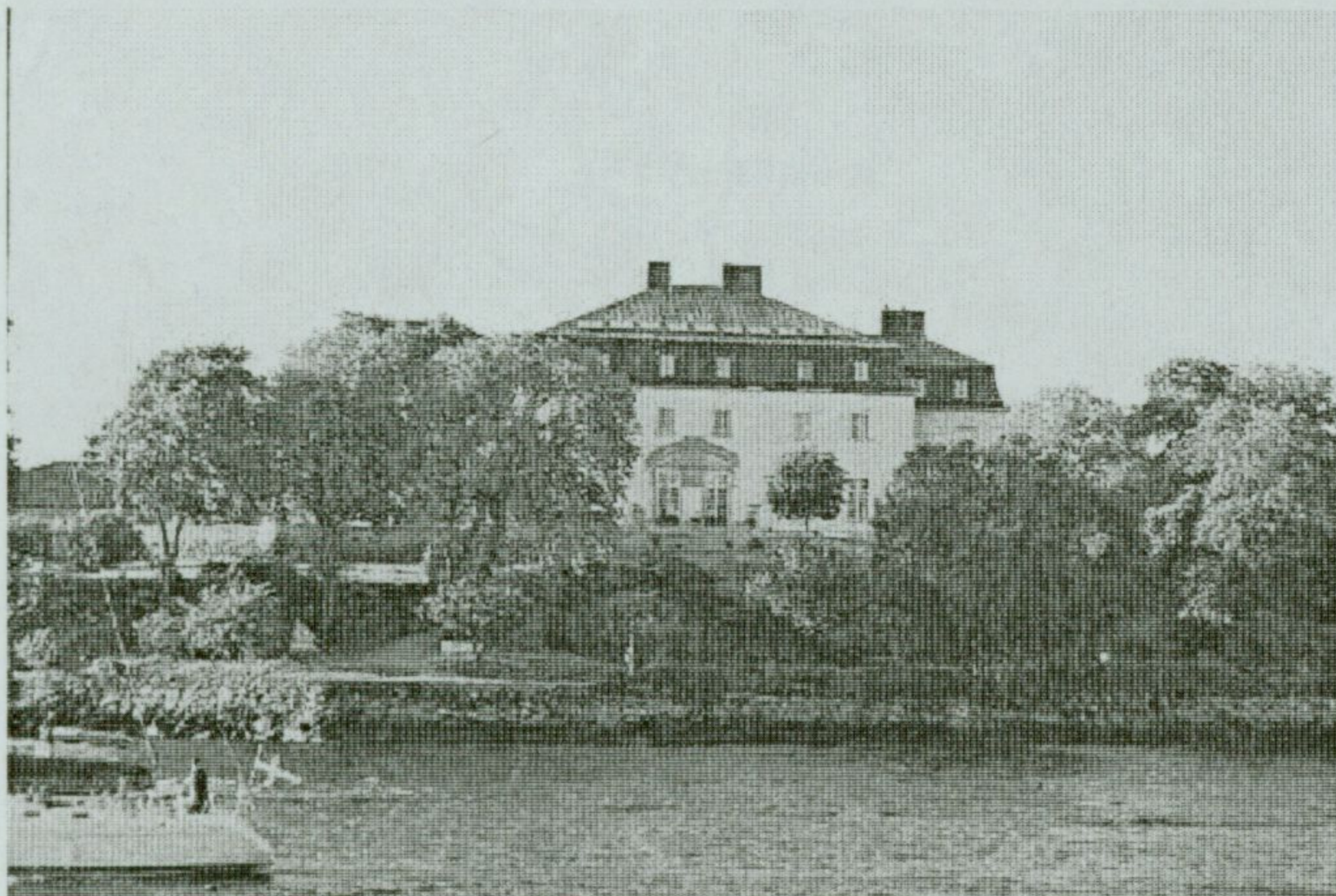

Az V. Gusztáv szárazdoki

A 47-es autóbusz végállomása mögötti magaslaton álló fehér Oakhill (= tölgyesdomb) nevű épületet az olasz nagykövetség bérlte. Az épületet Ferdinand Boberg tervezte Vilmos herceg és orosz felesége, Maria Pavlovna nagyhercegnő számára. A házasságból, melyet 1908-ban Cárskoje Szelóban kötöttek, egyetlen fiú született: Lenart. Amikor 1913-ban a hercegi pár Lützenbe utazott, Maria Pavlovna az apjához szökött

Párizsba, s a hercegnek egyedül kellett hazatérnie. A Bernadotte családot megrengető első botrány kiváltója, Vilmos herceg haláláig (1953) New Yorkban élt.

Ferdinand Boberg másik alkotásához, az Eugen festőherceg számára épült Waldemarsudde-hoz (1904) a Ryssviken (= Orosz öböl) partján kanyargó, kavicsos sétány vezet. A Djurgården déli csúcsán álló épület előtt a már

Eugen festőherceg rezidenciája, a Waldemarsudde

jól ismert Carl Milles ikersobrai, a Sasok állnak, míg a déli homlokzat előtti kőkerítésen Rodin Gondolkodójának másolata kucorog. A képgaléria udvarán található miniatűr szoborkert közepén Milles von Scheele vegyész ábrázoló szobra, valamint Íjász című alkotásának kicsinyített mása áll. A parti sétány padján elterülő szépséges női alak a Näckrosen – Tavirózsa – a vizek legszebb virága, mely a víz színére emelkedve termékenyül meg (Per Hasselberg, 1896).

A Näckrosen – a Tavirózsa – szobra

A Waldemarsudde (udd=szirt, fok) csúcsán álló, fehérre festett filagóriából kitűnő kilátás nyílik a túlsó partra: a déli városrész, a Södermalm templomaira és Nacka-kommün dombjaira. Jobbra, a bokorsövénnyel körbevett magaslat a Fåfångan. (A fåfånga szó hiúságot jelent.) Csúcsáról – szép időben – egész Stockholmot be lehet látni. A domb lábánál jobbra a Finnországba induló komphajók kikötője áll: a Viking-terminál, balra pedig a Danvik-csatorna torkolata látszik.

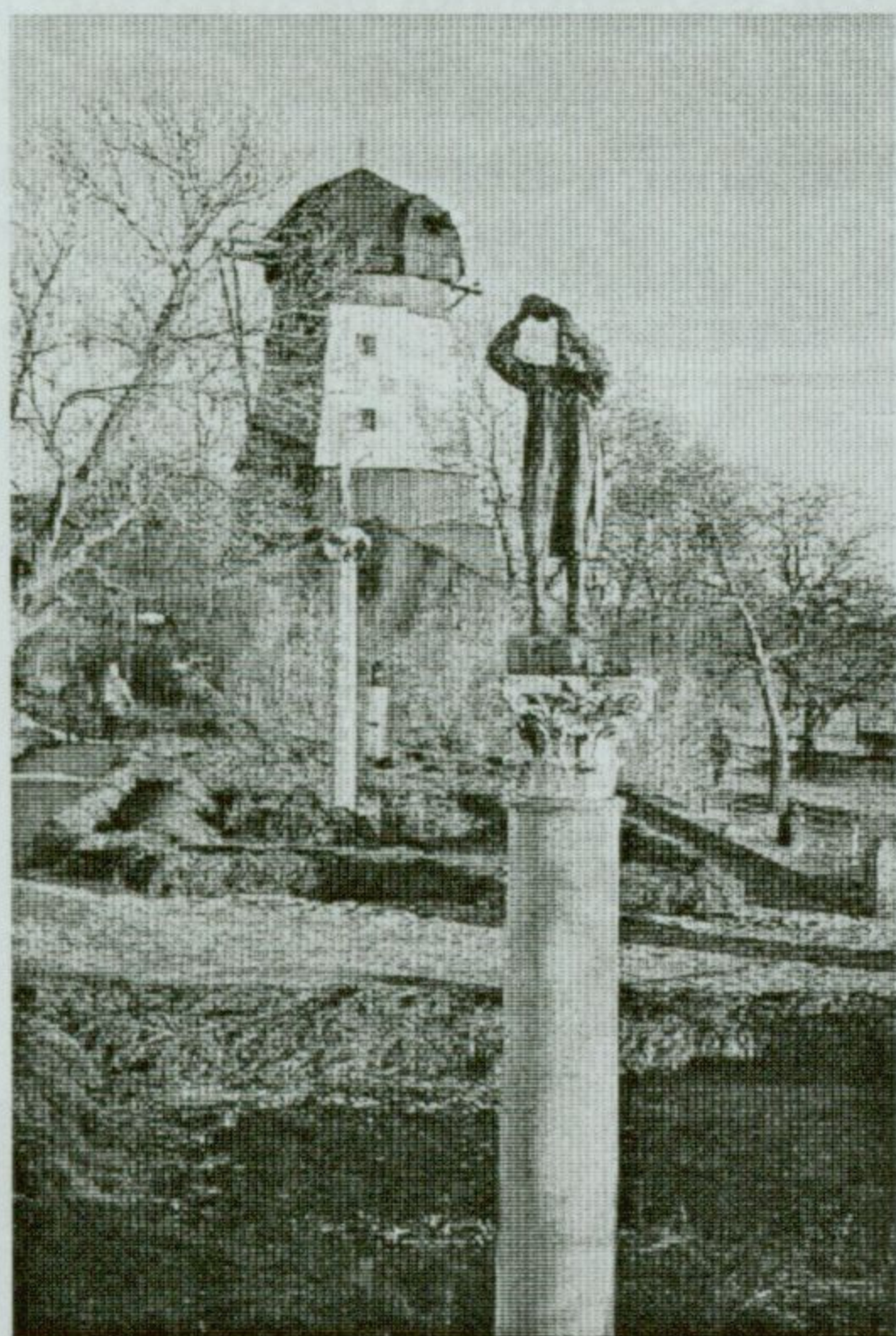

A Danvikshem hatalmas épületegyüttese

A csatorna partján állt dűledező, piszkos-barna, sodronyokkal kipányvázott egykori épület évszázadokon keresztül Svédország legnagyobb kórháza volt. A Stockholmot bűzzel elárasztó *Hospitalet* Gusztáv Vasa rendeletére 1551-ben költözött ki az akkori városháza kívül eső Danvik-csatorna mellé. Az időközben öregek gondozására szakosított *Hospitalet* vezetősége 1915-ben valóságos kastélyt emeltetett a régi épület helyére. Az "aggmenpalota" a csatornáról a *Danvikshem* (Danvik-otthon) nevet kapta. A "megérett már Danvikre" mondás onnan származik, hogy az épület egy ideig elmegyógyintézetként működött.

Az egyébként királyi palotának vélhető, akár annak is beillő soktornyos, cifra épület előtt elhaladva már nem is egy hadihajó kapitánya adatott le tévedésből tisztelgő ágyúlövéseket – a nagyothalló öregek végtelen örömére.

Az aggmenpalotával szemközt, a Waldemarsuddeban lakó Eugen festő-herceget olyannyira bosszantotta az általa giccsesnek talált épület látványa, hogy a rezidenciája teraszáról festett tájképei kizárólag a Danvikshemtől balra vagy jobbra eső tájat örökítik meg, – az épületet soha.

Olajmalom, előtte von Sheele szobra

A Waldemarsudde közvetlen közelében egy ipartörténeti emlékmű található: az 1735-ben épült egykori olajmalom, melyben len-, mustár- és repcemagból növényi olajat állítottak elő. A húsz méter magas, holland típusú szélmalom érdekessége az, hogy a szélkerék a szilárdan álló, sokszögű főépületen elhelyezkedő, süveg alakú födéssel egy-szerre volt fordítható a megfelelő szélirányba.

Az öblöket kerülgető parti sétány a *Biskoppsudden* – Püspökszirt – mellett halad el. A móló végén lehorgonyzott, piros-fehér tornyos hajóban luxusszállást rendeztek be. A parton az angol követ számára emelt Listonhill épülete áll; valamivel beljebb, a Djurgårdensvägen túlsó oldalán pedig egy komor, sötétsárga épület található: a *Manilla*. Utóbbi 1785-ben, a III. Gusztáv udvarába érkezett spanyol követnek, Corral-nak építették (neve a Fülöp-szigetek fővárosára utal). A Manillát később P. A. Borg szerezte meg, aki 1808-ban ebben az épületben alapította meg a süketnémák és vakok intézetét.

Az egykor *Tolvöresholmen*-nek nevezett Manilla-szirten Carl Milles *Genius* című szobra áll, és ugyanitt található a második világháborúban elüldözött észt menekültek emlékműve, a *Szabadság kapuja* is.

Mullberget

A Manilla-szirt utáni beugróban egy érdekes kinézetű, bagolyvár benyomását keltő ház áll: a *Mullberget*, amely a Városházát is építő Ragnar Östberg alkotása. Ettől nem messze található az SE-Banknak a *Täcka-ud-den* – Szép-szirt – közeli magaslatán épült, gondosan őrzött reprezentációs villája.

A sziget délkeleti csücskét *Blockhusudden*-nek hívják. Nevét az egy-

kor erőd szerepét betöltő tömb alakú házról, a blockhus-ról kapta; – Gusztáv Vasa idejében az egyedüli hajózható út a parton álló blockhus előtt vezetett el, melynek ablakaiból akkoriban ágyútorkok kandikáltak kifelé.

Védelmi szerepe volt annak a víz alatti cölöpsornak is, mely egykor a Djurgården partjától a szemközti oldalon levő Nacka-Strandig húzódott. Ennek partján található a *Stora Sjötullen*, azaz a *Nagy Tengeri Várház* épülete. Az előtte álló hatalmas betonszívárvány tetején, melyből kitörő vízszugár zúdul a tengerbe, ott magasodik Milles *Fader Gud* – Istenatya – című szobra.

A Nacka-Strand fölötti magaslaton hivalkodó fehér márványpalotát, az iparmágnás és mecénás Thiel-család számára Ferdinand Boberg építette (1908). Ma múzeum és képgaléria működik benne.

A partmenti sétány előbb megkerüli a madarak paradicsomát, az *Isbladskärret-mocsarat*, majd a sziget északi részén húzódó keskeny csatorna mentén halad.

Az Isbladskärret-mocsár

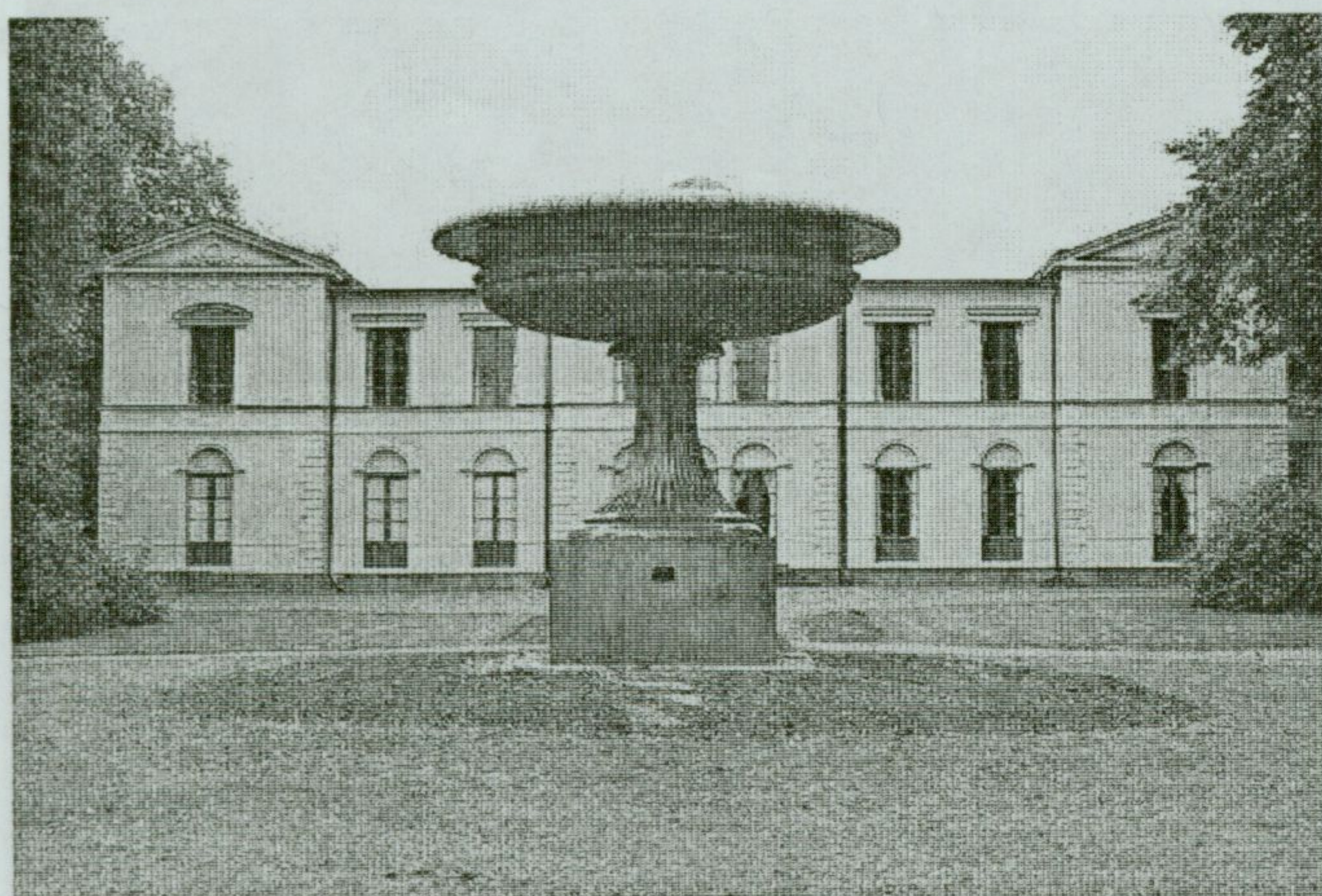
A Djurgården szigete az Östermalm felől nézve (Molnár-Veress Pál hőlégballonból készített felvétele)

Az Északi Múzeum és a Vasa Múzeum, mögöttük a Gröna Lund, a Vidámpark. (Molnár-Veress Pál hőlégballonból készített felvétele)

A sziget belseje felé kanyarodó úton XIV. Károly János kedvenc palotájához, a *Rosendal*-, azaz Rózsavölgykastélyhoz érünk: A napóleoni ízléssel, merev mahagóni kerevetekkel, virágos szőnyegekkel és rikító színben pompázó függönyökkel berendezett kastélyt Fredrik Blom építette a kor divatja szerinti empire stílusban (ezt Svédországban karljohan-stílusnak mondják). Az épület 1913 óta a Karl Johan-múzeumnak ad helyet. A kastély előtt porfirból, azaz nagy keménységű, vöröses színű, vulkanikus kőzetből készült óriási urna áll, az úgynevezett *Rosendal-váza*, mely 1828-ban került a helyére.

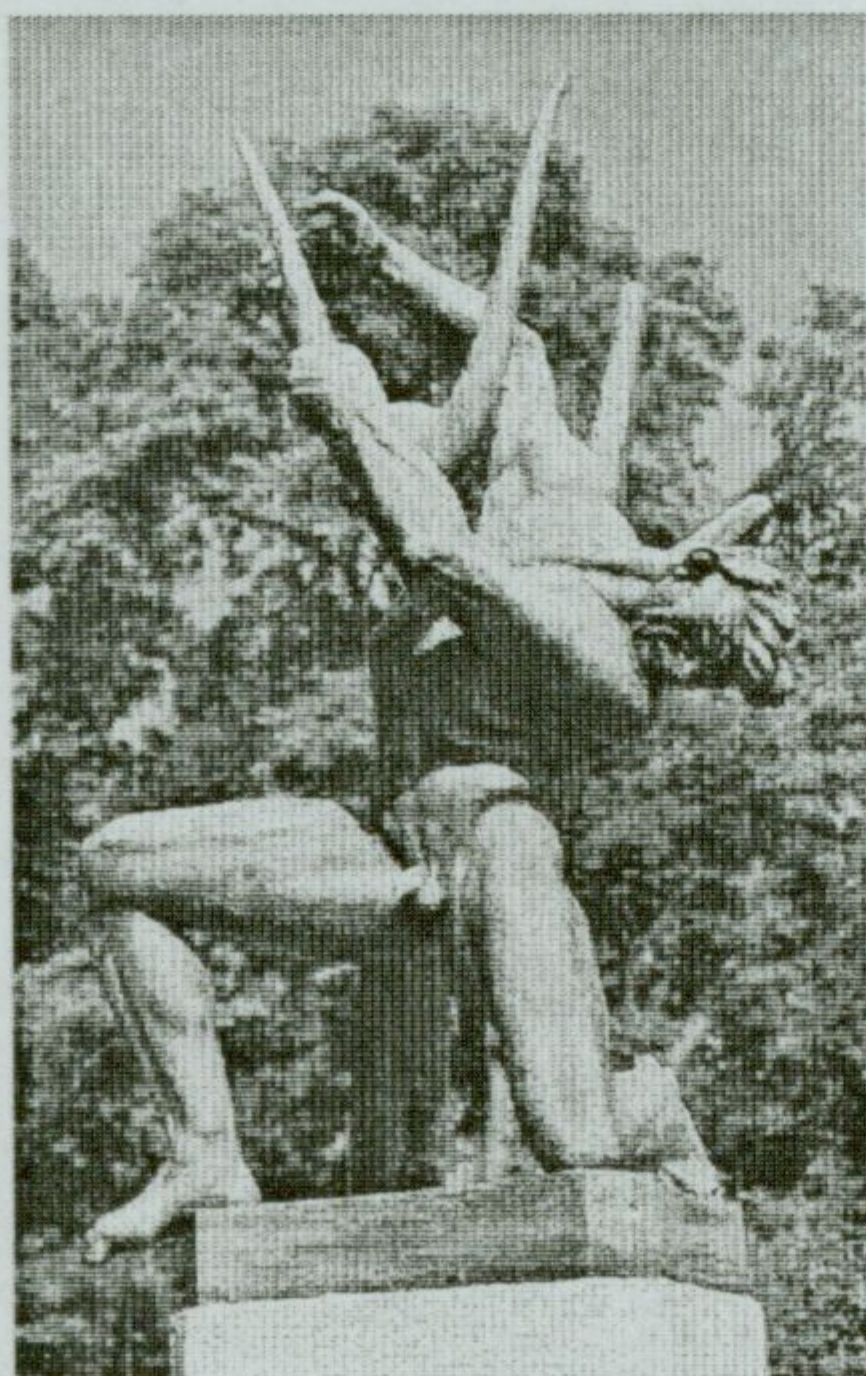
Az 1860-ban alapított első svéd kertésziskola helyén, a Rosendal-kertekben 1984 óta biodinamikus kertészet működik. A közeli fedett boule-pálya a nemrég elhunyt Bertil "autós"-herceg – királyunk nagybátyja – nevét viseli. A kert melletti rózsaszín miniatűr palota a Djurgården alapítvány elnökének a lakóhelye.

XIV. Karl Johan kastélya, előtte a Rosendal-vázával

Az északi parton kanyargó Rosendal-úton az 1936-os ipari kiállításra készült "kulissza-bánya" az ún. Skanska-bánya elhagyatott téglapépületéhez érünk. A kiállítás szervezői az "aknába" leereszkedő lift két oldalán húzogatót panelekkel olyan illúziót keltettek, mintha a látogató már többszáz méterre járna a felszín alatt. A kiállítás után a "műbánya" üregeiben az ország aranytartálékának egy részét tárolták.

A sétány végén álló, I. Oszkár névjegyével díszített kovacsoltvas-kapu a Djurgården-hídra nyílik, ahonnan sétánkat kezdtük. A szigettől ezúttal Milles Genius szobrának képével búcsúzunk.

Milles: Genius

Milles: Isten kezén

MILLES GÅRDEN

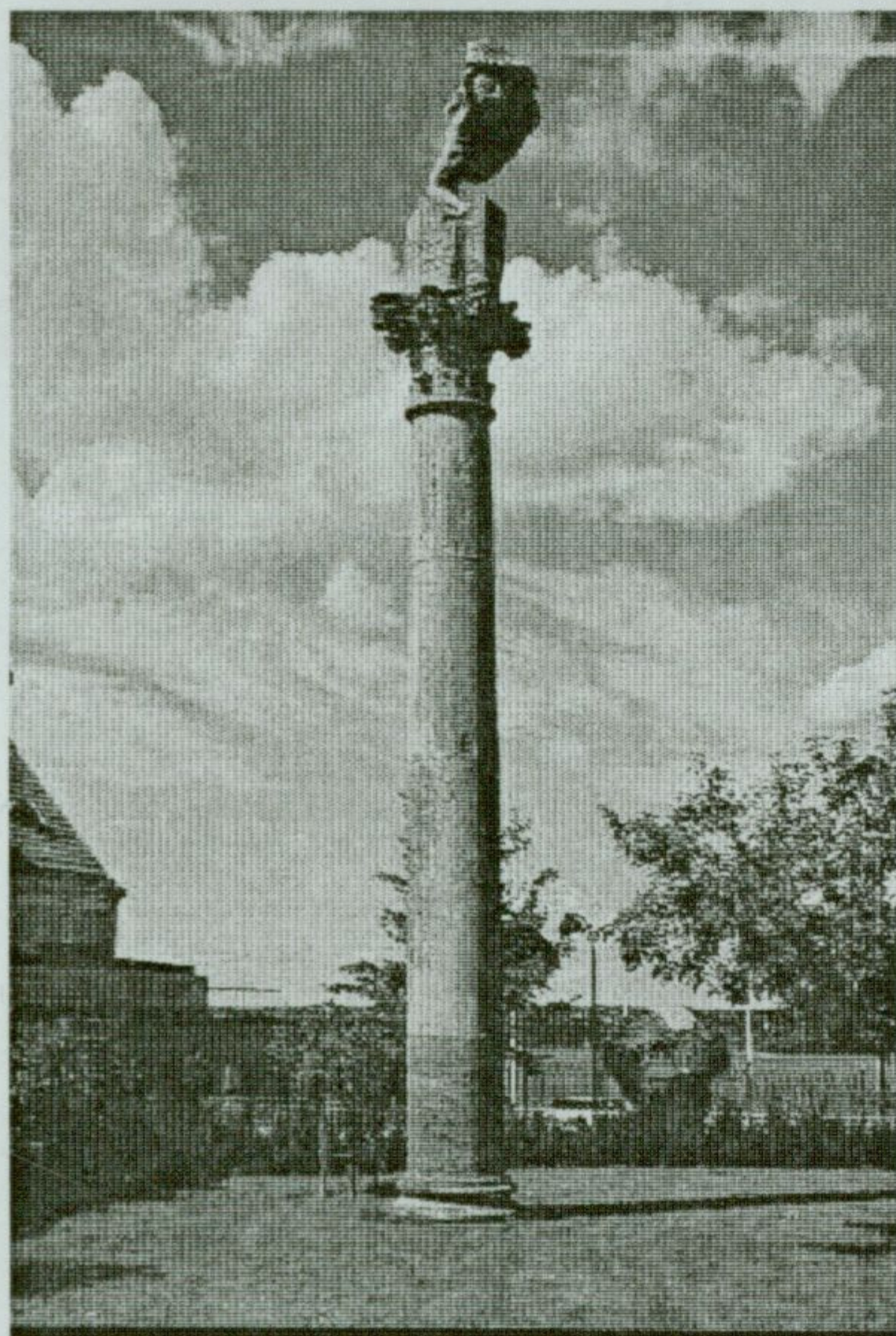
Carl Milles – eredeti nevén Carl Emil Wilhelm Andersson – 1875. június 23-án született az Uppsala melletti Örby tanyán. Carl apját, Emilt "Mille"-nek becézték, gyermekeit pedig "Milles barn" néven ismerték. Innen az egyszerű származásról árulkodó Andersson nevet helyettesítő művésznév. A fiatal Carl gyógytornásznak készült. 1897-ben Párizsba utazott, és ott nyolc éven keresztül szobrászattal kereste a kenyerét. Millesre a legnagyobb hatással Rodin, és Olga Granner osztrák festőművésznő volt. Olgával 1902-ben házasodtak össze. Olga festeni akart, nem pedig főzni, mosni, szeretkezni és gyereket szülni. – Én víz vagyok, ő meg olaj – mondta Olga. – Két átlátszó közeg, mely nem keveredik egymással. – Ha nem, akkor nem! – volt Milles válasza, aki ezután szeretője, Anne Hedmark karjaiban merített ihletet és erőt az alkotáshoz.

Carl Milles (1875–1955)

Milles sikereit nehezen nyelték le a kortársak. Az ókori görög és római szobrászattól kölcsönzött, hóbortos-vallásos szobrai vagy rajongással, vagy pedig kemény bírálattal fogadta a művészvilág. Az intrikáktól és az irigységtől kimerült Milles az expatriálást választotta. 1931-ben (55 éves korában) elfogadta a Detroit melletti Cranbrook Academy of Art állásajánlatát. 1945-ben amerikai állampolgár lett. 1951-ben visszatért Európába, és még néhány évig, 1955-ben bekövetkezett haláláig Stockholmban töltötte nyarait.

A szabadtéri szoborgaléria Stockholm keleti külvárosában, Lidingö szigetén fekszik. Milles 1930-ban adományozta a svéd népnek az akkor még feleakkora terjedelmű kertet. A busz és a *Lidingöbana* – amolyan svéd HÉV – a vörös metróvonal végállomásáról, a Ropstenről – a Kiáltó köről – indul át Lidingöre (amikor még komp szállította át az utasokat, erről a köről kiabálták rekedtre magukat a szigetre átkelni szándékozók).

"Szárnyak"

A Millesgårdennek két bejárata van. A Foresta Centrum melletti márvány kapualj eredetileg az 1914-ben lebontott Rydberg szállodáé volt. A kapu előtti magas oszlopon Milles *Szárnyak* című alkotása áll (1908).

A Milles-ház és az azt körülvevő kert a művészpár otthona és munkahelye volt. Itt alkotott Milles, és itt törte össze 1917-ben az összes

addig alkotott szobrát. A Milles-házaspár Nagy Műterme ma múzeum. A Szalonban ősrégi orgona, Salzburgban gyártották, állítólag Mozart apja játszott rajta. A faragott asztalon faszobrok, a falon Pissarro és Utrillo néhány olajfestménye, és egy Rodin-akvarell 1906-ból.

A Vörös Szobában, a mozaikpadló közepén áll Milles kedvenc – a delfinen lovagló najádot ábrázoló, *Solglitter* – Napcsillogás – című – szobrának kicsinyített mása.

Solglitter – Napcsillogás

Az egymás fölött emelkedő teraszokon szökőkutakban szobrok, szoborcsoportok. Többségük másolat, melyeknek eredeti példányai Svédország és az Amerikai Egyesült Államok számos városának tereit, botanikus kertjeit és temetőit díszítik. A márvány lábakon nyugvó kőasztal Milles tanítványának és bizalmasának, a közelmúltban elhunyt "Wallisnak", azaz Axel Wallenbergnek a műve. (Axel-bácsi Stockholm északi villavárosában,

Stocksundban lakott. A kilencvenedik évét betöltött szobrászhoz svéd barátom, *Carl Gustaf Ekberg* vitt el egyszer, 1990-ben. Axel-bácsi teázás közben felajánlotta, hogy megtanítsa a szobrászatra. (Ebből is látszik, hogy már nagyon öreg volt.) Ha én nem is, de Carl Gustaf barátom kapott az ajánlaton, s íme: az *Axel Munthéról*, a legendás hírű svéd orvosról készített mellszobrát 2000-ben avatták fel a Capri szigetén levő San Michele-villa udvarán!

Axel Munthe
C. G. Ekberg szobra

Milles feleségének, Olgának az ötvenedik születésnapjára készült Kis Ausztria-terazon két kápolna van. A Milles-házaspár a nagyobbik kápolnában, az 1400-as évekből származó, német eredetű Pietára emlékeztető festett kőszobor társaságában nyugszik.

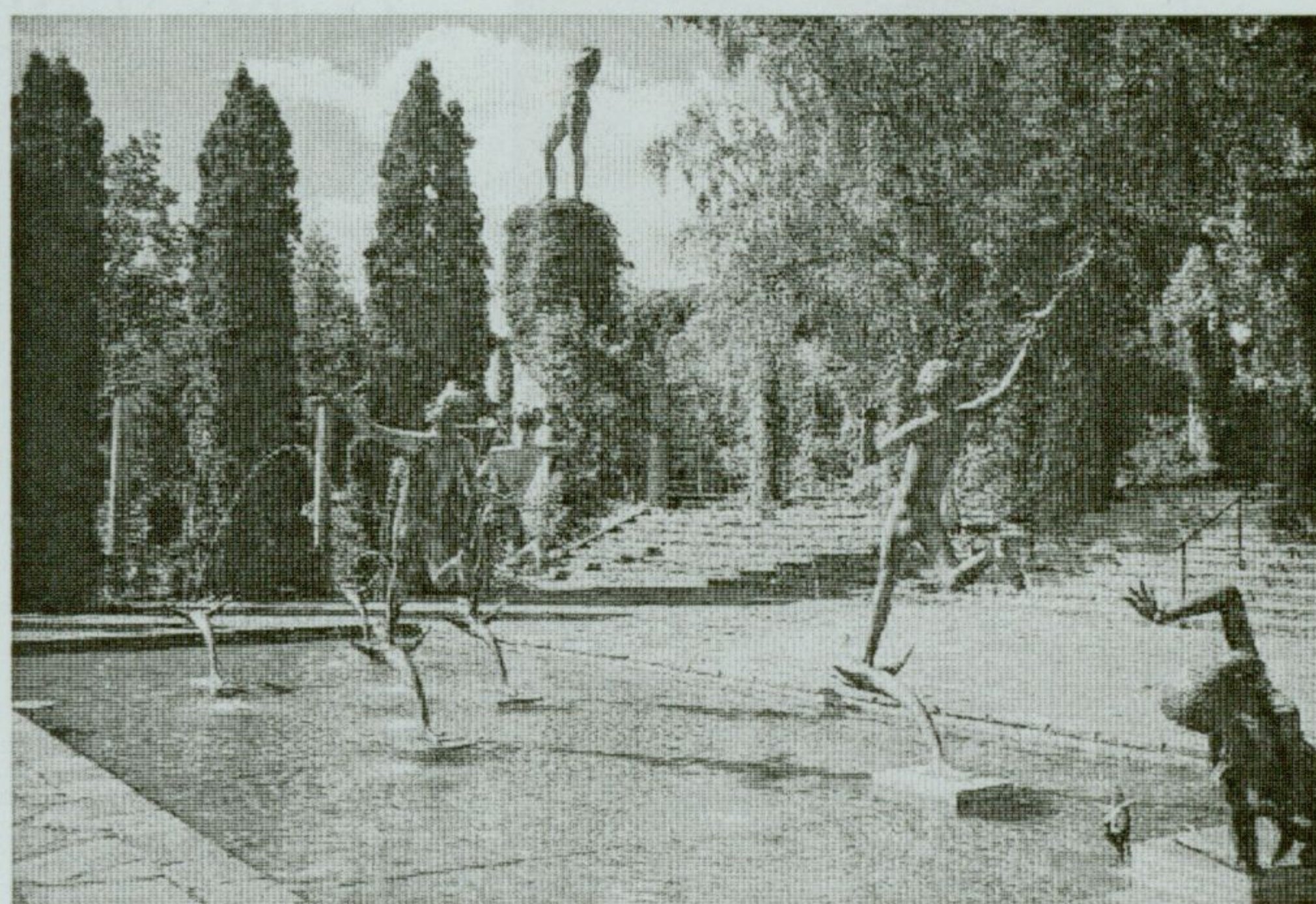

Solsångaren – Napdalnok

A gránitoszlopokkal körülvett középső teraszra ciprusokkal szegélyezett lépcső vezet. A mini-teknőcre óvatosan taposó *Solsångaren* – a Napdalnok – torzója azon kevés szobrok egyike, melyet a művész kizárólag a Millesgården számára készített. A talp alól kikandikáló teknősbéka, valamint a vaddisznók mellső lábain ülő bogár, illetve gyík, Milles humorát mutatják. A vaddisznó-szobor eredetije az Ulriksdal-kastély kertjében áll.

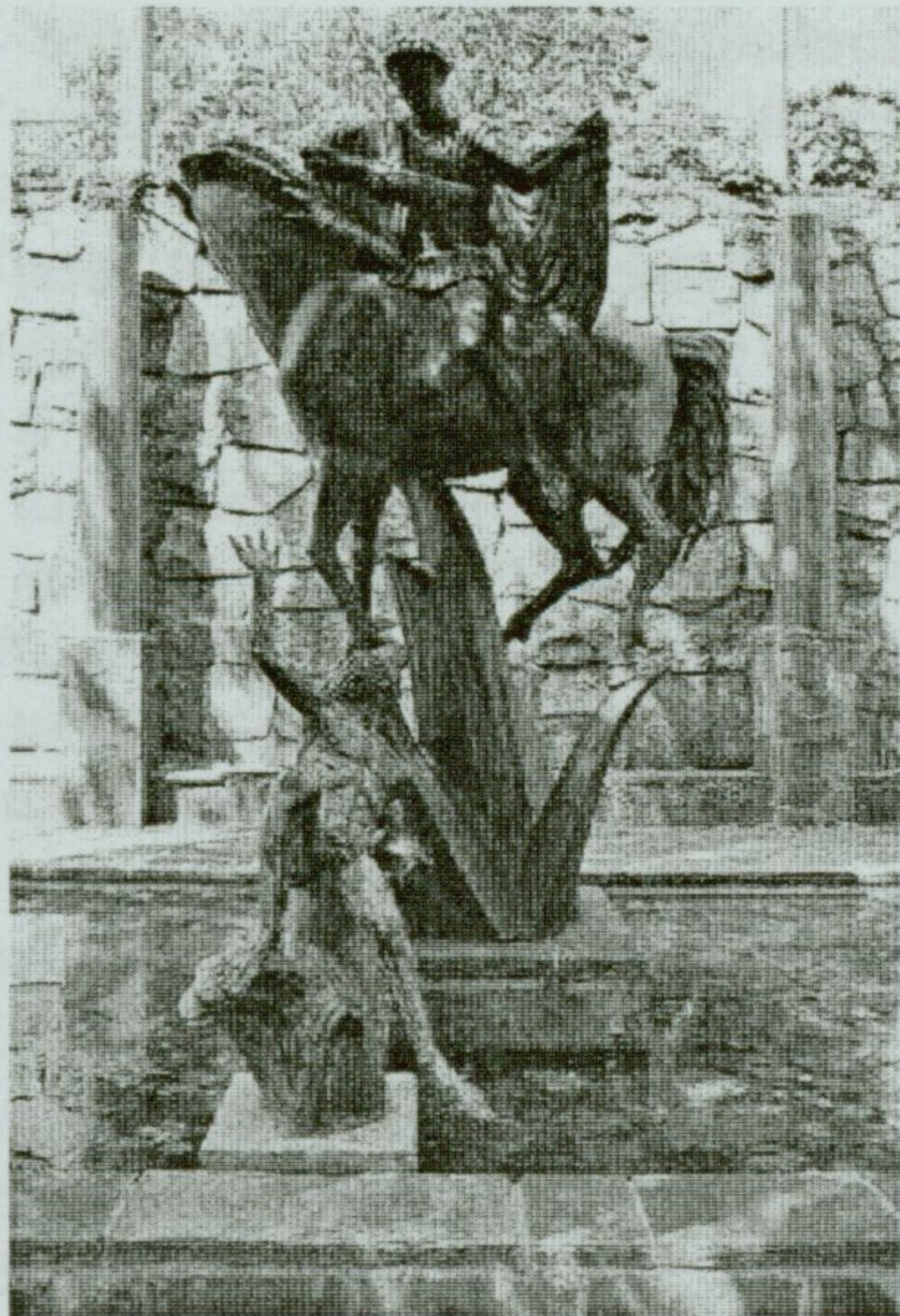
Olga teraszán a Zenét, a Festészetet és a Szobrászatot jelképező *Aganipp-nimfák* delfinek hátán egyensúlyoznak.

"Ott hallik a Vig Múzsika, ott zengedez / Hol a'szagos bokrok között / *Aganippe* tsergedez." (Csokonai)

Delfinek hátán egyensúlyozó Aganipp-nimfák

A Helikon hegyen eredő forrás vizét őrző, kecses nadjadok szoborcsoportja 1950-ben készült a New York-i Metropolitan-múzeum számára. A "Köpenyegét a koldussal megosztó Szent Márton", a trombitáló angyal, a bokorban kuksoló faun, és a karórás angyal szoborcsoportjának eredetije Kansas Cityben áll. A karórás angyal kapcsán Milles megjegyezte: – Lehet, hogy odafent, az örökkévalóságban nincs szükség időmérésre, de a halandó földiek sorsát ügyelő angyal nehezen boldogul óra nélkül.

Köpenyegét a koldussal megosztó Márton

Márton kapcsán pedig mi jegyezzük meg: a pogány Márton 316-ban született Savariában – a mai Szombathelyen. A hagyomány szerint, amikor Amiens városában megfelezte köpenyét egy didergő koldussal, álmában megjelent Jézus, és ezt mondta az őt körülvevő angyaloknak: – Nézzétek ezt a fél köpenyegét! Egy "ma még pogány" fiatalember, Márton adta egy koldusnak. – A távolba szakadt hazánkfia az álom hatására még másnap megkelesztelkedett, s így lett belőle később Szent Márton.

A szivárvány csúcsáról a csillagokat égboltra szegező Atyaisten – *Fader Gud* – számára egy szolgálatkész angyal egyenként hajigálja fel az utánpótlást. A szobrot eredetileg az ENSZ New York-i székháza elé tervezték, de végül mégsem került oda. A szivárványból ívben előtörő vízzel feltűnést keltő monumentális alkotás ma Stockholm déli városrészének, Nacka kikötőjének díszé.

A Fader Gud - az Atyaisten - a Nacka-kikötőben

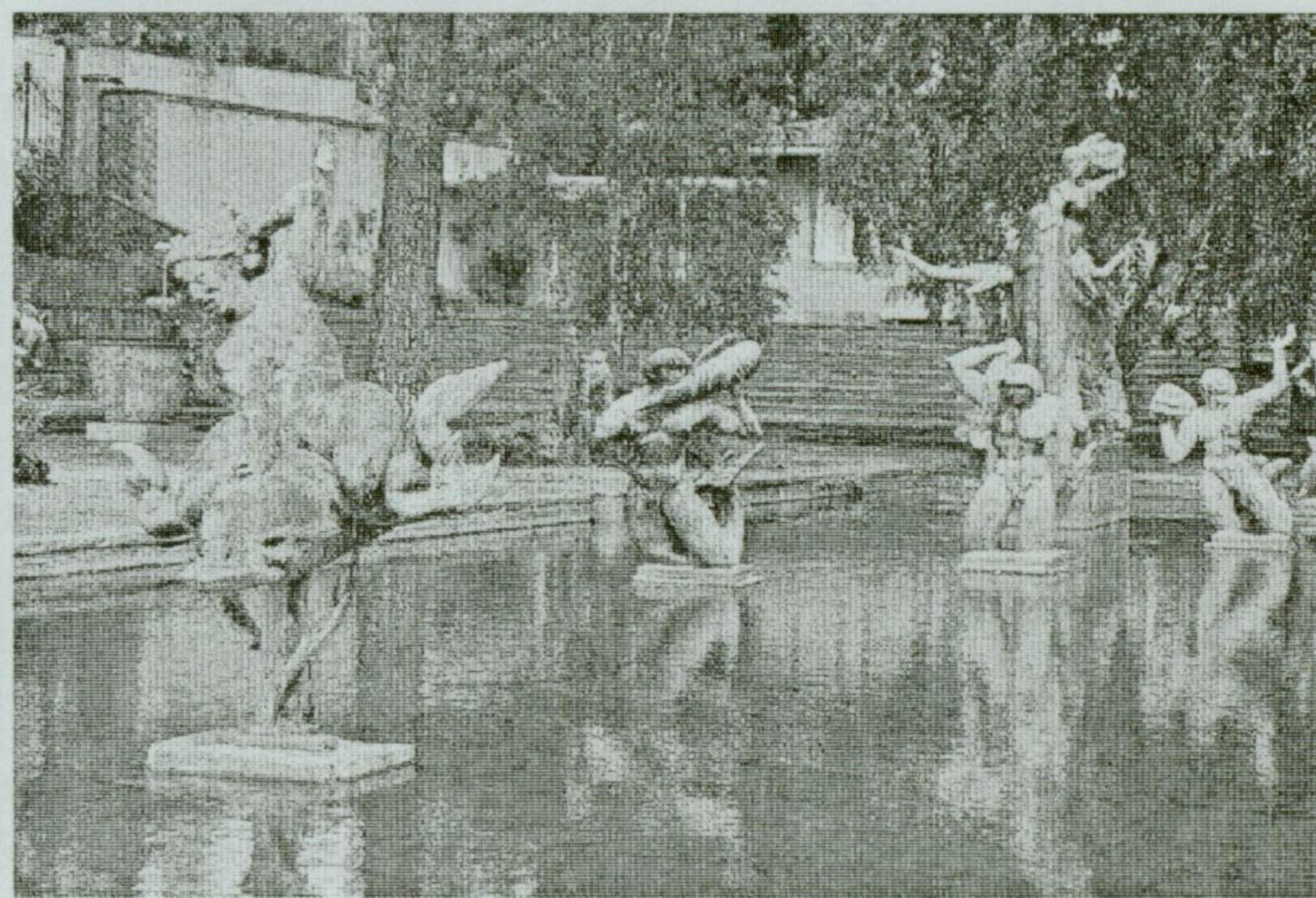
Az alsó terasz

A vörös homokkővel kirakott *Alsó teraszra* az ún. Mennyei lépcső vezet. A kezében tőkehalat tartó, hétméteres *Poszeidon*-szobor eredetije Göteborg központjában, a Göta-téren áll. Mögötte, az *Európa-medencében*

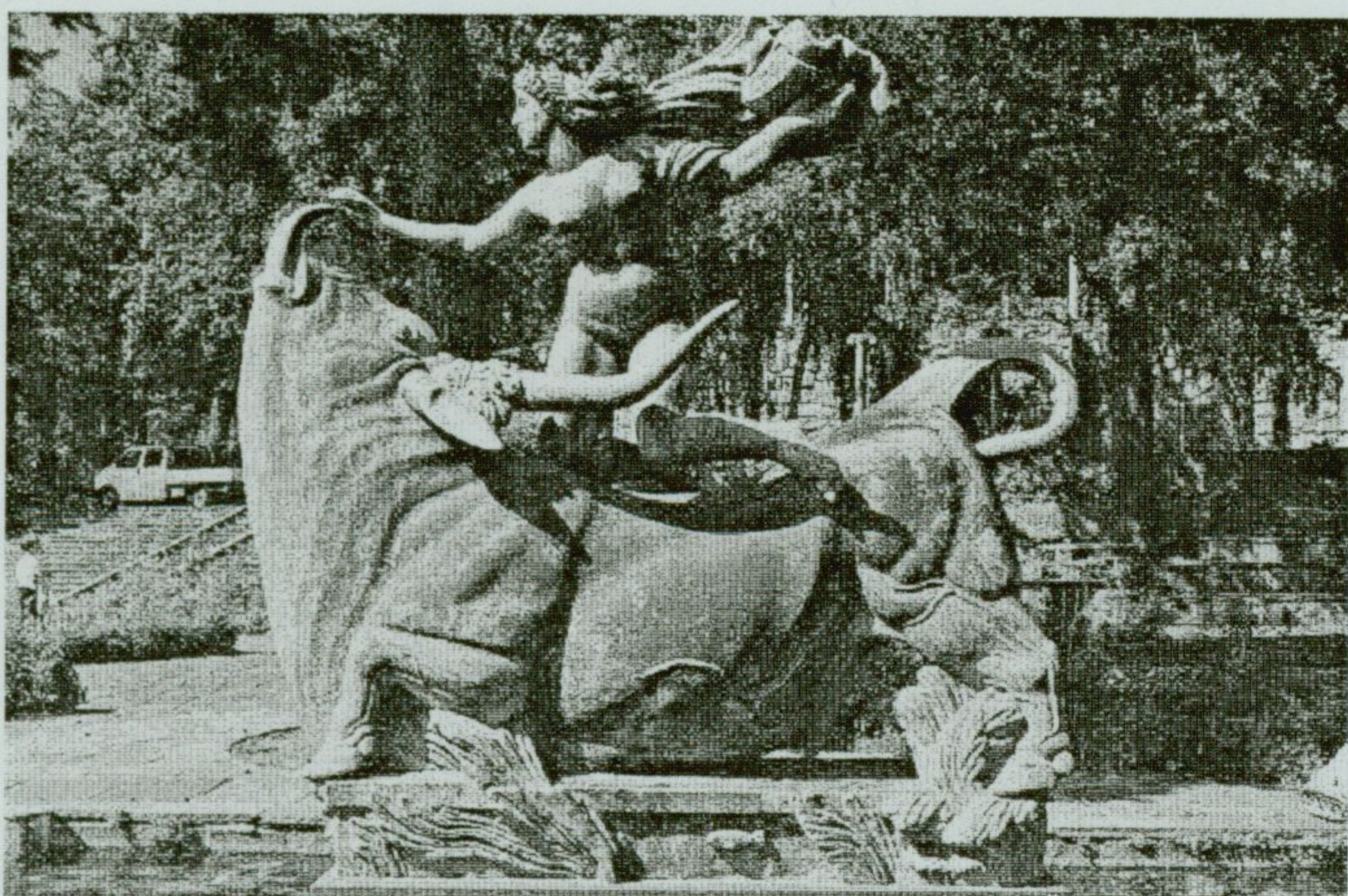

Poszeidon

gyermekai, a Tritonok, a Solglitter, a nadjád, és a Buddhaszerű Jónás a bálnával. A bika hátán ülő női alak *Európa*. A monda szerint Zeusz fehér bika alakjában közelítette meg Európát, és egy ciprus alatt magáévá tette a gyönyörű föníciai hercegnőt. Zeusz megtette Európát Kréta első királynőjének, és a csillagokból az égre rajzolta a bikát – a Taurust.

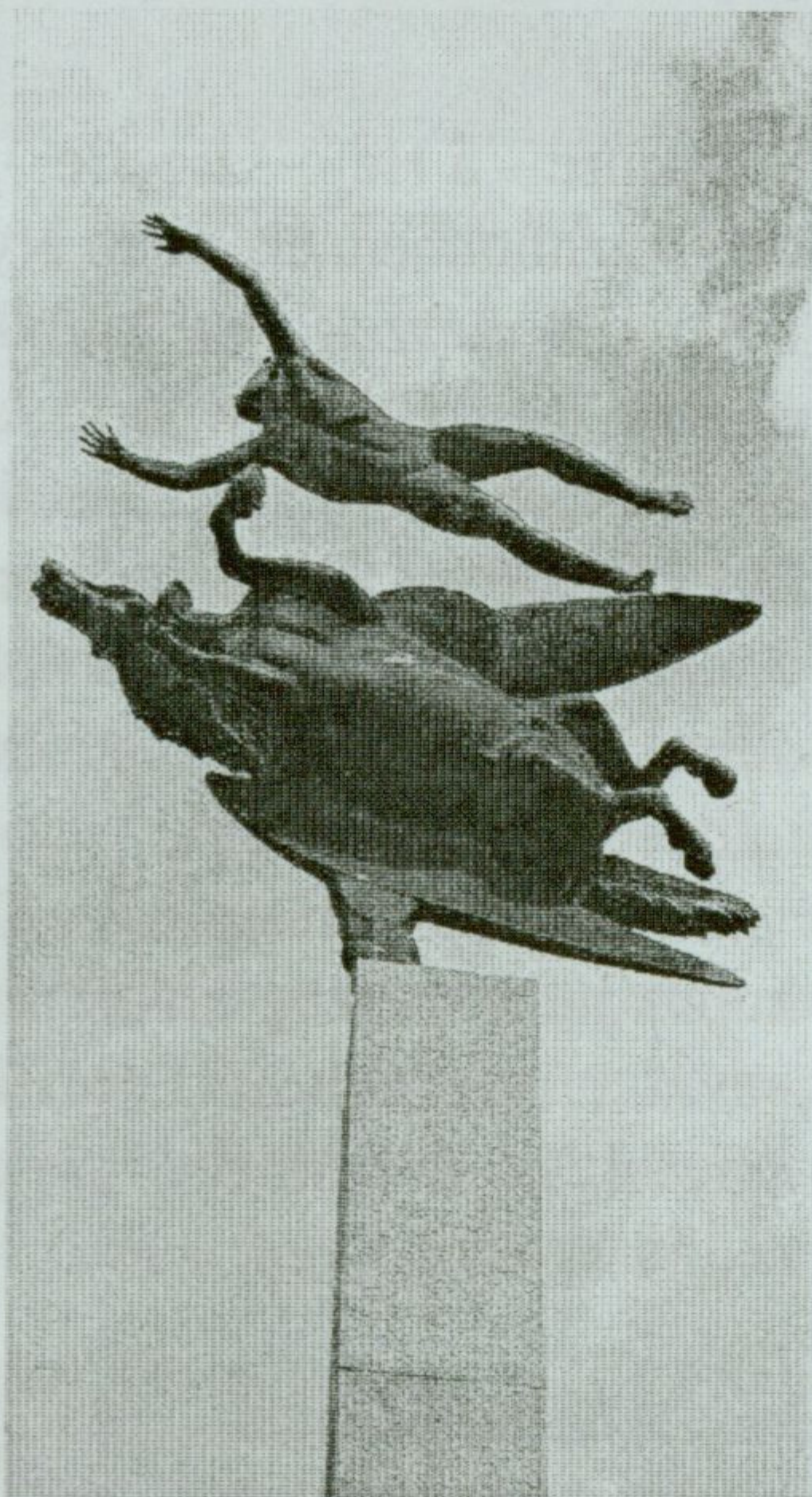

Az Európa-medence

Európa

A terasz hosszában régi épületekből – az uppsalai dómból, a Gusztáv Adolf téren állt és 1891-ben lebontott régi Operaházból – származó homokkő oszlopok tetején szobrok sziluettjei törnek az égbe. A fantázia szárnyalását jelképező *Pegazus* – széles hátú, szárnyas paripa, amit Apolló a Parnasszusról az Olimposz hegyére igyekvő múzsák szállítására annak idején felbérelt. A szobor eredetije Des Moinesben (Iowa állam) van, másolatai Tokió és Antwerpen tereit díszítik. A sovány emberalak "Isten kezén" mintha szabadon lebegne. A Lidingö-hídról felhallszik a forgalom zaja. A napfényben csillogó vízen piros-fehér hajóóriás úszik. – "Havalmi szépet látsz, nézd azt hosszú ideig!" – mondta Rodin. Ezt tesszük mi is.

Pegazus

Függelék

Stockholmban lépten-nyomon Carl Milles szobraiba botlik az ember. A legszebb szoborcsoport a Hötorgeten – a Szénatéren –, a görög templomra emlékeztető Koncertház előtt áll. A svéd király ebben a Koncertházban adja át minden év december 10-én a Nobel-díjakat.

A lépcsősor előtti *Orfeusz szökőkútját* 1936 júliusában, az alkotó Carl Milles kívánságára, reggel hatkor avatták fel. Az ébredező város csendjét egyedül a szökőkút csörgedezése törte meg. A zene csodálatos hatását jelképező szoborcsoport azt a pillanatot örökíti meg, amikor Orfeusz a halottak birodalmába érkezik. A zene hangjaira felfelé

Az Orfeusz-szoborcsoport központi alakja

törekvő alakok – közöttük a kezét a füléhez emelő Beethoven – harmóniában vannak a Koncertház oszlopaival.

A lábujjhegyén egyensúlyozó központi alak nem más, mint *Orfeusz*, a lantjával vadállatokat megszelídítő dalnok az ékesszólás és az epikai költészet műzsájának, Kalliopének törvénytelen fia volt. Apja egyesek szerint egy muzikális trák herceg, mások szerint viszont maga Apolló isten volt. A kis Orfeusz szorgalmasan skálázott, míg egy nap olyan dalt csalt elő

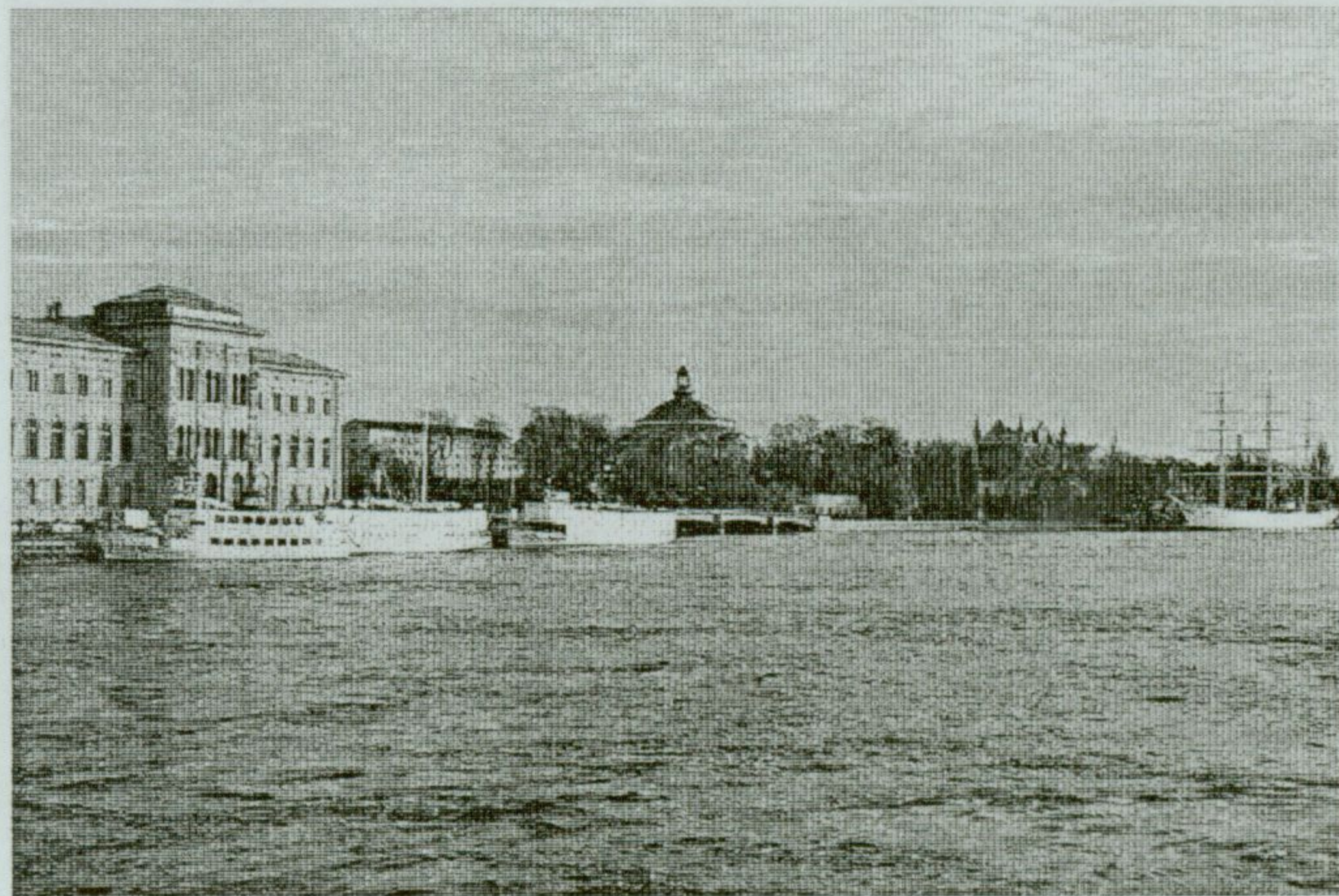

A szoborcsoport egyik női alakja

az Apollótól kapott lantján, melyet nemcsak az emberek hallgattak megbűvölve, hanem a vadállatok és a fák is körbeállták őt. Az idillnek szerencsétlenség vetett véget. Orfeusz felesége, Eurydiké, közvetlenül esküvőjük után kígyómarás áldozata lett. Orfeusz bánata határtalan volt, nem tudott belenyugodni szeretett felesége elvesztésébe. Miután Kerberoszt – a háromfejű, kígyóbőrű vérebet – egy hosszú szonátával elaltatta, behatolt az Alvilágba. Orfeusz felülmúlta önmagát: Ikszion kereke megállt, a sas abbahagyta az óriások májának marcangolását, és Sziszi-fusz a kövére ülve hallgatta a lágy húrok muzsikáját. Tantalosz elfelejtette a szomját, és a fűriák is abbahagyták az őrjöngést. A csodálatos zene hangjai meglágyították Hádész szívét, és beleegyezett, hogy Eurydike kövesse Orfeuszt, de egy feltétellel: ha a halandók országába vezető úton nem tekint vissza. Orfeusz repeső szívvel indult előre, de türelmetlenségében nem győzött várni; saját szemével akart meggyőződni arról, hogy Eurydiké tényleg a nyomában jár, így hátrapillantott. Széttárt karjai már csak a levegőt karolták, és a búcsút intő Eurydikét végleg elnyelte a sötétség. Hiába dörömbölt, verte a fejét a túlvilág kapufájába, többé senki sem nyitott ajtót neki.

Az Orfeusz-szökőkút, mögötte a Koncertház oszlopsora

SKEPPSHOLMEN és KASTELLHOLMEN

A Blasieholmenről öntöttvas-híd vezet a Skeppsholmenre – a Hajó-szigetre –, melyet az 1500-as években még Lustholmennek, azaz Nyaraló-szigetnek neveztek. A holland kertészek által kialakított, parkkal borított sziget egykor még Gusztáv Vasa kedvenc kirándulóhelye volt. Mai nevét Krisztina királynő idejében kapta, amikor a flotta ide költözött a Blasieholmenről. Ekkor a nyaralókat lebontották és kaszárnnyakat építettek a helyükre. (1972-ben végül a flotta Muskö szigetére költözött.)

A Skeppsholmenre érve, az út baloldalán álló kerek kupolájú, nyolcszög-alaprajzú templom XIV. Károly János nevét viseli (építője Fredrik Blom, 1842). A baloldali magaslaton álló sötétsárga épületsor a Kelet-Ázsiai Múzeumnak ad otthont.

A templom mellett egy operettdíszletnek beillő, vörös-fehér színű kastély, az 1647 óta többszörös átalakítást megélt *Amiralitet* – a Tengerügyi Hivatal épülete áll.

A parthoz kikötött háromárbócos vitorlást, az Af Chapman-t 1888-ban Skóciában építették. Korábban fát szállított Norvégiából Ausztáliába, majd a svéd

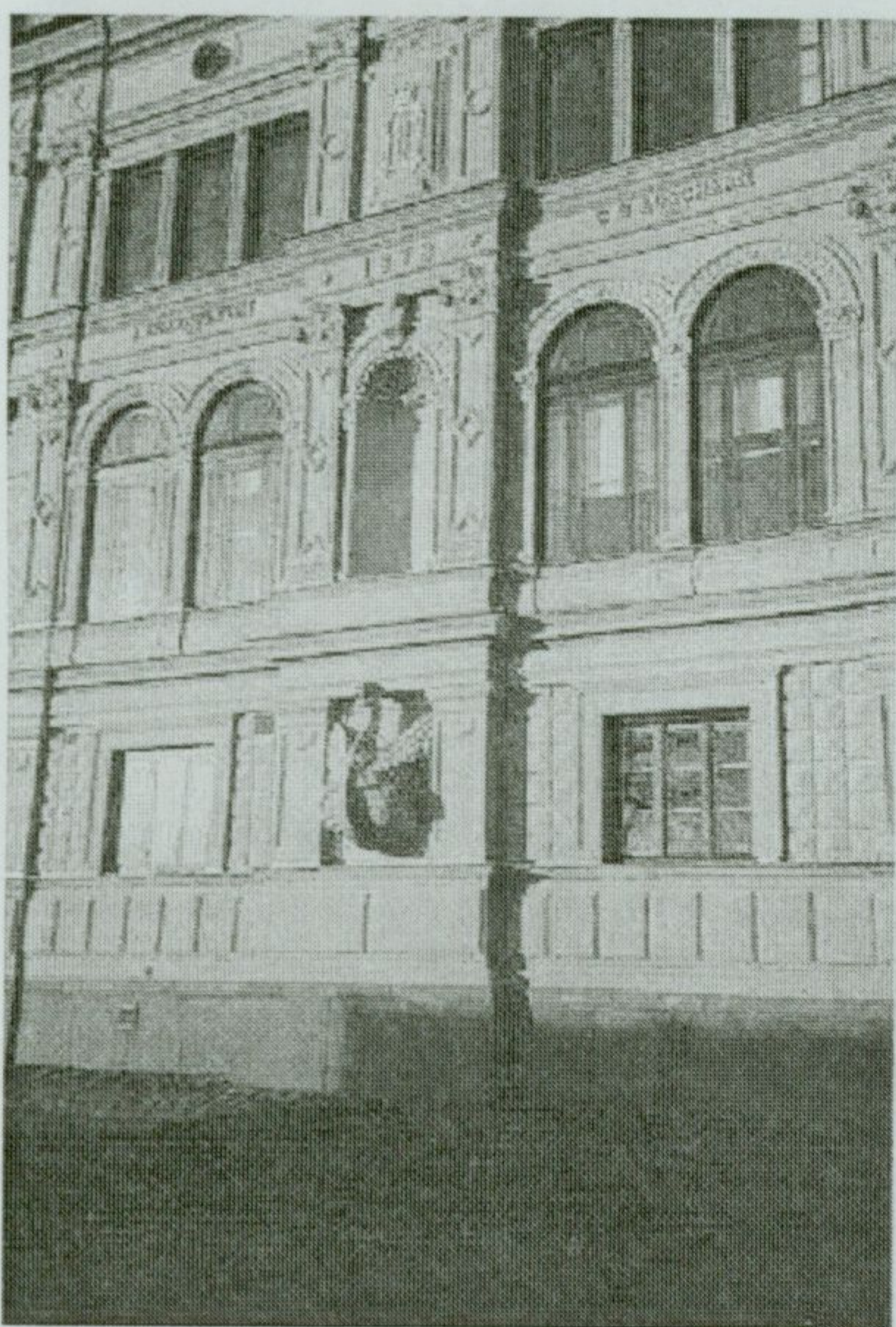
A Tengerügyi Hivatal épülete

flotta iskolahajója lett. 1940-től a végleg parthoz kikötött vitorlásban népszerű Jugendherberge, svédül *vandrarhem*, magyarul ifjúsági turisztaszálláshely működik. Az Amiralitet mögötti kis magaslaton álló talapzat egykor annak az ágyúnak volt a helye, mely tűzvész esetén riasztásra szolgált (a leadott lövések számából lehetett tudni azt, hogy melyik városrész ég).

"Le paradis fantastique" – "A fantasztikus Paradicsom"

A Modern Múzeum a sziget közepén van. Enyhén szólva furcsa ízléssel megválasztott kiállításai olykor meg-megborzongatja a konzervatív stockholmiak idegeit. A közeli miniatűr zöldövezet közepén tizenhat kisebb-nagyobb alakból és feltűnést keltő gépből álló szoborcsoport, a "Le paradis fantastique" – azaz "A fantasztikus Paradicsom" – áll. Az 1967-es montreali világkiállításra készült "pop"-stílusú szobrot 1971-ben adományozták az alkotók a Múzeumnak. Niki de Saint-Phalle műanyag óriásasszonyai és Jean Tinguely fekete vasból készült, mozgatható gépei állítólag a nemek harcát jelképezik.

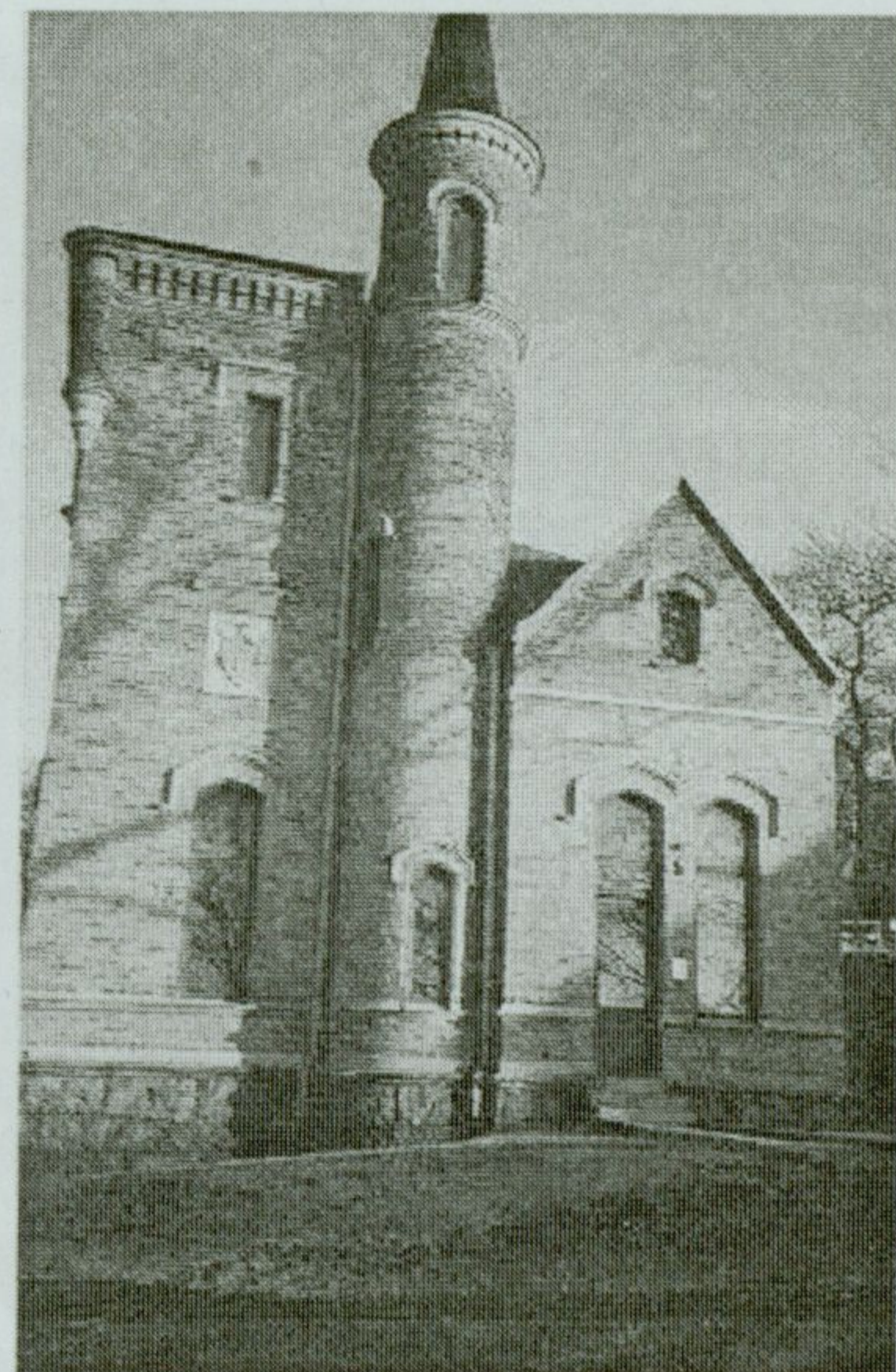

A Gamla Sjökrigskolan épülete

A déli parton csecsebecsés dobozhoz hasonlító cifra palota, az 1867-ben épült *Gamla Sjökrigskolan* – a Régi Haditengerészeti Iskola áll. Sárgára festett homlokzatán dombormű, griffmadár ágaskodik a hajóorrban. Az épület előtt álló emlékmű az Ázsiát az Északkeleti Átjárón keresztül először körülhajózó (1878-1880) Vega személyzeté-

nek állít emléket. A közelben álló két hosszúkas épület, a *Långa raden* – a Hosszú sor – idősebb Nicodemus Tessin műve. Eredetileg XII. Károly három-szögű csákót viselő darabontjainak készült. 1710-től kór-házként, az 1718-as utolsó pestisjárvány után pedig kaszárnnyaként működött.

A Kastellholmenre vezető híd melletti miniatűr kastély a francia mintára alakult svéd *korcsolyaklub* épülete (1867). Első védnöke XV. Károly volt, de tagjai közé tartozott később II. Oszkár király is.

A svéd korcsolyaklub épülete

A sziget legmagasabb pontján épült fel Fredrik Blom vöröstéglás, lakásra alkalmatlan erődítményszerű épülete, az ún. *Kastellet*. Egyedüli szerepe az volt, hogy egykor innen üdvözölték díszágyúlövésekkel a Stockholmba érkező hajókat. A királynak harminckét ágyúlövés járt, a tengeragnak tizenhat, és így tovább.

A Kastellet, ahonnan az érkező hajókat ágyúlövessel üdvözölték

A Stockholmról szóló útikönyvet, melyet eddig összesen három lapszámunk mellékleteként adtunk közre, – további anyag híján – egyelőre itt befejezzük. Egyúttal megígérjük olvasóinknak, hogy amint a szerző esetleg újabb fejezetekkel elkészülne, és azokat közlésre rendelkezésünkre is bocsátaná, következő lapszámainkban szívesen adjuk közre. Addig is jó barangolást!

A Skeppsholmen szigete az Östermalm felől nézve. Jól kivehető a szigetet a Blasieholmmal összekötő híd, mögötte az Óváros a királyi palotával. A háttérben Stockholm déli városnegyede, a Södermalm látszik, azon túl pedig a Globen kupolája. (Molnár-Veress Pál hőlégballonból készített felvétele)

Stockholm központja, előtérben a Hedvig Eleonora-templom kupolája. (Molnár-Veress Pál hőlégballonból készített felvétele)

Roth Endre

A nyelv, mely elválaszt és összeköt*

Az alapgondolat, amelyből kiindulok, roppant egyszerű: a nyelv az emberek közötti kommunikáció legfőbb eszköze, – rendeltetése az, hogy összekössön, hogy az információcserét és a közös cselekvést lehetővé tegye. Am az egymás nyelvét nem értő embereket éppen a nyelv választja el: ha nem értik egymás beszédét, nem tudnak eszmét, információt cserélni, nem juthatnak közös nevezőre, nem cselekedhetnek összehangoltan.

A közös nyelv ugyanakkor a csoportképződés, a csoportalkotás egyik ismérve, közvetlen és átvitt értelemben is: csak az tartózkodhat a *mi* csoportunkhoz (törzsünkhöz, népünkhöz, nemzetünkhöz, de akár barátik, szakmai, politikai csoportunkhoz, szövetségünkhöz stb.), akivel "egy nyelvet beszélünk", akivel "természetesen" megértethetjük magunkat, és akit mi szintén megerőltetés nélkül megértünk. Átvitt értelemben "egy nyelvet beszélünk" azzal, akivel együtt érzünk, egyformán gondolkodunk, aki ugyanolyan értelmet tulajdonít bizonyos kulcs-szavaknak, mint mi magunk. Ismét közvetlen értelemben: az anyanyelv közösségének tudata a nemzettudat legelső ismérve, az anyanyelv ápolása, művelése a nemzeti önfenntartás első követelménye. A közös nyelv tehát a *mi-tudat*, a (kis-, nagy-, bármilyen csoport-öntudat) elengedhetetlen, döntő tartozéka.

A másnyelvűség a *mátság*, a mátság pedig az *idegenség* olykor gyanút keltő, máskor lenézést, megvetést kiváltó, nem ritkán félelmetes, gyakran gyűlöletes jele. Az *idegen* parodisztikus ábrázolásának egyik legismertebb módja a hibás szóhasználat, rossz mondat szerkezet, helytelen hangsúlyozás utánzása; az ilyen ábrázolás tévedhetetlenül kiváltja az olykor elnéző, máskor lenéző mosolyt, mindenkor a *mi-csoport* felsőbbrendűségét emeli ki: lám, az idegen képtelen a *mi* nyelvünket helyesen használni, képtelen megtanulni azt, amit *nálunk* minden gyermek tud. Ugyanakkor a mások nyelvének szándékos, vagy tudatlanságból fakadó torzítását, hibás használatát, nevek rossz átírását vagy kiejtését azok egykönnyen a sértő szándék jeleként fogják fel (gyakran nem is oktanul). Ezen kívül nem kevés – egyébként elkerülhető – feszültség keletkezik rossz, a közlés eredeti értelmét torzító fordításokból.

Három lehetőség

Mi történhet mármint, ha egy adott területen (településen, munkahelyen, intézményben, országrészben, országban) egymástól különböző nyelveket beszélő emberek (csoportok, etnikumok) élnek? Az együttélés, együttlakás, együtt-dolgozás magától értetődő előfeltétele, hogy *valamilyen* nyelven mindannyian megértsék egymást. A nyelvi közös nevező kialakítására, elvben, három lehetőség nyílik: a. az *egyik* – csak az egyik – csoport (etnikum) megtanulja a másik nyelvét és használja is azt a másik csoporttal való érintkezésben (az egyoldalúságon alapuló megoldás); b. *mindkét* csoport megtanulja és használja a másikat is (kölcsönösségen alapuló megoldás); c. a két csoport egy *harmadik* nyelven érintkezik egymással (semleges megoldás). Ez a harmadik lehetőség a világ több részén sokáig működött és működik ma is, például Indiában a különböző régiók soknyelvű lakosai angolul, Fekete-Afrika volt francia és belga

gyarmatain a néger törzsek franciául értették és értik meg egymást. Esetünkben, a Kárpát-medence s közelebbről Románia területén ez tisztán elméleti lehetőség. Itt az első kettő a két alaplehetőség. Ha ezek közül egyik sem érvényesül, akkor a nyelv menthetetlenül elválasztja az együttélés révén valamilyen módon mindig egymásra utalt embereket, csoportokat, feszültségekkel terhes, konfliktus-gerjesztő helyzetet teremtve. Am ha csupán az a) változat érvényesül, ha a kölcsönösség nem jön létre, ha csak az egyik fél érti a másik nyelvét, míg a másik fél számára az egyik csoport nyelve érthetetlen és idegen marad, nos – a nyelv akkor is elválaszt, a megértés felemás marad, az együttműködés nem lehet teljes és zavartalan.

Ha a kérdést két (vagy több), adott területen együttélő etnikum viszonyrendszerében tárgyaljuk, amelyek mint többség és kisebbség(ek) egyenlőtlen erőviszonyban állnak, magától értetődik, hogy a nyelv elválasztó/összekötő szerepe az interetnikai kapcsolatok milyenségének függvényében alakul. E kérdés érdemi tárgyalása feltétlenül megköveteli, hogy az asszimilációról illetve az identitás megőrzéséről, a viszonyok demokratikus vagy etnokratikus rendszeréről is szó essék.

Nem-bevándorolt kisebbségek

Egy előzetes megjegyzés okvetlenül ide kívánczozik: a romániai (erdélyi) interetnikai-nyelvi viszonyok – valamint a Közép-, Kelet- és Délkelet-Európa sok más régiójának ilyen viszonyai – egy lényeges pontban különböznek a mai nyugat-európai helyzettől. Nyugat-Európában manapság a kisebbségi kérdés főleg a bevándorlók vonatkozásában merül fel: sok török, kurd, szerb, horvát meg mindenféle egyéb "Gastarbeiter", vendégmunkás él Németországban, sok maghrebi arab meg portugál és más Franciaországban, számos, a volt gyarmatbirodalomból származó színesbőrű ember Angliában meg Hollandiában. Nem kevesen élnek és dolgoznak ma ezekben az országokban az Európa keleti feléről származottak is. Am ezek mind önként vándoroltak be, erre senki sem kötelezte őket (hogy miért tették, az itt most lényeg-telen).

Magától értetődik, hogy aki jövevényként Németországban kíván élni és dolgozni, annak el kell sajátítania a német nyelvet. A nyugati demokrácia nem akadályozza ugyanakkor, hogy a bevándorló megőrizze saját nyelvét, családját, barátait, nemzet-társait körében azt használja. A bevándorló kisebbségének valamilyen fokon asszimilálnia *kell* – nem hatóságilag kötelezően, hanem a társadalmi rendszer spontán kényszerítő ereje miatt – *ha* maradni akar. Az asszimiláció, ha lassan is, a nemzedékek egymást-követésében óhatatlanul végbemegy.

A mai erdélyi – és más kelet-európai – kisebbségek viszont nem egyéni és önkéntes bevándorlók életterükön. Maguk is, szüleik is, ősök is itt születtek. Nem ők vándoroltak, az államhatárok mozogtak a fejük felett. Kisebbség-nagyobb tömbökben éltek és élnek, szerves közösségekben, meghatározott

* Részletek az Európai Magyar Protestáns Szabadegyetem Akadémiai Napjain (Erdőbénye, 2002. május 6-12.) elhangzott előadásból

regiókban többséget alkotnak. Mi több: az ittlakó etnikumok többségi-kisebbségi státus tekintetében többször is helyet cseréltek, nem csak a távoli múltban, hanem a közelmúlt viszonyosságai során is. ez pedig mindannyiszor kihatással volt a nyelvi kapcsolatokra is.

A nyelvhasználat, mint hatalmi kérdés

E kihatás jellege csak úgy érthető meg, ha tekintetbe vesszük: nem egyszerűen két (vagy több) etnikum népesség számarányáról van szó, hanem mindig arról, hogy a többség birtokolja – pontosabban, hogy a többség nevében gyakorolják – az államhatalmat. A *hatalom* s nem egyszerűen a számbeli fölény az, amely a nyelvi kapcsolatot, a nyelv elválasztó/összekötő szerepét döntően befolyásolja. S esetünkben nem akármilyen hatalomról, hanem az etnokratikus mentalitásra és ideológiára épülő, nemzetállami hatalmi képződményről van szó, amely az államnemzet uralmát hirdeti és testesíti meg. Az etnokratikus nemzetállam ideológiájának van egy totalitarista, nyíltan antidemokratikus változata, az a kisebbségek irányában *kirekesztő* politikát folytat, ennek végletes formája a kiűldözés vagy fizikai megsemmisítés.

De van egy *látszólag* demokratikus, *befogadó* változata is, amely a *politikai nemzet* – ez a nemzetállam összes állampolgárát, etnikai származásukra és hovatartozásukra való tekintet nélkül, magában foglalja – *egységére* való hivatkozással elfogadja, de ugyanakkor meg is követeli az asszimilációt, a kisebbségeknek a többséghez való, minél gyorsabb, minél teljesebb hasonulását. Ez a változat a demokrácia fő játékszabályára, a többségi akarat elsődlegességére hivatkozik: *mi* vagyunk többen, tehát *nektek* kell hozzánk alkalmazkodnotok; az állam a *miénk*, a mi nyelvünk az állam nyelve, nektek – már a saját érdekekben is – el kell azt sajátítanotok ahhoz, hogy teljes jogú állampolgárokká váljatok, mivel ez a közéletiség egyetlen legitim kommunikációs eszköze.

A demokratizmusnak álcázott etnokratizmus nemzeti uralmat hirdet ("miénk az ország"), a nemzetállamot a többségi etnikum tulajdonának, birtokának, nem az összes állampolgár képviselőjének tekinti. És következetesen eltekint attól, hogy a valóban demokratikus játékszabályok nem engedélyezik semmilyen (politikai, etnikai, vallási, nemi stb.) kisebbség elnyomására, megszüntetésére való törekvést. Nincs demokrácia (sokféle szempontú) pluralizmus nélkül. A nyelvi pluralizmus megtűrése, sőt támogatása nélkül sincs. (...)

Kétnyelvűség régen és ma

A premodern életformában, a többé-kevésbé zárt, helyi, főleg falusi, etnikailag homogén közösségekben élő emberek számára a saját anyanyelv teljesen kielégítette a kommunikációs szükségleteket. A hatóságokkal való – nem mindennapi – érintkezésben egy, az államnyelvet ismerő, közvetítő személy szolgálatait lehetett igénybe venni. Aki képezni kívánta magát vagy gyermekét, főleg magasabb fokon, aki foglalkozása révén, vagy társadalmi felemelkedésre, esetleg állami szolgálatban befutható karrierre való törekvése során kilépett eredeti, hagyományos, zárt közösségéből, annak óhatatlanul alá kellett vetnie magát a kétnyelvűség követelményeinek.

A modern életformában a helyzet lényegesen megváltozott. A kis, etnikailag homogén, nyelvileg egységes helyi közösségek elkerülhetetlenül fellazulnak. A modernitással együttjáró, egyre

fokozódó területi és szakmai-társadalmi mobilitás nem csak az értelmiségiek, közéleti szerepet vállalók számára teszi mindennapi szükségletté a többségi, államnyelv ismeretét, hanem mindenki számára. A mobilitásról, szakmai előmenetelről, anyagi gyarapodásról, szellemi fejlődésről való lemondás, a letűnőben lévő premodern életformához való ragaszkodás anakronisztikus és önérdékellenes. A kisebbségi, aki nem akarja a többség nyelvét megtanulni és a többséggel való érintkezésben használni, nem öntudatos ellenálló, hanem olyan játékos, aki öngölt lő.

A kisebbségi tehát rákényszerül a kétnyelvűségre. A bilingvizmus pedig magában hordozza az asszimiláció lehetőségét is. (...) Két lehetőséget látok az asszimilációs veszély elkerülésére, az egyik *magunkon* (a kisebbségeken), a másik *másokon* (a többségen) múlik.

Az első lehetőség az anyanyelv tudatos művelése a bilingvizmus körülményei között. A tanulatlan ember, ha új nyelvet kényszerül elsajátítani, könnyen a saját anyanyelve kárára gyakorolja azt. Minél műveltebb az emberfő, annál kevésbé van ennek a veszélynek kitéve. (...)

Ideje tudomásul vennünk: a mai világ, az európai integráció és a globalizáció korának művelődési eszménye, egyenesen követelménye nem is a két, hanem a többnyelvűség. (...) Aki több nyelvet ismer, könnyebben tanul meg újabbat, újabbakat, anélkül, hogy a magáéból jottányit is feladna. Az egynyelvűség ideje lejárt.

Nyelvi pluralizmus, közéleti demokratizmus

A másik említett lehetőség, amit szintén nem szabad figyelmen kívül hagyni, a közélet következetes(ebb) demokratizálásával kapcsolatos: a többség és a kisebbség(ek) nyelve egyenrangúságának állami elismerésén múlik. Ha ott, ahol a kisebbség többségben él, szabadon használhatja a helyi hatóságokkal való érintkezésben a saját nyelvét, ha másutt is, jelentős számbeli jelenléte esetén a maga nyelvén is intézheti hivatalos ügyeit úgy, hogy a "hivatal" köteles legyen a kisebbségi nyelvet ismerő személyeket is foglalkoztatni, ha a kisebbségi művelődést minden szinten a kisebbségek lélekszámával egyenes arányban részesítik állami támogatásban, ha a többség már nem kíván a maga nyelvének egyeduralkodó szerepet biztosítani – nos, csak akkor kezdhet a nyelv *kétoldalú* összekötő szerepet betölteni.

Érdekes, hogy éppen e tekintetben nyilvánul meg a legnagyobb ellenállás nem csupán a hatalom, hanem a többségi közvélemény részéről is. (...)

A nyelvi pluralizmus elfogadása persze nem jelenti azt, hogy az országos többség minden egyedének egy vagy pláne több kisebbség nyelvét kötelezően meg kellene tanulnia. De azt igen, hogy a többség azon képviselői, akik hivatásuknál fogva a kisebbségekkel mindennapi kapcsolatba kerülnek, ne zárkozzanak el azok nyelvének kommunikációs eszközként való elfogadásától, illetve azt, hogy a kisebbségekkel kapcsolatba kerülő állami hivatalokban a kisebbségek nyelvét értő hivatalnokok is dolgozzanak. És azt is, hogy egy elvben multikulturális intézményben, mint amilyen például, a kolozsvári Babes-Bólyai Tudományegyetem, az abban használatos nyelvek valóban egyenrangúvá váljanak. (...)

A politikai, ideológiai, művelődési pluralizmus természetes velejárója a nyelvi pluralizmus elfogadása és gyakorlása. A többnyelvűség senki méltóságát sem sérti, senkit sem szegényít, sőt – mindenkit gazdagít.

Illyés Gyula

Haza a magasban

Jöhet idő, hogy emlékezni
bátrabb dolog lesz, mint tervezni –
bátrabb új hont a mult időkben
fürkészni, mint a jövőben – ?

Mi gondom! – áll az én hazám már,
védőbben minden magasságnál.
Csak nézelődöm, járok, élek,
fegyvert szereztem, bűv-igéket.

Már meg is osztom, ha elmondom,
milyen e biztos, titkos otthon.
Dörmögj, testvér, egy sor Petőfit,
köréd varázskör teremődik.

Ha új tatárhad, ha kufárhad
özönli el a tiszta tájat,
ha útjaink megcsavarodnak,
mint giliszta, ha rátapodnak:

te mondd magadban, behunyt szemmel
csak mondd a szókat, miktől egyszer
futó homokok, népek, házak
Magyarországgá összeálltak.

Dühöngő folyók kezeskedtek,
konok bércek – ezt ne felejtse,
ha megyünk büszke szájjal vissza,
mint várainkba, titkainkba.

Mert nem ijeszt, mi csak ijeszthet,
nem ölhet, mi csak ölne minket,
mormolj magadra varázsinget,
kiáltsd az éjbe Berzsenyinket.

Míg a szabad mezőkön jártál,
szedd össze, pajtás, amit láttál,
mit szívvel, ésszel zsákmányoltál,
vidám vitáknál, leányoknál.

Mint Noé a bárkába egykor,
hozz fajtát minden gondolatból,
ábrándok árvult szerepét is,
álmaid állatseregét is.

Lapuljanak bár ezredévig
némán, mint visszhang, ha nem kérdik,
szavaid annál meglepőbbet
dörögnek majd a kérdezőknek.

Figyelj hát és tanuld a példát,
a messzehangzóan is némát.
Karolva könyvem kebelemre,
nevetve nézek ellenemre.

Mert ha sehol is: otthon állok
mert az a való, mit én látok,
akkor is, ha mint délibábot,
fordítva látom a világot.

Igy maradok meg hírvivőnek
örzeni kincses temetőket.
Homlokon löhetnek, ha tetszik,
mi ott fészkel, égbemenekszik.

Tóth Károly Antal

Haza a mélyben

A kudarcnak felbecsülhetetlen szerepe van az ember életében. Önelemzésre késztet, szerénységre tanít, és ezáltal segít bennünket, hogy kijavítsuk hibáinkat. Minden bizonnyal erre is gondolt Orbán Viktor, amikor a választások második fordulójának estéjén, a csatavesztés okairól szólva, ezt mondta: „mindig van magasabb értelme annak, ami az emberrel történik”. Jó lenne, ha mi, magyarok, annak a magasabb értelmét is megpróbálnánk megkeresni, ami sorsunkként adatott történelmünk során, különösen az utóbbi évszázadban, és amelynek jelenleg is egy csöppet sem vidám pillanatát éljük.

Az idézett szavak után Orbán Viktor leszögezte: „Tudjuk azt, hogy akiben van hit, remény és szeretet, annak a nehézség is javára válik.” Ez a mondat a polgári kormány szemléletének keresztény jellegéről vall, arról, amit Magyarország és egész Európa lakosainak jelentős része megvet, mi több: gyűlöl. Ennek a szemléletnek fő ellenfele az egész világot elnyelni készülő, szélsőségesse vált liberalizmus. Ez – ha már muszáj – a vallásosságot is csak mint személyre szabott magánhitet tudja elképzelni, amely megtartja rugalmasságát a nézetek sokféleségének kritikátlan befogadásával szemben, tehát nem részesít előnyben meghatározott értékeket. Szerinte a demokratikus társadalomban az egyetlen igazi érték az ember szabad választásainak megszorítások nélküli lehetősége. Ez az intézményesített semminek, a nihilnek az ideológiája, amely az értékek és az erkölcs relativitása tanával az iránytalan életű, a lélek támpontjait nélkülöző, ezért könnyebben uralható emberek lelki igénytelenségre idomított tömegeit készíti fel talán új, immár fájdalommentesebb, mert manipulatív diktatúrákra. Hiszen a kommunizmus már bizonyította, hogy az emberek lelkét nem lehet erőszakkal kiölni, ezért inkább kecségetésekkel kell megnyomorítani, hogy védekezésre képtelenné váljon.

Az eredetileg marxista ihletődésű (és ateista szellemű) európai szocialista és szociáldemokrata pártok ma nem rendelkeznek saját elvekkkel, önálló politikai koncepcióval, mindig az éppen aktuális helyzet határozza meg felfogásukat és cselekedeteiket. Rájuk különösen jellemző az, ami ma általában a politikusok jelentős részére: felemelik megnyalozott ujjukat a közhangulat szelébe, így állapítják meg, mit kell fontosnak nyilvánítaniuk. Ők képviselik azt a politikai erőt is, amely a leghathatósabban érvényesíti a nemzetközileg kívánatosnak nyilvánított, de kötelezőként kezelt liberális eszméket. Kiemelt céljuk, hogy országon belül is, kívül is jól forgassák magukat a hatalom megtartása érdekében, minden egyéb ennek van alárendelve.

A polgári kormánynak (Fidesz, MDF, kisgazdák) az előző kormányokhoz viszonyított jelentős sikerei és fontos megvalósításai ellenére a magyarországi választások eredményeként – meglehetősen furcsa módon – az előbbieken jellemzett két áldemokratikus párt talált újra egymásra a hatalomban: a Magyar Szocialista Párt (MSZP), amely a kádári kommunista pártból kelt életre a fordulat után, valamint a néhai „demokratikus ellenzék” létrejött ultraliberális Szabad Demokrata Szövetsége (SZDSZ). Ez utóbbi számos tagja még másfél évtizede az előbbi ma is aktív gárdája ellen küzdött – ahogy mondták – az emberi szabadságért. Most szövetségesek – immár másodjára – a rendszerváltás idején szerveződött új pártok ellenében.

Ez a két párt a polgári kormány minden kezdeményezését kezdettől fogva dühödten támadta, és az Országházban következetesen ellene szavazott. Kivétel a státustörvény; ezt a szocialisták megszavazták. Ki tudja, e párt hány világosabb elméjű vezetőségi tagjának került emberfeletti munkájába, míg Kovács Lászlót, a pártelnököt sikerült meggyőznie: ez alkalommal – már csak a párt érdekében is – mondjon le a reflexszerűvé vált agresszív ellenzégről.

A szocialista párt elvszerűségére jellemző, hogy noha elutasították a családok megerősítésére, segítésére hozott valamennyi törvényt, elleneztek a főiskolai tandíj eltörlését, a diákhitel rendszerének bevezetését, a minimálbér emelését (mind a kétszer), a hazai magánvállalkozások támogatását stb., miniszterelnök-jelöltjük, Medgyessy Péter a választási kampány végén mégis megtartandóknak és továbbfejlesztendőknak (ki tudja, mivé válnak majd így a gyakorlatban?) nyilvánította ezeket.

A jelek szerint a szavazók egy része mindebből nem vett észre semmit, vagy ha észrevette, a látottaktól eltekintve döntött. Ez érvényes a Medgyessy és Orbán Viktor közötti (a szocialisták kezdeményezte, majd általuk lemondott, de végül az ő „nagylelkűségükből” mégis létrejött) választási találkozó értékelésére is. Itt Medgyessy „őszintén” elmondta, hogy ő ellenfelénél sokkal kevésbé ura a magyar nyelvnek. A vita során bizony megtörtént, hogy egyszerűen nem értette, amit Orbán mondott. A közvélemény-kutatások szerint a nézők többségének mégis ő volt a rokonszenvesebb. Úgy látszik, az emberek egy része kedveli lelkileg és szellemileg elesetteket, talán mert főként, de legalább egyenrangúnak érezheti magát velük.

Medgyessy, Magyarország jelenlegi kormányfője messze van attól, hogy megfontolt, önálló véleménnyel

rendelkező, tisztafejű politikus legyen, „tanácsadói” pedig a jelek szerint képtelenek minden megnyilvánulását ésszerű keretek között tartani. Olyannyira „felkészült” a választási kampányra, hogy a választások után egy külföldi lapnak (Die Welt) adott első interjújában nem tudott kilépni felvett szerepéből, begyakorolt felfogásából, és gúnyolódni kezdett saját országán, valamint annak előző miniszterelnökén.

Az is tény, hogy maga a szocialista párt sem tudja a választási kampányharcot abbahagyni. Kovács László a kampány során nem titkolt gyűlölettől sugárzó arccal nemzeti megbékélésről beszélt, arról, hogy el kell simítani az emberek között ásott árkokat. Bár mára Kovács arcán a gyűlöletet jórészt a győzelemittasság és a kárörvendés váltotta fel, a megnyilatkozásokat és az eseményeket látva, az ember mégsem tud megszabadulni attól az érzéstől, hogy a szocialisták a saját maguk által ásott árkokat legszívesebben a fideszesek hulláival tölténék fel. S bár lehet, hogy a háttérből még mindig van szerepe a kampányuk irányítására felbérelt tapasztalt izraeli szakembernek, a dolgok fő mozgatója továbbra is Kovács, aki az eszes hazudozásnak, a gyűlöletszításnak, a tények és mások állításai meghamisításának, a semmi fontosságáról való meggyőzésnek a nagymestere. Gonosz szelleme rátelepszik a szocialista pártra és immár – mint egy lázalom – az egész magyar társadalomra.

Most ez az ember újra Magyarország külügyminisztere, aki a Kádár-rendszer magas posztjain szerzett külügyi ismereteit és szemléletét hasznosítja majd, akárcsak a Horn-kormány idején. E szemlélet legfontosabb vonása: a szomszédos országokban élő magyarok érdekeit alárendeli a „jószomszédi” kapcsolatoknak. Ezt a nézetet osztja Medgyessy Péter is, aki újfent elválasztja a tízmillió magyarországit a határokon túli magyaroktól. Nem véletlen például a szlovákok öröme a szocialista párt győzelme fölött. Hivatalosan (egyelőre) vége az ország határain túl terjedő egységes magyar nemzetre vonatkozó felfogásnak. Az új kormány valószínűleg teljesíti majd az „érzékeny” szomszédok minden olyan igényét, amely a státustörvény hatástalanítására irányul, hogy a többségi lakosságot ne ingerelje az ottani magyarok beolvasztásának némi késleltetése.

A bekövetkező károkat nehéz előre felbecsülni. Az Orbán-kormány az első, amely a második világháború óta nemzetstratégiát dolgozott ki, az első, amely igazi megtartó, jövőre irányuló nemzetpolitikai elképzelésekkel jelentkezett. Lehet, hogy ezek az elképzelések még nem egészen határozottak, de a státustörvénnyel Trianon óta talán az egyetlen olyan érdekvédelmi lépést tette, amely a velünk szemben ellenséges érzelmeket tápláló szomszédokat leszámítva (akikkel az SZDSZ azonosul) nemzetközi elfogadottságot nyert. A nemzetstratégia köré csoportosult szinte minden, amit ez a kormány létrehozott. Politikájával sikerült a lakosság jelentős részét kiemelni a rendszerváltás

után csak súlyosbodott általános pesszimizmus állapotából, és hatására ébredezni-erősödni kezdett a Kárpát-medencében a magyar mivolt méltósággal viselt öntudata.

Mindez ma veszélyben van. Az MSZP-SZDSZ-kormány számára a nemzetstratégiának még a gondolata is idegen. Két olyan társaság talált benne egymásra, amely különböző irányokból indulva ugyanoda érkezett: a nemzetközi pénzvilág (politikusok által is közvetített) globalizációs elvárásainak kiszolgálásához. Ezt a tényt nem feledtetheti az, hogy Kovács László, a szocialisták elnöke, a választási vita végén – hogy a nézők nagy részének érzelmeire építve megtévessze őket – magyar érzéseinek bizonyítására tüntetően feltűzte magára a Pokorni Zoltán mellén díszelgő kokárda párját.

Ma a könnyen szerzett pénz világa az úr – mindinkább a politika fölött is. Számára a csendes, manipulált, világi élvezeteknek élő, akarat nélküli társadalmak jelentik a biztonságot, ezért ilyennek akarja a Földet. Minden önállóan gondolkodóban veszélyforrást lát. (Az önállóan gondolkodáson sokan a mindent tagadást értik. Pedig önállóan gondolkodni csak értékek jegyében lehet. A mindent tagadás még csak nem is gondolkodás.) Ezért tart ellenségnek mindenkit, aki transzcendens valóságához – Istenhez, nemzethez, családhoz – kötődik. Nem véletlen, hogy olyan felhőrdülés követte az Orbán-kormány bejelentését az erkölcsi nevelésnek a vallásoktatás és az etikaoktatás közötti szabad választás formájában történő iskolai bevezetéséről, úgy állítván be a dolgot, hogy ez megsértése a gondolat szabadságnak és beavatkozás a gyermek „szabad fejlődésébe”. Az sem véletlen, hogy a nemzeti érzést nacionalizmusnak bélyegzi és elítéli a nyugati világ szinte egész tömegkommunikációja. E felfogás szerint egy nemzet érdekeit védeni két okból lehet: vagy mások iránti gyűlöletből, vagy politikai töke gyűjtése céljából (tehát hazug módon). A nemzet létérdekei védelmének őszinte igénye szóba sem jöhet, mert akkor már nehezebb pálcát törni fölötté.

A nyugati sajtótermékek között akadnak olyanok, amelyek örömeiket fejezték ki, hogy Magyarországon megbukott a *nacionalista, populist* Orbán Viktor által vezetett jobboldal. E cikkek stílusa nem sokkal épületesebb, mint a politikai szennylappá züllött Élet és Irodalom vezércikkei. A New York Times egyik májusi száma arról ír, hogy nem Le Pen az igazi jobboldali veszély Európában, hiszen az soha nem kapott 18 százaléknyi szavazatnál többet, és különben is vén már, hanem Orbán Viktor, aki fiatal, és a lakosságnak szinte fele támogatja. Az ilyen írások megjelenésében a polgári kormány ellenfeleinek külpropagandája is jelentős szerepet játszik. Aki ilyen politikát űz, nem lehet olyan ostoba, hogy ne tudja: Magyarországot és annak népét igyekszik hazugságokkal lejáratni, lehetőleg jövőtlenné tenni, hiszen a lakosság nem rájuk szavazó felét lassan szélsőjobboldalivá, a nemzetközi közvélemény megvetett páriáivá minősíti át. Úgy látszik, külső és belső „jóakaróink” jóvoltából egyszer újból kikiálthatnak még

fasiszta népnek bennünket csak azért, mert meg akarjuk tartani magunkat annak, akik vagyunk. Kérdés, hogyan reagálunk erre: mind nagyobb számban behódolunk-e a hazudozóknak, hogy megszabaduljunk a ránk sütött billogtól, vagy pedig teszünk végre valamit azért, hogy ne hazudozhassanak tovább?

A Ceaușescu-féle diktatúra legsötétebb időszakában, 1987 őszén, amikor már nagy számban menekültek életüket is kockáztatva a határon át Romániából az emberek, a budapesti ellenzék különböző irányzatainak találkozáján egy liberális résztvevő egyeseket azzal vádolt, hogy az erdélyi magyarok ügyének említésével politikai tőkét kívánnak kovácsolni maguknak. A mai helyzet azt bizonyítja, hogy némely fejek tartalma, tulajdonosaik erkölcsi magatartása, a tisztességes indokok feketére festésének gyakorlata nemigen változott azóta.

Sokak szemében Orbán Viktor és társai a liberális eszmék árulói, mert miután felismerték, hogy ezekkel az eszmékkel csak a nemzet érdekeivel ellentétesen lehet kormányozni, a Liberális Internacionáléból (milyen ismerősen cseng a név!) kilépve, pártjuk 2000 őszén az Európai Néppárt tagja lett. A liberálisok rögtön ki is jelentették, hogy a Fidesz ezzel a „populista” lépéssel feladta elveit, csak hogy a 2002-es választásokon sikeresebb legyen. Pedig csupán az történt, hogy az elvek és a nép érdekeinek konfliktusában ez utóbbiakat tartották fontosabbnak. Orbán ezt így fogalmazta meg: „Nem az ideológiák keretei közé kell begyömöszkölni egy országot, hanem azokat a döntéseket kell megtalálni, amelyek egy ország érdekeit szolgálják.”

Eddigi tettei alapján méltán állítható, hogy Orbán Viktorhoz mérhető egyéniséget igen keveset találunk az utóbbi évszázad magyar politikatörténetében. Ezt a megállapítást a jövő remélhetőleg csak megerősíteni fogja. Sokan lehetnek, akik csupán azért ellenségei, mert nem tudják elviselni, hogy szellemileg-lelkileg néhány fejjel kimagassal az átlagból. Ez mindenképpen egyik oka lehet a Fidesz-MDF szövetség – egyébként nehezen megmagyarázható – választási vereségének.

Hivatali idejének négy esztendeje alatt csak úgy áradt a hazugságok, rágalmak tömege a baloldali ellenzék felé. Hitler is tudta, hogy amit sokat hajtogatnak, azt lassan hinni kezdik az emberek. A hazug beállítástokat legkönnyebben azok hiszik el, akik számára élvezet rosszat hallani másokról. Ez lényegében a „dögöljön meg a szomszéd tehene (is)” mentalitása, és sajnos ez sem hiánycikk gyanló emberi köreinkben.

A szocialisták választási ígéretözöne az emberek egy részét feltehetőleg arra a gondolatra indította, hogy a polgári kormány alatt – nem látványosan, de mégis érezhetően – javult anyagi helyzetüket miért ne bővítenék most baloldali juttatásokkal? A csak részlegesen beváltott ígérek

költségei is kóros mértékben növelhetik ugyan mind az államkassza fizetési hiányát, mind az inflációt, de ez megéri a hatalom új tulajdonosainak, különösen, hogy úgysem ők fognak ezért megfizetni.

Olyanok is akadhatnak, akiket hidegen hagy a szomszédos országokban élő nemzetrészek sorsa, túlzásnak tartják a velük való törődés mértékét, a rájuk költött pénzt is, és felesleges erőfeszítésnek a talán „nem is létező” egységes magyar nemzet határokon átnyúló összekapcsolódását. Valószínűleg az ilyenek nevezik mindmáig románoknak az erdélyi magyarokat, és talán őket tudta Kovács a legjobban megijeszteni az Orbán-Năstase egyezmény megkötése után a Magyarországra tóduló 23 millió romániai munkakereső rémével. Ne feledjük: az együvé tartozás lélektelen hiánya mindig jelen van egy társadalomban, különösen egy olyanban, amelyik mindinkább az anyagiakat tekinti istenének. A második világháború után is voltak, akik a pokolba kívánták a mindenüktől megfosztott, a határon egy batyuval erőszakkal átdobott felvidéki magyarokat. Az ilyenekből semmi rokonszenvet nem vált ki a polgári kormány nemzetstratégiája, ezért számukra kívánatosabb vezető a baloldal. Biztosan közülük kerülnek ki azok az épkezláb férfiak, akik egy ellenséges szomszéd agressziója esetén „meg sem állnának Bécsig”.

A legnagyobb bajt minden vonatkozásban a tájékozódás képességének a hiánya okozza, a képtelenség arra, hogy mindennapi döntéseinkben, cselekedeteinkben az értéket, a megtartót, a hétköznapi nehézségein túlmutatót érvényesítsük. Mindenekelőtt ez az elsődleges oka a baloldal sikerének. Mindazt a lelki kártételt, amit a kommunizmus elkövetett Magyarországon, most azok a pártok folytatják, ha lehet még hatékonyabb eszközökkel és stílusban – ezúttal a liberalizmus ideológiájának jegyében –, amelyeket most az áprilisi választások juttattak kormányra. A mindent jobban tudó, mindent becsmérlő propagandájuk azt a célt szolgálta és szolgálja, hogy az embereket elriasszák mindattól, amiből tartást, a gondolkodás önállóságát és ezáltal igazi önbecsülést nyerhetnének. Végül is azt sugallják, mintha az anyagi és értelmi birtoklástól függne az ember értéke.

Pedig egész életünk mindenekelőtt vállalás kérdése. A minőségi élet nem életkörülményeink kényelmessé tételével, „önmegvalósításunk” hajsolásával érhető el. Életünk minősége mindenekelőtt attól függ, hogy felismerjük-e és vállaljuk-e az ember közösségét Istennel. A továbbiakban attól, hogy az emberek közül kikkel vállalunk közösséget, és mit vállalunk másokért: életünk társáért, gyermekeinkért, valamint a többi emberért, de közülük első sorban azokért, akiknek nyelvük és kultúrájuk egy a miénkkel. Mások lehetnek nagyvonalúbbak, de a mi kultúránk, nyelvünk, egész létünk a nemlét pereme felé sodródik. Ezt csak az tagadhatja, akinek ez mindegy, aki bármikor hajlandó más – nagyobb, erősebb – népbe vagy népkeverékbe beolvadni. Amennyiben nem vagyunk képesek időt, fáradsá-

ságot áldozni, lemondani valamiről azért, amit fontosnak kellene tartanunk, akkor beleegyezőnk a pusztulásba: a család bomlásába, gyermekeink elbitangolásába, szélesebb közösségünk széthullásába, elporladásába. Az igen elterjedt hedonista „egyszer élünk” felfogás jegyében nemigen fogunk bármit is vállalni valamiért.

Téves értékrendünk legkézzelfoghatóbb bizonyítéka az, hogy nemzetünk fogy, és bizony elég gyors ütemben. Már a nyolcvanas évek elején jelentek meg Magyarországon „szakemberek” tollából olyan eszmefuttatások, hogy fogyásunkkal nincs semmi probléma, ez természetes folyamat, minden kultúrnépénél így van, és ez történik rövidesen a civilizálódó nagyvilág minden részén. Végül is ez egyáltalán nem negatív folyamat, a néhány évtized alatt 6-7 millióra csökkenő lakosság száma majd stabilizálódik (vajon mitől?), kisebb terhet ró természeti környezetünkre, és jobban megélünk erőforrásainkból. A végki-csengése olyan volt, mintha mi, magyarok, kellene példát mutassunk a nagy és gyarapodó népeknek, hogyan kell megakadályozni a Föld túlnépesedését. Azóta már rájöhetünk arra is, hogy például az Európai Unióban szavunk súlya bizony attól függ majd, hányan vagyunk.

Az asszonyok évezredek óta keresztül a körülményektől függetlenül születték gyermekeiket, ezért létezőnk mi ma. Napjainkban az életet tagadjuk meg, amikor teherként utasítjuk vissza lehetséges újabb gyermekünket. A dologba a közhangulat is beavatkozik: egy háromgyerekes ismerős családot budapesti szomszédai megszólaltak, hogy úgy szaporodnak, mint az állatok. Az emberellenes liberális jogfelfogás szerint a nők saját testükhöz való joga semmivé teszi a megfogant gyermek élethez való jogát. Ma már sokak véleménye az (bár ez a jog fogalmának némi meghamisítása), hogy az állatoknak is van az élethez joguk. Ezek szerint a több hetes emberi magzat, amelynek minden testrésze megvan és működik, még kis állatnak sem tekinthető.

A határokon túli magyar kisebbségeknél a helyzet hasonló. Az ő életük a magyarországiakénál anyagi szempontból is sokkal nehezebb, ezért a természetes fogyáshoz hozzáadódik az elvándorlás is. Aki elhagyja szülőföldjét a jobb megélhetésért, valóban kényelmesebb életre számíthat. De azt üzenem nekik innen, Svédországból, hogy egy dologban mindenki biztos lehet: a világ más tájain senki sem lesz boldogabb (még Magyarországon sem), mint ha otthon marad. És ne feledjék: az eljövétel sokkal könnyebb, mint a visszaút.

Csak a saját életünk torz felértékelése készíthet arra, hogy utódainktól megtagadjuk az életet – és a szeretetet is. Az is káros, ha csak egyet-kettőt vállalunk, mert ahhoz, hogy egy család jól működjön, a benne születőkben a társas élet reflexei helyesen alakuljanak, legalább három gyermekre van szükség. Ezt igényli a szélesebb közösség léte is, mert tudomásul kell venni, hogy az, aki nem vállal leg-

alább három gyermeket, az lemondott nemzete fennmaradásáról. Ez nemcsak a magyarra, hanem minden nemzetre áll. Ha a jelenlegi állapot, az emberek mostani értékrendje fennmarad, egy évszázadon belül egész Európa etnikai képe – és sok minden más, ami ebből következik – gyökeresen megváltozik.

Ahhoz, hogy helyesen éljünk, és meg is maradjunk, az kellene, hogy visszatérjünk az élet pártjára. Ehhez újra fel kellene fedoznünk keresztény voltunkat. Gondoljuk meg, hogy az egész magyar nemzetnek (tehát a határokon túl élőknek is) csak egy kis töredéke vallásos; a kommunizmus éveiben többen jártak templomba, mint napjainkban. Egyébként a magyar egyike azon népeknek, amelyek a legtriviálisabban, a legperverzebben, a legmocskosabban tudják Istent káromolni. Egy svéd számára például ez teljesen ismeretlen és elképzelhetetlen, noha cseppet sem vallásosabb, mint a magyar. Ideje lenne magunkba szállni: nehogy azt higgyük, hogy az ilyen káromlás nem vonhat maga után büntetést.

A kereszténységen kívül nincs még egy tanítás, amely olyan világosan, egyértelműen és oly mélyen megindokolva mondaná ki azt, hogy mi, emberek, egymásra vagyunk utalva. Tudomásul kell vennünk, hogy Isten bennünket – anélkül, hogy magunkra hagyott volna – egymásra bízott. Ez nemcsak az anyagiakra vonatkozik, nemcsak azért vagyunk felelősek, hogy a másik ember éhen ne vesszen és legyen födél a feje fölött, hanem legalább annyira azért is, hogy ráleljen azokra az értékekre, amelyek minden nehézség és nélkülözés közepette értelmessé teszik az életet. Ehhez viszont az kell, hogy magunk fel tudjuk ismeri, és hajlandók legyünk elismerni ezeket az értékeket. Kizárólag racionális okoskodással soha nem fogunk rájuk bukkanni. Hiába olyan éles az eszünk esetleg, mint a borotva, Isten nélkül, Isten megvilágosító kegyelme nélkül akkor is csak ostobák vagyunk, és könnyen hozunk olyan döntéseket, amelyek testünket-lelkünket károsítják. És mivel mind döntéseink hatása, mind pedig magatartásunk példája, sőt önmagában véve lelki beállítottságunk is szükségképpen kisugárzik másokra, károsítjuk a közösséget is, amelyhez tartozunk.

Bizony jól tennénk, ha kérnénk Istent, segítsen bennünket, magyarokat, megszabadulni hamis felfogásainktól, torz értékrendünktől, önzésünktől és gonoszságainktól, hogy az ezekből eredő cselekedeteink ne váltsák ki önnön pusztulásunkat. Hiszen tudnunk kellene, hogy minden igazi élet áldozatból származik. Jézus életével tanított erre bennünket.

Szente Imre

Emlékezés a százéves ILLYÉS GYULÁRA és avatott fordítójára, CSATLÓS JÁNOSRA

Az 2001-es esztendő őszén, pontosabban október 15-én a Svenska Dagbladet kultúrrovatában egy Illyés idézetre figyeltem föl. A cikk írója, Carl Otto Werkelid a forrás és a fordító megnevezése nélkül szövi mondatába ezt a kiragadott részletet: „... att allt som hjärtat och hjärnan brann för / blir förvandlat till någon kraft, / likt en uppfinning före sin tid / och klar att användas senare.” Szívén ütött ez a csonkaságában is tökéletes megfogalmazása egy olyan gondolatnak, mely – ha nem tűnt is nagyon illyésinek – egyike a bennem régtől lappangó intuitív s ezért a racionális elme számára kissé zavaros sejtelmeknek: „... hogy minden, amiért szív és agy lángolt, valami erővé változik, ahogy egy korát megelőző találmány készen áll a későbbi felhasználásra” – fordítottam vissza magyarra, hogy eszembe jusson a vers címe s utánanézhessenek, de nem ugrott be. Már-már arra gondoltam, hogy föltárcsázom a szerzőt vagy a szerkesztőséget, mikor polcomon az Illyés-művek körül tapogatózva Csatlós Jánosnak 1981-ben a Bonniers kiadónál megjelent fordításkötetére esett a pillantásom: **ÖGON skrämda men trotsiga** – hát persze hogy ebben lesz, honnan idézhette volna különben Werkelid? Nem kellett sokáig keresgélnem: János éppen ezt a verset tette első helyre, jó ösztönrel rátapintva az illyési ars poetika és világlátás kulcsversére, melynek *Kväll* címéből és az alatta álló 1961-es évszámból rögtön tudtam, hogy az **Új versök** kötetének *Este* című verséről van szó. A szóbanforgó idézet, a könnyebb megértés kedvéért kissé kikerekítve, így hangzik magyarul: „Szélbe szórnám és megutálnám / hívságos papírjaimat, / ha nem csitít a gondolat, hogy mint kor-előző találmány, / átalakul az is erővé, / oly áldásosan működővé, / akár egy hibátlan üzem, / amiért szívem és eszem / égött sércégve-sírva itt – / oh égjen végső percémig!” Svédül pedig, János fordításában, így: ”Jag skulle gärna slänga för vinden / mina fäfänga pappersark / om jag inte fann ro i tanken / att allt som hjärtat och hjärnan brann för / blir förvandlat till någon kraft / likt en uppfinning före sin tid / och klar att användas senare, / som verkar välsignelserikt / som en klanderfri stor fabrik – / måtte jag brinna så, tills livets gnista sloknar.”

Természetesen örültem, hogy sikerült megtalálnom svédül is, magyarul is az idézet forrását, ugyanakkor azonban kétségeim támadtak, helyesen értelmeztem-e ezt a szövegösszefüggéséből kiragadott idézetet, amelyben saját kedvenc gondolatom megfogalmazását véltem megtalálni, választ arra az izgalmas kérdésre, hogy mi lesz az őszi lombként lehulló emberi nemzedékek s a velük együtt örökre létűnő élő emberek örömeiből, bánataiból, küzdelm és szenvedés árán gyűjtött tapasztalataiból. Mëgsëmmisül-

nek-ë ezek az életláng kilobbanásával vagy tárolódnak valami közös emberi kincstárfélében, hozzáférhetően az utódoknak, az embërfaj egészének?

Lëhet, hogy misztikusnak hangzik, mert sëmmivel sëm igazolható az a föltëvés, hogy valahol a mélyben, a gyökerek szintjén van az embëriségnek egy nagy közös tudata, ha úgy tetszik: tudatalattija, mely közlekëdëdényként köti össze a színre lépő s egymást váltó egyénëk s nemzedékek világát, amelyben tëhát összegyűl s tárolódik mindaz, amire valaha is „rájöttünk”, még az is, amit csak mëgsejtëttünk, agyunk és szívünk küzdelmével, szenvedésével kiërdëmëltünk. Nëmcsak erkölcsi tőkëre gondolok, hanëm fëlfëdëzésëkre is, s nëm csupán tëchnikaiakra, melyek századokon át lappangva ërnek, hogy egyszerre csak a világ legkülönböző pontjain egyidőben fëlszínre törjenek. S ami a lényegës: e közös embëri aranytartalék gyarapítása nëmcsak az ëlitnek számító írástudóknak, mővészeknek, történelëmcsinálóknak van fönntartva, akik tëhát századokra, jó esetben évezredëkre szóló örökségët hagyta maguk után, hanëm a legmesszebbmënően dëmokratikus alapon mindënkinek, aki valaha is ëlt e földön. Hogy a földlakók tapasztalatkinsének az állatvilág az embërnél is ősbib lëtéteményëse és gyarapítója, azt jó, ha emlékezëtetünkben tartjuk, de e kérdés bõvebb mëgvitatása már messze vinne bennünket témánktól.

Hogy Illyés Gyula valóban ráërzëtt a történelëm alatti nép misztikus szerepëre a közös embëri aranytartalék gyarapításában, arra kétsëgtelen bizonyíték versének első harmada, amelyben mëgirigyl a kétkezi munkásokat, a la-katost, a kőmívest, a földmívest, a fuvarost, akik munkájukkal együtt benne vannak a világban, s „nëm-tudható titkok” tudóiként benne is maradnak örökkë, sokkal biztosabban, mint a hozzá hasonló írástudók és mővészek. Amiért az ő szíve s agya égött, azt írásainak, költeményeinek palackpostájára bízta, vagy találóbbr hasonlattal: akkumulátorára, mely későbbi fëlhásználásra tartalékolhatja az ënërgiát; dinamójára, mely bármikor befogható egy „hibátlan”, hasznos üzem mőködtetésëre. Hogy az embëri munka a fõhelyën áll az illyési értékrëndben, ez a vers is tanúsítja. Jellemzõ, hogy ezt a filozófiainak tekinthetõ költeményt is egy kemény munkában, rëggeltõl estig permetëzésben eltöltött nap váltotta ki belõle, a fáradtságtól elgyötört s egyben kiëlëgült test keltette föl lëlke irigységët: miért nëm jut ki annak is a jól végzëtt munkának az a vitathatatlan öröme, amely testének kijutott viszonylag könnyen mëgszërëzhetõen? A permetëzés hasznossága kézënfekvõ, de elmondható-ë ugyanez a költõ, az értelmiségi embër munkájáról? Lësz-ë a telefirkált papirokból is maradandó hasznú közkinse valakiknek, az utókornak, egy nemzetnek, az embëriségnek? A költõ hisz abban, hogy írásai, versei nëmcsak gondolatait mentik át későbbi korok számára,

(Elhangzott a stockholmi Magyar Házban, 2002. április 19-én)

hanem azt az izzást is, melyből e gondolatok születtek, mert csak úgy válhatnak hatékony, hasznos energiává.

Ezek után pillantsunk be a fordító műhelyébe, aki nem kevesebbre vállalkozott, mint hogy anyanyelv-burkából kibontsa és egy másik nyelv ruhájába öltöztesse a gondolatot. Hogy ezt sikerrel tette, hogy a gondolat túlélte a műtétnek is beillő beavatkozást, arra elég bizonyíték a svéd irodalmár szövegébe fölvevett idézet: a gondolat megfogant az idegben talajban, méghozzá annak ellenére, hogy a tolmácsoló, aki ezt a verset szánta az egész kötet mottójának, nagymerészen elhagyta a vers első harmadát, a lakatos, a kőműves, a földműves, a fuvaros fölsozokoztatását, s ott kezd, ahol a költőből egy geizir erejével tör ki saját vágya s aggodalma: „Oh, ha én lészék majd a földé, / belőlem sē csupán szavak, / pusztá tervek maradjanak! / Adassék még lēlkēmnek is / a béke, az a boldog íz, / mit ma testēmnek megszerēztem, / azzal, egész nap permetēztem.”

A költőnek minden oka megvolna az elégedettségére, ahogy versét a fordító apróbb-nagyobb változtatásokkal a kissé eltérő ízléshöz igazítja. Illyés sorai éléggé kötetlenek, mint a természetes beszéd: nem számolja a szótagokat, rímélése is szabálytalan, esetleges, de azért létēzik. Tudjuk, hogy a svéd költészetből mármár egészen kikopott a rímélés divatja, ami a fordítónak nem csekély dilemma: ha nem rímél, hūtlēn, ha rímél, ódivatú. Csatlós János az arany középutat követi: nem rímél, de olykor úgy tēsz, mintha csak úgy véletlenül kicsúszna tolla alól egy-egy rím: „Om det āndā blev mig förunnat / att lämna efter mig mer ān ord / när jag sjālv blivit stoft och jord! / Mätte āven min sjāl undfā / samma frid, samma skōna ro / som jag förvärvat för min kropp / med dagens mōda i vingården.” Első hallásra is mestērinek érezzük e tolmácsolást, nem annyira az *ord – jord* rím, hanem a méltósággal lejtő ritmus, a lényegre törő szóválasztás, tömörítés, átfogalmazás jóvoltából, mely a sorcserét is a célnak megfelelően alkalmazza. A jó fordítás ismérve ugyanis a vers lēlkének átmentése, hūség akár hūtlenség árán is. A magyar vers első sora: *Oh ha én lészék majd a földé* a fordításban a harmadik helyre kerül, és kibővül egy szóval: a „föld”-ből *stoft och jord* lesz, mintēgy a Halotti Beszéd *isa pur es homu vogymuk* mondatát idézve föl. Szó szerint fordít, ha arra nyílik alkalom: *mit ma testēmnek megszerēztem – som jag förvärvat för min kropp*, ám eszébe sēm jut „permetēzésről” szólni a svéd olvasónak, akinek jó ha a *vingård*-ról vannak valamelyes fogalmai.

A vers befejező részében Illyés rapszodikusan szétdobált mondatait a fordító logikusan összefüggő egységgé rendezte; így került egymás alá a kilencedik, a hatodik, a negyedik és az ötödik sor a gondolat minden károsodása nélkül, ám kiragadhatóan, mintēgy idézésre fölkinálkozva. A fordító ezzel a mestērfogással kárpótolt a vers első harmadának elhagyásáért, s gondoskodott az alapeszme átmentéséről: hogy a költő személyēs gondjai egyetēmēsé tágulva ömöljenek bele az ontológia, a lételmélet ócēnjába.

Befejezésül idézzük egészében az eredetit és Csatlós János fordítását:

ESTE

A lakatos a százezēr
kilinccsel, amit föl szerēl,
tēgláival a kōmīves,
amit falnak föl rak szilárdan,
búzájával a földmīves,
fuvarával a szekeres
benne van mind-mind a világban
s (nem tudható titok tudója)
úgy tér mindēnkor nyugovóra,
hogy benne is marad örökké!

Oh ha én lészék majd a földé,
belőlem sē csupán szavak:
pusztá tervek maradjanak!
Adassék még lēlkēmnek is
a béke, az a boldog íz,
mit ma testēmnek megszerēztem,
azzal, egész nap permetēztem.

Szélbe szōrnám és megutálnám
hīvságos papírjaimat,
ha nem csitít a gondolat,
hogy mint kor-előző találmány,
mit később hasznosítanak,
átalakul az is erővé,
oly āldásosan működővé,
akár egy hibátlan űzem,
amiért szívem és eszēm
éggett sērcēgve-sírva itt -
oh égjēn végső pērcēmig!

KVÄLL

Om det āndā blev mig förunnat
att lämna efter mig mer ān ord
när jag sjālv blivit stoft och jord!
Mätte āven min sjāl undfā
samma frid, samma skōna ro
som jag förvärvat för min kropp
med dagens mōda i vingården.

Jag skulle gärna slānga för vinden
mina fāfānga pappersark
om jag inte fann ro i tanken
att allt som hjärtat och hjärnan brann för
blir förvandlat till någon kraft,
likt en uppfinning före sin tid
och klar att användas senare,
som verkar välsignelserikt
som en klanderfri stor fabrik –
mätte jag brinna så, tills livets gnista slocknar.

Erdős Irma

1929-2002

Köztiszteltetben álló szeretett honfitársunktól, az erdélyi színművészet egyik legkiemelkedőbb, bájos egyéniségétől, Erdős Irmától búcsúztunk május 11-én a svedalai családi otthonban, 17-én pedig a lundi temető kápolnájában.

1929. szeptember 8-án született Nyárádkarácsonyfalván. A marosvásárhelyi kereskedelmi középiskolában tett érettségi után 1949-1952 között Kolozsváron elvégezte a Szentgyörgyi István Színművészeti Főiskolát.

Gazdag művészi pályája Isten áldotta tehetségéről tanúskodott, mellyel szorgalom és kitartás, a művészetért, az erdélyi magyarságért való rajongás párosult és juttatta őt a csúcsokra, a nagy művészeket megillető szerepekre.

1952-től a marosvásárhelyi Székely Színház tagja és a Szentgyörgyi István Színművészeti Főiskola beszédtechnika tanára lett. Huszonegy évi tanári pályája során

színésznemzedékek egész sora került ki keze alól. Színházi karrierje alatt mindannyiszor elbűvölte közönségét. Már főiskolás korában főszerepet kapott, melyben drámai hősnői adottságaival oly sikert aratott, hogy hamarosan Erdély valamennyi magyar színházába eljutott. Volt szerepe, amelyet több mint kétszázszor alakított. Az ott-honi sikereket budapesti fellépései követték.

1973-ban került Svédországba, miután Bartha István tudós "le-emelte" őt a színpadról. Otthagya a nagyszerű erdélyi közönséget és a tanítást, meleg tekintetével és kedves modorával az idegen országban is lenyűgözte és felvillanyozta hallgatóságát. Előbb svéddekkel próbált színházat rendezni, de egyre inkább visszafordult magyar közönsége felé. A versmondás tartotta benne a lelket, s ezekből születtek meg a különböző turnékra megérett irodalmi estjei és előadásai. Műsoraiban helyet kaptak az erdélyi elbeszélő irodalom remekei is. Hangjában, minden mozdulatában Erdély népe üzent, a havasok vakító fénye csillogott és a fenyvesek csodálatosan

szép muzsikája zúgott. A rohanó időben, az egyre veszedelmesebb kultúrrombolás korszakában csendes jósásként hangzottak ajkáról a nyelvünkért, kultúránkért, a pusztuló létünkért aggódó költők szavai. Olyan ragyogó esze volt még idősebb korában is, hogy öt hét alatt megtanulta és művészien

kidolgozta Babits Jónás könyvét, s a költő szavaival "csahos ebként hajszoalta az Úr nyáját". Tanítónő volt nemcsak a színpadon, de az életben is; leolvastotta a jégcsapokat, melyeket a modern világ ridegsége fagyasztott a lelkekre. Hallgatóit megtanította a versek, az irodalom szeretetére, és lélekben visszavitte őket az elhagyott Tündérbertbe, Erdélybe. Üzenete, csillogása, a fenyvesek zúgása szétáradt és eljutott nemcsak a Svédországba, Németországba, Amerikába szétszóródott magyarokhoz, de a rendszerváltás után hazajutott Erdélybe, Magyarországra és a Felvidékre is.

Utolsó éveiben súlyos betegség kötötte ágyhoz. Öt és fél évtized gazdag művészi élményeit örökségül hagyva, Istenben megnyugodva, imádkozva, mosolyogva, férje kezét fogva, 2002. május 2-án visszaadta nemes lelkét Teremtőjének.

Isten bölcs rendelkezésében megnyugodva mondhatjuk: áldott legyen az Úr, aki nekünk adta őt!

Hamvai Erdélyben, a marosvásárhelyi református temetőben kerülnek végső nyughelyre.

Nagy Tibor

1920-2002

Budapesten született 1920. január 4-én. Ifjúkorától tehetséges sportoló volt, és élénken belevetette magát a cserkészéletbe is. A sporton kívül másik nagy érdeklődési köre a politika lett, s ebben barátja volt a legjobb vitapartnere.

Még a háború kitörése előtt oklevelet szerzett a Testnevelési Főiskolán, s talán ennek köszönhetően került később egy Dél-Magyarországon állomásozó huszár-regimenthez. Mint a madarasi garnizon 25 éves ifjú tisztje és parancsnoka ismerte meg a közeli Bajmokról származó, akkor 19 éves Gál Juliannát, akit 1945-ben feleségül vett.

A háború után Budapesten telepedtek le, ahol Nagy Tibor visszatért testnevelői hivatásához. A főváros pezsgő életében, színházakban és operában, a baráti társaságok megannyi él-

ményt nyújtó világában ugyanúgy otthonosan érezte magát, mint a Velencei-tó háborítatlan csendjében, ahol nyarait töltötte.

Amikor 1951-ben megszületett egyetlen gyermekük, Róbert, még mindig bizakodással tekintettek a jövőbe. Aztán jött az oly sok család életében is fordulatot jelentő 1956 ősze.

A forradalom leverése után, főként Tibor politikai elkötelezettsége miatt, a kis család úgy döntött, hogy elhagyja az országot. Előbb egy jugoszláviai menekülttáborba kerültek, ahonnan a tengeren túlra szerettek volna emigrálni. De mert az Amerikába vagy Ausztráliába történő bevándorlás egyre csak készt, végül is úgy döntöttek, hogy Svédországba kérnek befogadást.

Első svédországi éveikben a västmanlandi Norbergben laktak, ahol Tibor egy útépitésnél dolgozott. Amint az első alkalom felcsillant, hogy megfelelő óraszámú, rendes tanári állást kapjon, nem késlekedett megragadni a lehetőséget. Nem számított neki, hogy az állás egy kis településre szól:

döntött és indult. Így lett lakóhelyük huszonöt éven át Hammarstrand, egy jámtlandi falu, száz kilométerre az első várostól, és hatszáz kilométerre Stockholmtól északra. Tibor itt igazán a sportnak élhetett: egy reményteli kézilabdacsapatot alapított, úszni oktatott, s a futball- és jégkorongcsapat edzője lett. Annak ellenére, hogy a svéd nyelvben még nem volt egészen jártas, karizmatikus alkata és társasági természete révén hamarosan a település egyik közismert és közkedvelt egyénisége lett. Bár Júlia számára Hammarstrand a világ végét jelentette, férje nyugdíjazásáig hűséggel kitartott a messzi északon. Csak ezután költöztek Stockholmba, a már korábbról ott lakó Róbert fiukhoz.

A nyugdíjaséletet nem tudta tétlenül viselni: anyanyelvi oktatást vállalt egy óvodában, ahol aztán minden más tevékenységet is rábíztak. Már jócskán elmúlt hetven éves, amikor rá kellett jönnie, hogy az indiánjátékokhoz és a hegymászáshoz már kevés az ereje. Annál frissebbnek bizonyult

szellemileg, s igen nagy örömet lelt abban, hogy a Magyar Házban honfitársaival együtt múltból és jövőről beszélgesse. Erdeklődését és tudását tisztelve, optimista természetét és szellemes humorát mindenki kedvelte.

Utóbbi éveiben fáradékony lett, látása és hallása erősen megromlott, s úgy érezte, hogy mindezzel egész világa összeomlott. Kényszerű módon el kellett fogadnia egy sokkal korlátozottabb és elszigeteltebb életet. Nyarait már nem tudta Budapesten tölteni, mint korábban, ahova egyébként csak a nyolcvanas évek közepén tért vissza először, s ahol harminc év elszakíttóság után újból felvehette a kapcsolatot gyermekkori barátjával. Sajnos hamarosan búcsúznia kellett tőle, úgy, mint számos itt szerzett jó barátától, svédországi ismerőstől.

2002. június 12-én a stockholmi Skogskyrkogården temetőben a keresztény hit és reménység ígéivel Nagy Tibor barátunktól is búcsúznunk kellett, kérve Istent, adjon neki örök békességet.

Tóth Ilona

Csendes tavaszi öröm

szemembe költöztél –
egy madár csöndes röpte is
megdobogtatja a szívemet
s torkomban lüktet a szépség
mely mindenből árad ami él

tavasz van de hiszen tudod –
napról napra gazdagabb a fény
mely úgy illeti csókjával a földet
hogy vágytól remeg a termékeny alázat
és áldást fakaszt nyomában az ég

szemembe költöztél és otthonommá
lett ez a tavasz melyben
a színek magukra találtnak
mint szemérmes tétova szavak
melyekre lelkünk hangjai vigyáznak

Számvetés

el én már téged nem veszítelek
e zengő idő úgy marad meg
bennem mint mag őrző
héjában a jövő életet

el én már téged nem veszítelek
mert nincs erő mi elvehetné
tőlem a kinnak ezt az üdvét
mely sírni nem de nőni engedett

el én már téged nem veszítelek
elnyugszik majd az önző adnívágyás
elcsöndesül a váró szeretet és
új erőt ad minden egyes holnap
hordozni azt mi elrendeltetett

el én már téged nem veszítelek
utam voltál – most magamba térhetek
hogy számot adjak minden elmúlt percről
mit ahhoz kaptam hogy önmagam legyek

mit azért kaptam hogy elengedjelek

új kéve

ISSN 1400-8998

A Svédországi Magyar Protestáns Egyházi
Közösség lapja – Az Északon élő magyarok
ökumenikus fóruma
(Ungerska Protestantiska Samfundets tidning
– Ungrarnas ekumeniska forum i Norden)

Megjelenik negyedévente – évi 4 szám
(Utkommer kvartalsvis – 4 nr per år)

Årgång X. évfolyam
Nummer 2. szám
Juni 2002 június

Felelős kiadó (Ansvarig utgivare)
Jordáky Béla

Szerkesztő (Redaktör)
Molnár-Veress Pál

A szerkesztő munkatársa (Medarbetare)
Tóth Károly Antal

Szerkesztőség (Redaktion)
Granövägen 126
S-151 64 Södertälje /Stockholm/
Telefon/Fax: +46-(0)8-550 160 66

E-mail: ujkeve@swipnet.se

Nyomda (Tryckeri)
Ekonomi-Print AB
114 85 Stockholm – Storgatan 19
Telefon/Fax: +46-(0)8-783 81 24/ 667 98 18
Referens személy (Kontaktperson)
Jerry Petterson

E-mail: tryckeriet@ekonomiprint.se

Példányszám (Upplaga)
1 800

**Fenntartó és támogató tagjaink
a lapot térítésmentesen kapják.
(Kyrkoavgiftsbetalarna får
tidningen gratis.)**

Adományt a lapkiadás céljára köszönettel
fogadunk az alábbi számlaszámra
(Gåvor till utgivning emottages med
tacksamhet på följande postgironummer)

Ungerska Protestantiska Samfundet
Postgiro 602047-3

SZOLGÁLATUNK ÁLTAL ELÉRT SVÉDORSZÁGON KÍVÜLI GYŰLEKEZETEK FELÜGYELŐI

ÉSZTORSZÁG – Tallinn
ASSZONYI ISTVÁN
EE-0034 TALLINN Siili 21-56
Tel: +372-252 75 86

FINNORSZÁG – Helsinki
TANÍTÓ BÉLA
SF-33210 TAMPERE Satakunnankatu 19-21 A 7
Tel: +358-321 254 83

NORVÉGLA – Oslo*
HORVÁTI GYÖRGY
N-1353 BAERUMS VERK Nedre Toppenhaug 9
Tel: +47-675 621 05

* A szolgálatot alkalmanként meghívott lelkész végzi.

Wass Albert

GÁTAK

Béldi Memma grófnőnek

Ha látsz egy gátat,
egy büszke kemény gátat,
habos, tajtékos vadvizek előtt:
imádkozz, hogy a vizek győzzenek.
Kérj Istentől a vizeknek erőt,
földszakítót, világrengetőt,
hogy verje le a gátat!

Mert nem Istentől való dolog
gátat emelni a vizek elé.
Elzární tüzes rohanásukat,
a nótáikat, a kacagásukat,
dölyfös szavakkal: nem lehet tovább!

És mennyi gát van, ó de mennyi gát...!
ha körül nézel, nem látsz egyebet:
béklyóba törpült szenvedélyeket,
mederbe kényszerített vágyakat,
csók-gátakat,
kacagás-gátakat,
vér-áztatott, könny-áztatott,
elátkozott szabadság-gátakat!

Ha látsz egy gátat,
egy büszke-kemény gátat,
örvénylő, zúgó vadvizek előtt:
kérj Istentől a vizeknek erőt,
földrombolót, világot rengetőt,
hogy a gátakat, a gátakat
ledönthesse még időnap előtt!

Molnár-Veress Pál felvétele (1996)